



1/2026

ročník XXIV

Viktor Wintner

Alegorická exegéza v Iuvencovom epose
Evangeliorum libri quattuor

Štefan Patrik Kováč

Obnova provincie Školských bratov na Slovensku
po páde komunizmu (1990 – 1994)

Ivan Ružička, Jozef Žuffa, Zdeno Pupík

Synodálne rozlišovanie
ako nástroj organizačnej obnovy cirkevných štruktúr

Richa Kafle, Fr. Dr. Boby Joseph S.J.

Exploring the social challenges and family perceptions
of Theravāda Buddhist Monks in Kathmandu, Nepal

Teologický časopis

Fórum pre kresťanský dialóg

Trnavská univerzita v Trnave, Teologická fakulta

ISSN 1336-3395



Teologická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave, Bratislava

1/2026

ročník XXIV

Teologický časopis

Fórum pre kresťanský dialóg

Teologický časopis

ročník XXIV, rok 2026, číslo 1

Recenzovaný časopis

Vychádza dvakrát ročne

© Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2026

Vydavateľ:

Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Kostolná 1, P. O. BOX 173

814 99 Bratislava

Dátum vydania:

Jún 2026

Edičná rada:

doc. Mgr. Marcela Andoková, PhD.

prof. Dr. theol. Gloria Braunsteiner, PhD.

doc. Martin Dojčár, PhD.

prof. S.S.L. Ing. Peter Dubovský SJ, ThD.

doc. ThDr. Sidonia Horňanová, PhD.

doc. Bohdan Hroboň, DPhil.

ThDr. Maria Kardis, PhD.

prof. ThLic. Miloš Lichner SJ, D.Th.

doc. ThDr. Albín Masarik, PhD.

Dr. Peter Juhás (*University of Münster*)

Dr. Brigit Weyel (*University of Tübingen*)

ThDr. Lilla Szenasi, PhD. (*Reformovaná teologická fakulta*)

Šéfredaktor:

Dr. Jozef Tiňo

Zodpovedná redaktorka:

PaedDr. Žofia Tkáčová

Grafická úprava:

Ivan Janák

IČO vydavateľa:

31 825 249

Registrácia MK SR:

EV5868/19

ISSN 1336-3395

Teologický časopis

XXIV, 2026, 1

Peer-reviewed theological journal

Issued twice a year

© Faculty of Theology of the Trnava University, 2026

Published by:

Faculty of Theology of the Trnava University

Kostolná 1, P. O. BOX 173

814 99 Bratislava

Published: June 2026

Editorial Board:

doc. Mgr. Marcela Andoková, PhD.

(Philosophical Faculty, Comenius University)

prof. Dr. theol. Gloria Braunsteiner, PhD.

(Faculty of Theology of the Trnava University)

doc. Martin Dojčár, PhD.

(Faculty of Education, University of Trnava)

prof. S.S.L. Ing. Peter Dubovský SJ, ThD.

(Pontifical Biblical Institute, Rome)

doc. ThDr. Sidonia Horňanová, PhD.

(Evangelical Theological Faculty, Comenius University)

doc. Bohdan Hroboň, DPhil.

(Faculty of Theology of the Trnava University)

ThDr. Maria Kardis, PhD.

(Greek-Catholic Theological Faculty, Prešovská Univerzita)

prof. ThLic. Miloš Lichner SJ, D.Th.

(Faculty of Theology of the Trnava University)

doc. ThDr. Albín Masarik, PhD.

(Department of Theology and Religious Education, University of Matej Bel)

Dr. Peter Juhás *(University of Münster)*

Dr. Brigit Weyel *(University of Tübingen)*

ThDr. Lilla Szenasi, PhD. *(Reformed Theological Faculty)*

Editor-in-chief: Dr. Jozef Tiňo

Redactor: PaedDr. Žofia Tkáčová

Typography: Ivan Janák

Registered MK SR: EV5868/19

ISSN 1336-3395

Obsah

ČLÁNKY, ŠTÚDIE

Viktor Wintner

Alegorická exegéza v Iuvencovom epose *Evangeliorum libri quattuor* 7

Štefan Patrik Kováč

Obnova provincie Školských bratov na Slovensku
po páde komunizmu (1990 – 1994) 27

Ivan Ružička, Jozef Žuffa, Zdeno Pupík

Synodálne rozlišovanie
ako nástroj organizačnej obnovy cirkevných štruktúr 45

Richa Kafle, Fr. Dr. Boby Joseph S.J.

Exploring the social challenges and family perceptions
of Theravāda Buddhist Monks in Kathmandu, Nepal 69

RECENZIE

Rudolf Manik

LUKÁČOVÁ, Jana: Činnosť Gréckokatolíckej cirkvi v Československu
po roku 1968. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
2025, 216 s. ISBN 978-80-555-3594-4 79

Contents

ARTICLES

Viktor Wintner

Allegorical Exegesis in Iuvencus' Epic *Evangeliorum libri quattuor* 7

Štefan Patrik Kováč

The Restoration of the Province of the Brothers of the Christian
Schools in Slovakia after the Fall of Communism (1990 – 1994) 27

Ivan Ružička, Jozef Žuffa, Zdeno Pupík

Synodal Discernment
as a Tool for the Organisational Renewal of Church Structures 45

Richa Kafle, Fr. Dr. Boby Joseph S.J.

Exploring the social challenges and family perceptions
of Theravāda Buddhist Monks in Kathmandu, Nepal 69

REVIEWS

Rudolf Manik

LUKÁČOVÁ, Jana: Činnosť Gréckokatolíckej cirkvi v Československu
po roku 1968. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
2025, 216 s. ISBN 978-80-555-3594-4 79

Alegorická exegéza v Iuencovom epose *Evangeliorum libri quattuor*

Mgr. Viktor Wintner, Ph.D.

Allegorical Exegesis in Iuencus' Epic Evangeliorum libri quattuor

Abstract: Gaius Vettius Aquilinus Iuencus was a 4th-century Christian poet who founded the literary genre of the biblical epic. His narrative poem, known as the *Evangeliorum libri quattuor*, retells the Gospel in the form of the classical epics of Homer and Vergil. Apart from the stylistic enhancement of the biblical text, the work also contains numerous exegetical amplifications by which the poet adapts the original text to the understanding of the contemporary Roman aristocracy. This article offers the first comprehensive analysis of the poem's allegorical passages in the context of patristic exegesis, demonstrating that there are two ways in which the poet treats allegory: he either attributes an allegorical meaning to a passage usually interpreted literally (i. e.), or he uncovers the inherent meaning of a passage that is fundamentally allegorical (i. e. deallegorisation). The article concludes that, even though the primary function of Iuencus's allegoresis is explanatory, it may also serve an apologetic and dogmatic purpose.

Keywords: Iuencus, *Evangeliorum libri quattuor*, biblical epic, patristic exegesis, allegoresis

IUVENCUS A JEHO DIELO

Gaius Vettius Aquilinus Iuencus, súčasník cisára Konštantína Veľkého, bol urodzeným kňazom hispánskeho pôvodu, ktorý spracoval text evanjelií formou homérsko-vergíliovského hrdinského eposu, aby tak povzniesol kresťanskú literatúru na úroveň tej antickej, a rozšíril kresťanstvo medzi vyššie vrstvy rímskej spoločnosti.¹ Jeho dielo známe pod menom *Evangeliorum libri quattuor* má približne 3 200 veršov rozdelených do štyroch kapitol. Jeho predlohou sú predhieronymovské preklady Biblie súhrnne označované *Vetus latina*. Základ eposu tvorí Evanjelium podľa Matúša, ktoré básnik rozširuje o vybrané perikopy z ostatných evanjelií.² Popri snahe o štylistické zdokonalenie textu

¹ GREEN, R.: *Latin Epics of the New Testament: Juvenius, Sedulius, Arator*. Oxford : OUP, 2006, s. 1 – 14.

² GREEN, *Latin Epics of the New Testament: Juvenius, Sedulius, Arator*, s. 23 – 36.

evanjelií zodpovedajúce vkusu rímskej aristokracie,³ sa však autor usiloval aj o to, aby bol biblický text pre jeho pohanských či novopokrstených čitateľov dostatočne zrozumiteľný. Preto ho rozšíril o množstvo stručných interpretačných pasáží v rozsahu niekoľkých slov či veršov organicky začlenených do novozákonného textu.⁴ Za jeho najčastejšie pramene bývajú považované diela Origena, Ireneia a Tertulliana.⁵ Paralely k jeho výkladom zase možno nájsť v dobových komentároch Matúšovho evanjelia od Hilária z Poitiers, Hieronyma a Chromatia z Aquileje.⁶

Vo svojej štúdii sa budeme venovať tým básnikovým exegetickým pasážam, ktoré si kladú za cieľ odkryť čitateľovi hlbší, alegorický zmysel Písma. Navrhujeme ich pritom rozdeliť na dve skupiny. Do prvej skupiny patria prípady, kedy básnik prisudzuje alegorický výklad tým častiam textu, ktorých význam je primárne doslovný (tzv. alegorizácia). Do tej druhej zase patria prípady, kedy autor ozrejmuje zmysel tých častí textu, v ktorých je alegória jasne prítomná, napr. v podobenstvách (tzv. dealegorizácia). Cieľom štúdie je podať prvý ucelený výklad alegorickej interpretácie Písma v Iuencovom epose v kontexte patristickej teológie.

Analýza každej z relevantných pasáží začne porovnaním novozákonnej pôvodiny vo verzii *Vetus Latina* podľa edície Adolfa Jülichera⁷ s jej prebásnením v podaní Iuencu na základe edícií Eduarda Otera-Pereiru⁸ a Donata de Gianni.⁹ Predkladaná štúdia voľne nadväzuje na naše skoršie články venované Iuencovej exegéze či už vo všeobecnosti,¹⁰ alebo v kontexte dobových proti-

³ ROBERTS, M.: *Biblical Epic and Rethorical Paraphrase in Late Antiquity*. Liverpool : Francis Cairns, 1985, s. 107.

⁴ MCGILL, S.: *Juvenus's Four Books of the Gospels*. London - New York : Routledge, s. 19.

⁵ COLOMBI, E.: Paene ad verbum. Gli Evangeliorum libri di Gioenco tra parafrasi e commento. In: *Cassiodorus* 3, s. 11.

⁶ ORBÁN, A.: Juvenus als Biblexegete und als Zeuge der „Afrikanischen“ Vetus-Latina-Tradition : Untersuchungen der Bergpredigt (Mt 5, 1-48) in der Vetus Latina und in der Versifikation des Juvenus (I 452 - 572). In: *Vigiliae Christianae*. Leiden: Brill 4/1995, s. 340.

⁷ JÜLICHER, A.: *Itala: Das Neue Testament in altlateinischer Überlieferung*. Berlin : Walter de Gruyter, 1963 - 1976.

⁸ OTERO-PEREIRA, E.: *C. Vettii Aquilini Iuenci Evangeliorum libri quattuor. Edición crítica*. Diss. Salamanca, 2009.

⁹ DE GIANNI, D.: *Iuvenus: Evangeliorum liber quartus. Introduzione, testo criticamente riveduto, traduzione e commento*. Stuttgart : Franz Steiner Verlag, 2020.

¹⁰ WINTNER, V.: *Theologia supplementaris* alebo doplnková teológia v Iuencovom biblickom epose *Evangeliorum libri quattuor*. In: J. Balegová, E. Brodňanská, (ed.). *Hortus Graeco-Latinus Cassoviensis IV. Zborník príspevkov z klasickej filológie, medievalistiky a neolatinistiky*. Košice : FF UPJŠ, 2024, s. 396 - 408.

kresťanských polemík¹¹ a vieroučných sporov.¹² Ako zvyčajne, všetky predmetné pasáže sprevádzame naším vlastným prekladom do daktylského hexametru zodpovedajúceho básnickému metru originálu.

ALEGORIZÁCIA

Prvý príklad Iuvencovej alegorickej exegézy možno nájsť v perikope (Mt 5, 21-26), v ktorej Ježiš vysvetľuje svoje poňatie prikázania „Nezabiješ!“ V pôvodnej verzii tento úsek pozostáva z dvoch častí, a to z časti interpretačnej a aplikačnej. V tej prvej Ježiš hovorí, že trest postihne nie len toho, kto fyzicky zabije, ale aj toho, kto pohaní svojho brata, kým v tej druhej na príklade uzmiernenia sa s bratom ešte pred obetovaním v chráme a uzmiernenia sa z nepriateľom ešte pred súdom ukazuje uplatnenie tejto interpretácie v praxi.¹³ Iuvencus upravuje podobu druhej aplikácie tohto Kristovho učenia, ktorá vyzýva čitateľa k akejsi mimosúdnej forme vyriešenia jeho sporu, pretože až sa vec dostane pred (Boží) súd a ten rozhodne v jeho neprospech, nebude už cesty späť.¹⁴

Mt 5, 25

Esto consentiens adversario tuo cito cum es cum eo in via, ne forte tradat te adversarius iudici et iudex tradat te ministro et in carcere mittaris.

ELQ, I. 511 – 515

*„Est tibi praeterea semper contraria virtus
corporis: hoc casti celeri curetur amore,
dum rapidae tecum graditur compita vitae.
Accusabit enim polluti corporis usus
et te sublimi statuet sub iudice vinctum.“*

*„Jesto aj telesnej sily, čo duši sa na odpor stavia.
Tá sa má liečiť zdržanlivosťou a rýchlo, kým telo
po ceste ľudského života kráča po tvojom boku.“*

¹¹ WINTNER, V.: Apologetika osudov v Iuvencovom epose *Evangelioru libri quattuor*. In: *Teologický časopis* 2/2025, s. 7 – 18.

¹² WINTNER, V.: Podpora nikajskej teológie v Iuvencovom biblickom epose *Evangeliorum libri quattuor*. In: *Teologický časopis* 2/2024, s. 23 – 38.

WINTNER, V.: Potlačanie arianizmu v Iuvencovom biblickom epose *Evangeliorum libri quattuor*. In: *Teologický časopis* 1/2025, s. 7 – 20.

¹³ MAJTÁN, L.: *Ježišova zvrchovaná reč: Evanjelium podľa Matúša 5. – 7. kapitola*. Dolány : ZAEX: Náboženská literatúra, 2021, s. 45.

¹⁴ MRÁZEK, J.: *Kázání na hoře*. Jihlava : Mlýn, 2017, s. 98.

*Inak ťa jeho hanebné vrtochy na konci vekov
poženú pred Boží súd a tam ťa usvedčia z hriechu.“*

Ako sme mali možnosť vidieť, túto pasáž vykladá Iuvencus čisto alegoricky. Nepriateľ z Matúšovho evanjelia preňho predstavuje ľudské telo, nestriedme užívanie ktorého môže človeka priviesť do záhuby. Ako zistila Emanuela Colombi, tento výklad, vo svojej dobe značne kontroverzný, má pravdepodobne pôvod v gnosticizme prísne rozdeľujúcom svet na hmotný a duchovný. K Iuvcovi sa mohol dostať napríklad prostredníctvom Tertuliana, ktorý opisuje hriešne ľudské telo ako protiklad ducha.¹⁵ Zmieňuje sa o ňom pravda aj Hieronymus¹⁶ a Hilarius,¹⁷ no obaja ho radia k výkladom nesprávnym. Len Chromatius sa o ňom vyjadruje kladne, no nepriateľa považuje za Ducha Svätého, stojaceho v protiklade k nerestiam ľudského tela:

Chromatius, *Tractatus in Matthaeum*, VIII. 3

*Alii vero, quorum assertio planior mihi videtur, adversarium hic Spiritum sanctum existimant intelligendum, qui adversatur vitiiis et desideriiis carnis.*¹⁸

Názory na to, čo bolo účelom tejto alegorézy, sa rôznia. Podľa Rogera Greena si ju Iuvencus mohol vybrať z toho dôvodu, že sa v jeho dobe jednalo o rozšírený spôsob výkladu.¹⁹ To však na základe uvedeného možno vylúčiť; práve naopak, voľbou tejto alegorickej interpretácie sa Iuvencus vedome vydáva proti prúdu dobovej exegetickej tradície. Emanuela Colombi zase vyslovila názor, že jeho zaradením sa básnik mohol snažiť o lepšie prepojenie danej pasáže s nasledujúcimi oddielmi venovanými cudzoložstvu a rozvodu.²⁰ V nich totiž taktiež pracuje so slovom *corpus* v súvislosti s tematikou hriechu.²¹ Je však sporné či

¹⁵ *...nam etsi caro peccatrix, secundum quam incidere prohibemur, cuius opera damnantur concupiscentis adversus spiritum, ob quam carnales notantur...* TERTULLIANUS, *De anima*, XL, 2. COLOMBI, *Paene ad verbum. Gli Evangeliorum libri di Gioenco tra parafrasi e commento*, s. 25.

¹⁶ *...plerique arbitrantur, de carne dictum et anima, vel de anima et spiritu quod penitus non stat.* HIERONYMUS, *Commentaria in Evangelium S. Matthaei*, I. V, 27.

¹⁷ *Quid autem a pluribus in hoc capite sensum sit, non putavi esse tractandum. Hoc enim, quod adversario reconciliari benevolentia iubemur, ad corporis et spiritus adversantium sibi concordiam retulerunt...* HILARIUS, *Commentarius in Evangelium Matthaei*, IV, 19.

¹⁸ COLOMBI, *Paene ad verbum. Gli Evangeliorum libri di Gioenco tra parafrasi e commento*, s. 24 – 26.

¹⁹ GREEN, *Latin Epics of the New Testament: Juvenius, Sedulius, Arator*, s. 74.

²⁰ COLOMBI, *Paene ad verbum. Gli Evangeliorum libri di Gioenco tra parafrasi e commento*, s. 24 – 26.

²¹ *Haut ignota, reor, vobis stat cautio legis // corpus adulterio prohibens... (I. 519 – 520) či Nam membrum perdere refert // exiguum, flammis quam totum dedere corpus... (I. 525 – 526).*

kvôli tomu bolo nutné odstrániť celý jeden verš pôvodnej Ježišovej exegézy a nahradiť ho textom natoľko odlišným. Ako totiž uvidíme na nasledujúcich príkladoch, pokiaľ chce básnik poukázať na alegorický význam istej pasáže, spravidla si vystačí pridaním niekoľkých slov pri ponechaní pôvodného textu. Jeho prístup k alegórii je teda o dopĺňaní, nie o nahradzovaní a takýto radikálny spôsob alegorézy je uňho ojedinelý. Je preto nutné opýtať sa, čo mohlo autora priviesť k presvedčeniu, že je nutné pôvodné znenie textu z Matúšovho evanjelia *de facto* odstrániť.

Odpoveďou môže byť hrozba dezinterpretácie danej pasáže pri jej doslovnom výklade, ktorý, ako upozorňuje Chromatius, čitateľa môže priviesť aj k presvedčeniu, že sa má v záujme spásy svojej duše podriaďovať nepriateľovi úplne vo všetkom, vrátane prinášania obetí pohanským božstvám:²²

Chromatius, *Tractatus in Matthaëum*, VIII. 1

Habemus adversarios et gentiles qui fidei nostrae adversantur, qui nos interdum tempore persecutionis ad nefanda sacrificia cogunt: numquid propter hujusmodi adversarios agendum hoc est, quemadmodum voluntati ipsorum consuensum sacrilegum commodemus, ne inimici permaneant?

Takýto výklad mohol byť pre Iuvenca relevantný jednak z toho dôvodu, že spomienky na Diokleciánovo prenasledovanie kresťanov boli vo vtedajšej spoločnosti stále živé,²³ a taktiež kvôli tomu, že podobne ústupčivé stanovisko by sa na základe toho mohlo od kresťanov očakávať aj vo vzťahu k stúpencom ariánskej herézy, voči ktorej sa Iuvenec vo svojom diele viackrát vymedzil.²⁴ Pokiaľ sa však daný verš vyloží alegoricky, nič také nehrozí, pretože, ako píše Iuvenec, človek nie je povinný svojmu telu vyhovieť vo všetkom, čo si zažiada. Má sa oň totiž starať *casti amore*, aby zabránil jeho poškrvneniu hriechom.

Druhá Iuvenecova alegorická pasáž sa nachádza v modlitbe Otčenáš (Mt 6, 9-15), a to vo verši 11, v ktorom veriaci žiadajú o svoj „chlieb každodenný“. V súčasnosti sa väčšina bádateľov prikláňa k názoru, že danú pasáž treba chápať doslovne, teda, že skutočne ide o prosbu o denný prídelený chleba, aby sa mal človek čím živiť, kým nebude prizvaný na mesiášovu hostinu.²⁵ Ako však uvidíme ďalej, Iuvenec dáva prednosť interpretácii alegorickej:

²² WINTNER, *Theologia supplementaris alebo doplnková teológia v Iuvencovom biblickom epose Evangeliorum libri quattuor*, s. 402 – 403.

²³ GREEN, *Latin Epics of the New Testament: Juvenecus, Sedulius, Arator*, s. 120.

²⁴ GREEN, R.: *The Evangeliorum libri by Juvenecus: Exegesis by Stealth?* In: W. Otten – K. Pollmann, (Eds.), *Poetry and Exegesis in Premodern Christianity*. Leiden : Brill, 2007, s. 63 – 80.

²⁵ MRÁZEK, J.: *Kázání na hoře*. Jihlava : Mlýn, 2017, s. 158.

Mt 6, 10-11

10. Fiat voluntas tua in caelo et in terra. 11. Panem nostrum cottidianum da nobis hodie.

ELQ, I. 594 – 596

„*Sic caelo et terris fiat tua clara voluntas
vitalisque hodie sancti substantia panis
proveniat nobis...*“

„*Vôľa tvoja, nech zavládne na zemi tak ako v nebi.
Daj, nech sa chlieb tvoj svätý, tá poživeň životodarná,
urodí nám dnes...*“

Hneď na začiatku uvedme, že slovo *substantia* v Iuvencovom diele nemá význam exegetický, ale štylistický. Jedná sa o metrickú výplň či „vatu“, ktorej význam je totožný s podstatným menom, ku ktorému je priradené tak, ako je to pri genitive identity bežné.²⁶ Využitie výrazu *substantia* v tejto gramatickej konštrukcii nie je u Iuvenca ničím ojedinelým (napr. II. 745: *substantia glebis* či II. 418: *substantia vocis*).²⁷ Pozornosť teda v tomto prípade treba venovať skôr prídavným menám *sanctus* a *vitalis*, s pomocou ktorých básnik chlieb bližšie charakterizuje ako chlieb posvätný a životodarný. Vychádza pritom pravdepodobne z Jánovho evanjelia, kde Ježiš hovorí o sebe ako o chlebe života: *Ego sum panis vitae* (Jn 6, 48).²⁸ Chlieb, o ktorý teda majú veriaci podľa Iuvenca prosieť, nie je bežnou požívatinou, ale darom večného života. Paralelu k tejto alegorickej interpretácii nachádzame u Hieronyma:

Hieronimus, *Commentarius in Evangelium Matthaei*, I. 6, 11

Quando ergo petimus ut peculiarem vel praecipuum nobis Deus tribuat panem, illum petimus qui dicit: Ego sum panis, qui de caelo descendi.

Stretnúť sa s ňou môžeme aj u Chromatia, ktorý však na prvom mieste uvádza výklad doslovný:

²⁶ MCGILL, *Juvencus's Four Books of the Gospels*, s. 136.

²⁷ WACHT, M.: *Concordantia in Iuveni Evangeliorum libros*. Hildesheim – Zürich – New York : Olms-Weidmann, 1990, s. 301.

²⁸ COLOMBI, *Paene ad verbum. Gli Evangeliorum libri di Giovenco tra parafrasi e commento*, s. 19.

Chromatius, *Tractatus in Matthaicum*, XXVIII. 5, 1 – 3

1. *Duplici modo hoc Domini dictum intellegimus. Primum, ut non aliud quam cotidianum victum postulemus... 3. Hoc autem etiam spiritualiter nobis praeceptum esse debemus advertere, ut panem cotidianum petamus, id est, panem illum caelestem et spiritalem...*

DEALEGORIZÁCIA

Prvá z Iuvencových alegorických pasáží druhého typu sa nachádza v perikope o dvoch bránach (Mt 7, 13-14), ktorá je výzvou k hľadaniu tej správnej cesty, aj keď je to cesta neznáma či nevyšliapaná. Typologicky ide o jednu zo série štyroch po sebe nasledujúcich pasáží, ktoré čitateľov stavajú pred voľbu buď-alebo, dávajúc na výber z dvojice brán, stromov, učeníkov a staviteľov:²⁹

Mt 7, 13-14

13. *Intrate per angustam portam; quam lata et spatiosa est via, quae ducit ad perditionem, et multi sunt, qui intrant per eam 14. quam angusta porta et arcta est via, quae ducit ad vitam, et pauci sunt, qui inveniunt eam.*

ELQ, I. 679 – 684

„*Ite per angustam, iusti, super aethera portam.
Quam lata et spatiosa via est, quae limite laevo
praeruptum convolvit iter caligine mortis
innumeraeque illam penetrant per prona catervae!
Vitalis vastis stipatur semita saxis
celsaque vix paucos ducit per scrupea virtus.*“

„*Cez úzku bránu do neba choďte vy, ktorí ste cnostní.
Lahká a široká totiž je cesta, čo po ľavej strane
vinie sa smerujúc do temných hlbín, kde čaká len smrť a
nespočetné sú zástupy, ktoré kráčajú po nej!
Cesta, čo k večnému životu vedie, však strmá je; samé
skaliská. Málokto cnostný je dosť, by vyšiel až nahor.*“

Ako upozornil Stephen Rollins, slovami *super aethera* Iuvencus ozrejmuje, že brána, o ktorej Ježiš hovorí, nie je bežnou bránou, ale bránou do nebies, čím

²⁹ MRÁZEK, J.: *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. Jihlava : Mlýn, 2010, s. 111 – 112.

poukazuje na alegorický význam pasáže.³⁰ Na rozdiel od predošlej ukážky tu však básnik nealegorizuje úsek, ktorý je možno chápať aj doslovne, ale skôr podkrýva alegóriu tam, kde sa nepochybne nachádza. Scott McGill,³¹ vychádzajúc z Michaela Robertsa,³² pre takéto prípady používa pojmy *impure* či *mixed allegory*. Zatiaľ čo však ten prvý môže pôsobiť negatívne, význam toho druhého je z nášho pohľadu nejasný, a tak navrhujeme používať jasnejší a neutrálnejší výraz „dealegorizácia“, a to v zmysle cieľavedomej básnikovej snahy poodhaliť skrytý zmysel alegoricky myslených pasáží za zachovania čo najväčšej časti pôvodného textu.

Ako je však možné vidieť v poslednom verši, táto perikopa je rozšírená na dvoch miestach, pričom jej druhé rozšírenie má čitateľovi ukázať, s pomocou čoho sa môže dostať cez nebeskú bránu. Je pravda, že slovo *virtus* v slovnom spojení *celsa virtus* sa dá interpretovať dvojako, a to buď ako „cnosť“, alebo ako „moc“, no vzhľadom na to, že v perikope o dvoch bránach Ježiš stavia svojich učeníkov pred dve možnosti vyzývajúc ich k tomu, aby si vybrali jednu z nich, je len prirodzené, že sa básnik pokúša ukázať, s pomocou čoho tak má čitateľ urobiť. Poukazovanie na neurčitú „božskú moc“ by v tomto kontexte nemalo žiadny praktický význam. Väčšina prekladateľov sa preto tiež prikláňa k tomuto výkladu³³ a neprekvapí, že aj doboví komentátori spájajú cestu cez úzku bránu s istým druhom kresťanskej cnosti, či už je to striedmosť,³⁴ pracovitnosť,³⁵ alebo spravodlivosť.³⁶ So slovným spojením *celsa virtus* sa v Iuvencovom diele môžeme stretnúť ešte na dvoch miestach,³⁷ no v oboch prípadoch má zjavne moralistický význam.³⁸

³⁰ ROLLINS, S.: *The Parables in Juvencus' Evangeliorum libri IV*. Diss. Liverpool, 1984, s. 148.

³¹ MCGILL, *Juvencus's Four Books of the Gospels*, s. 174.

³² ROBERTS, *Biblical Epic and Rethorical Paraphrase in Late Antiquity*, s. 163.

³³ BEJARANO, M.: *Juvenco: Historia Evangélica*. Madrid : Editorial grédos, 1998, s. 104; GALLI, F.: *Giovenco: I libri dei vangeli*. Roma: Città Nuova, 2012, s. 105; KNAPPITSCH, A.: *Gai Vettii Aquilini Iuveni Evangeliorum libri quattuor*. Graz : Fürstbischöfliches Gymnasium, 1910 – 1913, s. 75 a SANTORELLI, P.: *Aquilino Giovenco: Il poema dei vangeli*. Milano : Bompiani, 2011, s. 83.

³⁴ *Paucis enim damna rerum praesentium cara sunt, quibus cupiditates et animi vincere et corporis frangere... maximum caelestis spei lucrum est*. HILARIUS, *In Evangelium Matthaei Commentarius*, VI. 3.

³⁵ *Lata via saeculi voluptates, quas appetunt homines; angusta, quae per labores et ieiunia panditur...* HIERONYMUS, *Commentarius in Evangelium Matthaei*, I. 7, 13.

³⁶ *Via vero angusta et arcta fidei, iustitiae et sanctitatis est, per quam cum magno labore et infinita difficultatis angustia pervenitur ad caelum*. CHROMATIUS, *Tractatus in Matthaum*, XXXIV. 1.

³⁷ III. 490: *quisquis capax fuerit, celsa virtute capessat*; III. 533: *viam, virtus quam celsa capessat...* KIEVITS, H.: *Ad Iuveni evangeliorum librum primum commentarius exegeticus*. Groningen : De Waal, 1940, s. 48.

³⁸ WINTNER, *Theologia supplementaris alebo doplnková teológia v Iuvencovom biblickom*

Na pomedzí alegorizácie a dealegorizácie stojí nasledujúci úsek, s ktorým sa môžeme stretnúť na konci podobenstva o rozsievačovi (Mt 13, 1-19), kde, ako vieme, sejba predstavuje metaforu hlásania evanjelia so všetkými jeho možnými aj úspešnými, aj neúspešnými výsledkami.³⁹ Rozšírená je tu záverečná Kristova výzva dobre počúvať jeho slová:

Mt 13, 9

Qui habet aures audiendi audiat.

ELQ, II. 754

„*Audiat haec aures mentis qui gestat apertas.*“

„*Ten, kto počúva telom i duchom, nech nastraží uši.*“

Ako je známe, Ježiš sa touto výzvou snaží svojim nasledovníkom naznačiť, že jeho slová majú aj iný než doslovný význam.⁴⁰ Iuvencus však berie do úvahy, že jeho čitateľ tomu nemusí správne rozumieť, a preto hovorí o „ušiach duše“ či „ušiach mysle“, poukazujúc na nadzmyslový, teda alegorický význam Kristových slov. O tom, že sa tu nejedná o obyčajnú básnickú figúru, svedčia zistenia M. Bauera,⁴¹ podľa ktorého bol tento výklad v období raného kresťanstva celkom bežný a jeho najstaršie doklady možno nájsť už u Origena a Tertulliana. Zatiaľ čo Origenes píše o počúvaní dušou, Tertullianus hovorí o počúvaní srdcom. Zjavne tu však ide o dva varianty toho istého výkladu danej pasáže:

Origenis homiliae in Isaiam, VII. 3:

Et si dicitur: Qui habet aures audiendi audiat non est putandum de corporis auribus, sed de animae, quas habent qui mundi sunt in auditu animae.

Adversus Marcionem, IV. 14:

Videte quomodo audiatis, i.e. ne aure audiatis et non audiatis, non corde scilicet audientes sed aure.

Za tým, čo môže na prvý pohľad vyzerat ako obyčajná metafora, sa teda aj v tomto prípade skrýva alegória. Básnický prostriedok sa tak stáva nositeľom

epose Evangeliorum libri quattuor, s. 403 – 404.

³⁹ MRÁZEK, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, s. 222.

⁴⁰ MRÁZEK, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, s. 224.

⁴¹ BAUER, M.: *Philologischer Kommentar zum dritten Buch der Evangeliorum libri des Iuvencus*. Diss. Viedeň, 1999, s. 125 – 128.

alegorézy. Podobné slovné spojenie, *lumina mentis*, používa básnik aj vo verši 761 na konci perikopy Mt 13, 10-17, v ktorej Ježiš učeníkom vysvetľuje, prečo sa vyjadruje v podobenstvách.⁴² Sú to práve tieto „oči duše“ či „oči mysle“, ktoré bežný človek potrebuje na to, aby pochopil jeho slová:

Mt 13, 11

At ipse respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysterium regni; illis autem non est datum.

ELQ, II. 758 – 761

*„Vobis, qui firmo robustam pectore mentem
ad capienda Dei penetralia constabilistis,
concessum est adytis penitus consistere regni;
illis pro merito clauduntur lumina mentis.“*

*„Vy, čo už máte dostatok viery vo svojich srdciach,
aby ste vďaka nej pochopiť mohli tajomstvá Božie,
vy ste tí, ktorí do neba môžu slobodne vstúpiť.
Ostatní majú však po práve zastreté vnútorné oko.“*

V oboch prípadoch sme teda svedkami použitia metaforického jazyka s cieľom poukázať na dôležitosť alegorického chápania Písma.

Rozšírený je aj nasledujúci verš danej perikopy:

Mt 13, 12

Qui enim habet, dabitur ei et abundabit; qui autem non habet, et quod habet, auferetur ab eo.

ELQ, II. 762 – 764

*„Si quis habet dignus, capiet potiora redundans;
qui vero expertes caelestis muneris errat,
amittent etiam, proprium quodcumque retentant.“*

*„Tomu, kto po práve má, sa pridá aj viac, než je treba,
zatiaľ čo ten, kto hreší a z darov nebeských nemá,
príde aj o to málo, čo dosiaľ mal vo svojich rukách.“*

⁴² MCGILL, *Juvencus's Four Books of the Gospels*, s. 193.

Na zdôvodnenie svojej reči v podobenstvách Ježiš u Matúša používa dobovo známy aforizmus, že boháči ešte viac bohatnú, zatiaľ čo chudáci už len chudobnejú.⁴³ Iuvenicus preto svojím dodatkom o nebeskom dare (*munus caeleste*) a páchaní hriechu (*errare*) dáva čitateľovi najavo, že tu Kristus nehovorí o pozemských statkoch, ale že jeho slová treba chápať obrazne.⁴⁴ Majetok, o ktorom sa tu hovorí, totiž nie je majetkom svetským, ale duchovným a o skutočnom bohatstve či chudobe človeka rozhoduje jeho ochota prijať Kristovo učenie.

Aj nasledujúci úryvok z rozprávania o prvom a poslednom mieste (Mt 20, 28) nám poslúži ako príklad Iuvenicovej tendencie dealegorizovať Kristove podobenstvá. V tomto Ježiš svojim učeníkom radí, aby si na hostine nesaďali na významnejšie miesta, pretože by z nich mohli byť po príchode významnejších hostí vyhnaní. Sadať by si mali naopak – na miesta menej významné, pretože tak sa po príchode nevýznamnejších hostí dočkajú povýšenia. Ten, kto sa povyšuje, bude totiž ponížený a ten, kto sa ponízuje, bude povýšený. Ježišovým zámerom je teda učeníkom ukázať, že za pokoru sa dočkajú odmeny, no za pýchu ich čaká trest. V Evanjeliu podľa Matúša dané podobenstvo možno nájsť jedine v prekladoch *Vetus latina*, zatiaľ čo Hieronymova Vulgáta ju uvádza až v Lukášovi (14, 7-11). O tom, že básnik čerpal práve z Matúšovej predhieronymovskej verzie, svedčí skutočnosť, že v podobenstve spomína príchod nižšie postaveného hosťa, čo evanjelista Lukáš neuvádza:⁴⁵

Mt 20, 28

...ne forte clarior te superveniat et accedens, qui ad cenam vocavit te, dicat tibi: adhuc deorsum accede, et confundaris. Si autem in loco inferiori recubueris et supervenerit humilior te, dicat tibi qui ad cenam vocavit te: Accede adhuc sursum, et erit hoc tibi utilius.

ELQ, III. 616 – 621

*„Veniet forsán si nobilis alter,
turpiter eximio cogetur cedere cornu,
quem tupor inflati cordis per summa locarat.
Sin contentus erit mediocria prendere cenae
inferiorque dehinc si mox conviva subibit,
ad potiora pudens transibit strata tororum.“*

⁴³ MRÁZEK, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, s. 225.

⁴⁴ MCGILL, *Juvenicus's Four Books of the Gospels*, s. 194.

⁴⁵ Lk 14, 10: *Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco, ut cum venerit, qui te invitavit dicat tibi: Amice, ascende superius...* MCGILL, *Juvenicus's Four Books of the Gospels*, s. 226.

*„Môže sa stať, že dorazí vzácnejší hosť a
 vy si následne budete musieť presadnúť v hanbe
 za to, že vaša pýcha vás stavala nad iných ľudí.
 Ak si však sadnete na obyčajné miesto a potom
 dorazí menej významný hosť, tak vedzte, že vďaka
 skromnosti svojej sa vzápätí dočkáte lepšieho miesta.“*

Ako môžeme vidieť, s pomocou svojich dodatkov Iuvencus zvyrazňuje kontrast medzi prvým (pyšným) a druhým (pokorným) spôsobom jednania a explicitne tak dáva najavo, že danú pasáž netreba chápať ako doslovné odporúčanie, ako sa správať na hostine tak, aby človek neutrpel hanbu, ale ako eschatologické podobenstvo,⁴⁶ tlmochiace všeobecne platnú morálnu zásadu nepovyšovať sa nad druhých, za čo sa človeku na koniec dostane zaslúženej odmeny.

Ďalší z Iuvencových alegorických dodatkov sa nachádza v podobenstve o zlých vinohradníkoch (Mt 21, 33-46), v ktorom sa majiteľ vinice neúspešne snaží vymôcť od nájomníkov podiel z úrody. Keď neuspjú jeho sluhovia, pošle do vinice svojho vlastného syna, čo básnik podáva nasledovne:

Mt 21, 37

Novissime autem misit ad eos filium suum unicum dicens: Forsitan verebuntur filium meum.

ELQ, III. 726 – 728

*„Ultima iam domino natum dimittere mens est,
 quod subolem partemque sui vis digna pudoris
 cultorum cordi venerandam posceret esse.“*

*„Napokon napadlo pána, že pošle tam do vinohradu
 vlastného syna, časť seba, veď súdnosť vinohradníkov
 istotne prinúti k tomu, že potomka jeho si uctia.“*

Ako môžeme vidieť, básnik vynecháva prídavné meno *unicus* a nahrádza ho slovným spojením *partemque sui* označujúc tak syna majiteľa vinice za „súčasť“ svojho otca. Naznačuje tým, že otec a syn v tomto prípade nie sú len obyčajnými ľudskými bytosťami, ale dvoma osobami s jednou (božskou) podstatou a že podobenstvo je teda alegóriou Otcovho vyslania Syna na tento svet.

⁴⁶ LIMBECK, M. & MÜLLER, P. G. & PORSCH, F.: *Stuttgarter kleiner Kommentar zu den Evangelien*. Stuttgart : Verlag katholisches Bibelwerk GmbH, 2009, s. 520.

Ako sme ukázali v príslušnom článku, v tomto prípade zrejme básnikova dealegorizácia podobenstva kráča ruka v ruke s jeho podporou nikajskej vierouky, zdôrazňujúcou súpodstatnosť osôb Svätej Trojice. Môže ísť o reakciu na Ariovo tvrdenie, že Syn nie je časťou nezrodeného Boha.⁴⁷

Ďalší dealegorizujúci dodatok možno nájsť v Iuvencovom spracovaní podobenstva o svadbe kráľovho syna (Mt 22, 1-14). Panovník najprv pozýva na svadobnú hostinu vybraných hostí. Tí sa však odmietnu dostaviť, a tak ich nechá potrestať. Svojim sluhom potom prikáže, aby na hostinu priviedli každého, koho stretnú na ulici. Jeden zo zhromaždených však na sebe nemá primeraný odev, a preto je kráľom vyhnaný. Iuvencov exegetický dodatok sa týka práve tohto muža, konkrétne jeho neschopnosti odpovedať kráľovi na otázku, prečo sa nedostavil na svadbu oblečený tak, ako sa patrí:

Mt 22, 12

Et ait illi: Amice, quomodo hoc venisti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

ELQ, III. 765 – 767

*„Isque ubi regalis sermonis pondere causas
reddere pro vestis maculis et labe iubetur,
oppresso tacuit non puri pectoris ore.“*

*„Vladár mu teda prikázal vysvetliť, ako je možné,
že sa sem vybral v takomto špinavom odeve, načo
zostal muž ticho, pretože hriechom mal zapchaté ústa.“*

Ako je známe, narýchlo zohnaní hostia v tomto podobenstve predstavujú všetkých, ktorí dostali šancu prijať evanjelium potom, čo ním pôvodní hostia, teda Židia, pohrdli.⁴⁸ Matúš sám uvádza, že privedení boli na hostinu ľudia dobrí aj zlí, a tak je prirodzené, že Iuvencus identifikuje previnilca ako jedného z tých druhých. Jeho ticho, ktoré evanjelista ponecháva bez vysvetlenia, je bás-

⁴⁷ ...ὁ υἱὸς οὐκ ἔστιν ἀγέννητος οὐδὲ μέρος ἀγέννητου κατ' οὐδένα τρόπον οὔτε ἐξ ὑποκειμένου τινός... καθότι οὐδὲ μέρος θεοῦ ἔστιν οὔτε ἐξ ὑποκειμένου τινός (Epistula ad 4 – 5). ...Syn není nezrozený ani není žádným způsobem částí nezrozeného, není z nějakého podkladu... není částí Boha ani z nějakého podkladu. (preklad prevzatý z publikácie DUDZIK, P.: *Počátky ariánského sporu*. Praha : Oikoymenh, 2019.) WINTNER, V.: Podpora nikajskej teológie Iuvencovom biblickom epose *Evangeliorum libri quattuor*. In: *Teologický časopis* 2/2024, s. 30 – 31.

⁴⁸ BARTON, J. & MUDDIMAN, J.: *The Oxford Bible Commentary*. Oxford : OUP, 2001, s. 873.

nikom interpretované ako následok hriechnosti mužovho srdca.⁴⁹ Mlčí, pretože si je vedomý toho, že jeho duša je hostiny nehodná rovnako ako jeho oblečenie,⁵⁰ ktoré by inak mohlo byť nesprávne vnímané ako hlavný dôvod kráľovho rozhorčenia.⁵¹ Iuvenus teda dáva čitateľovi jasne najavo, že je to hriechnosť duše, čím sa muž previnil, čo je výklad, s ktorým sa môžeme stretnúť už v Origenovom komentári k Matúšovmu evanjeliu:

Commentariorum in evangelium Matthaei, XVII. 16

Εἴτ' ἐπεὶ ὁ ἁμαρτῶν, καὶ μὴ ἀνακαινωθεὶς, μηδὲ ἐνδυσάμενος; τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ὡς μὴ ἔχων τόπον ἀπολογίας, φιμοῦται· διὰ τοῦτο γέγραπται τό· Ὁ δὲ ἐφιμώθη.

„A keďže sa hriešnik neočistil ani neprijal Pána Ježiša Krista a nemal žiadne vysvetlenie, píše sa o ňom: „On však onemel.““

O niečo stručnejší dodatok Iuvenus zanecháva v podobenstve o desiatich pannách (Mt 25, 1-13), ktorých úlohou je poslúžiť ženíchovi ako svadobný sprievod. Ženích sa však omešká a keď napokon dorazí, päťica z nich zistí, že už nemá olej do svojich lúčok, a preto si ho na poslednú chvíľu beží kúpiť. Medzitým však prichádza ženích a na svadobnú hostinu vezme iba tie panny, ktoré sa na jeho príchod poctivo pripravili. Ako je známe, podobenstvo je alegóriou posledného súdu. Ženích predstavuje Ježiša, jeho príchod je posledným súdom, panny sú kresťania očakávajúci jeho návrat, olej je symbolom ich (ne)pripravenosti na súd a svadobná hostina predstavuje raj. Perikopa ako celok vyzýva veriacich k bdlosti, teda k tomu, aby vytrvali v dodržiavaní kresťanských zásad aj keď sa zdá, že Pánov príchod je v nedohľadne.⁵² Iuvenus exegeticky rozširuje posledný verš podobenstva, a to pridaním slov *adventus* a *timentes* s pomocou ktorých zase raz podkrýva rúško alegórie Matúšovho textu, a naznačuje, že sa tu obrazne hovorí o druhom príchode Krista spojenom s obávaným konečným zúčtovaním:⁵³

⁴⁹ ZULIANI, M.: *Commento al III libro degli Evangeliorum libri quattuor di Giovenco*. Diss. Macerata, 2005, s. 363.

⁵⁰ BAUER, *Philologischer Kommentar zum dritten Buch der Evangeliorum libri des Iuvenus*. s. 264.

⁵¹ MRÁZEK, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, s. 368.

⁵² TRSTENSKÝ, F.: *Ježišove podobenstvá: biblicko-spirituálny pohľad*. Tajov : Inštitút teológie, misie a sociálnej práce, 2020, s. 59 – 61.

⁵³ MCGILL, *Juvenus's Four Books of the Gospels*, s. 246.

Mt 25, 12-13

12. *At ille respondes ait: Amen dico vobis, quod nescio vos. 13. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.*

IV. 224 – 226

„*Illas non comitum sponsi cognoscere quisquam non ipse sponsus voluit. Vigilate timentes, adventus vobis quod non est certior hora.*“

„*Žiaden člen sprievodu ani sám ženích však ochotný nebol priznať, že niektorú pozná, a tak sa bojte a bdejte, pretože hodina príchodu Pána nie je vám známa.*“

S dealegorizáciou sa môžeme stretnúť aj v podobenstve o strieborných talentoch (Mt 25, 14-30), v ktorom pán pred odchodom na cesty zveruje sluhom do správy svoj majetok. Tých, ktorí ho zveladili, po svojom návrate odmení, a toho, ktorý ho nechal ležať ladom, potrestá. Tak ako v podobenstve o desiatich pannách sa aj tu jedná o alegóriu posledného súdu, v ktorej sa za pánom skrýva Ježiš a za sluhami veriaci, ktorým bolo (každému podľa jeho schopností) zverené do opatery evanjelium.⁵⁴ Iuvencov príspevok na pochopenie podobenstva nájdeme v jeho predposlednom verši:

Mt 25, 29

...*omni enim habenti dabitur, et abundabit; ei autem qui non habet, et quod habet, auferetur ab eo.*

IV. 255 – 256

„...*at cui parva subest segni substantia corde, id minimum penitus iuste tolletur ab illo.*“

„*Kto má však v srdci záhalčivom bohatstva málo, príde aj o to málo, čo odo mňa na starosť dostal.*“

Básnik ozrejmjuje, čo sa skrýva za striebornými talentmi doplnením slovného spojenia *segni corde*. Tým zase raz dáva čitateľovi najavo, že majetok, o ktorý v rozhovore pána so sluhami ide, nie je majetkom materiálnym, ale tým duchovným, doslova tým, ktorý má človek vo svojom srdci. Na posledného sluhu

⁵⁴ BARTON & MUDDIMAN, *The Oxford Bible Commentary*. s. 878.

tak nemožno hľadiť s ľútosťou, ako na toho, kto doplatil na svoju opatrnosť a nechotu hazardovať s majetkom svojho pána.⁵⁵ Otázkou však zostáva, čo presne sa podľa Iuvenca za týmto majetkom skrýva. Scott McGill vyslovil názor, že ide o vieru,⁵⁶ no použitie slova *segnis*, označujúce lenivosť či ospalivosť,⁵⁷ svedčí skôr o nedostatku činorodosti či pracovitosti tretieho služobníka pri napĺňaní Božieho slova, a tak bude v tomto prípade správnejšie hovoriť o nedostatku činov než o nedostatku viery.

Posledný z exegetických dodatkov tohto druhu nájdeme v Iuvencovom prebásnení modlitby v Getsemane (Mt 26, 36-46). Kristus sa v nej opakovane modlí k Bohu-Otcovi prosiac ho o odvrátenie svojho trpkého údely. Otcovu vôľu však pritom zakaždým povyšuje nad svoju vlastnú. V závere perikopy už na scénu prichádza zradný apoštol Judáš. Čo robí túto pasáž výnimočnou, je ľudská bolesť a zraniteľnosť, ktorú Ježiš pociťuje a prejavuje počas svojich posledných momentov na slobode.⁵⁸ Ako je známe, na označenie svojho nadchádzajúceho utrpenia používa Ježiš slovo „kalich“ a práve naň sa vzťahuje Iuvencov interpretačný dodatok:

Mt 26, 39

Et progressus pusillum procidit in faciem suam orans et dicens: Pater meum, si possibile est, transeat a me calix iste; sed tamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

IV. 488 – 493

*Haec ait et paulum procedens corpore terram
deprimit et tali proiectus voce precatur:*

*„Si fas est, genitor, calicis me transeat huius
incumbens valido nobis violentia tractu.*

*Sed tua iam veniat potius, quam nostra voluntas,
quae tibi decreta est tantis sententia rebus.“*

*Po týchto slovách urobil ešte niekoľko krokov
vpred a s takouto modlitbou na perách vrhol sa na zem:
„Ak je to možné, ó, Stvoriteľ, daj, nech minie ma kalich,
ktorého ťažoba dolieha na mňa s prevellkou silou.*

⁵⁵ MRÁZEK, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, s. 423.

⁵⁶ MCGILL, *Juvenus's Four Books of the Gospels*, s. 247.

⁵⁷ ŠPAŇÁR, J. & HRABOVSKÝ, J.: *Latinsko-slovenský a slovensko-latinský slovník*. Bratislava : SPN, 1987, s. 547.

⁵⁸ MRÁZEK, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, s. 444.

*Nech sa však napokon stane, čo tvojou je vôľou, nie mojou,
aby sa všetko to, o čom si rozhodol, vyplniť mohlo.“*

V židovskej a kresťanskej komunite bol kalich na základe starozákonných textov tradične vnímaný ako symbol utrpenia.⁵⁹ Pohanskému čitateľstvu však tento symbol nemusel byť známy, keďže antická epika slovo *calix* vôbec nepozná.⁶⁰ Preto Iuvenus jeho metaforický význam poodhaľuje slovom *violentia*, aby bolo zrejmé, že sa jedná o narážku na Kristov blížiaci sa násilný koniec. Okrem psychologickkej dramatizácie, o ktorej v súvislosti s dvojverším 90 – 91 hovorí Donato de Gianni,⁶¹ teda môžeme v danej pasáži vidieť aj ďalší z príkladov Iuvenovej nenápadnej dealegorizačnej techniky.

Cieľom uvedených exegetických pasáží je zjavne sprístupniť čitateľovi poznanie, ktoré akoby driemalo pod povrchom doslovného chápania Písma. Nevedomosť pohanských či neofytských čitateľov s kresťanskou teológiou spolu s dobovými spormi o arianizmus však nemusia byť jedinými dôvodmi, prečo ich básnik zaradil do svojho diela. Zdôraznenie vrstevnatosti evanjelického textu mohlo byť v danej dobe dôležité aj z toho dôvodu, že niektorí kritici kresťanstva alegorický potenciál Biblie spochybňovali:

Origenes, *Contra Celsum*, IV. 49

Ei δ' ἀδεκάστως ἀνεγνώκει τὴν γραφὴν ὁ Κέλσος, οὐκ ἂν εἶπεν οὐχ οἷα ἀλληγορίαν ἐπιδέχεσθαι εἶναι τὰ γράμματα ἡμῶν.

Kdyby Kelsos četl biblické texty nestranně, nemohl by tvrdit, že naše spisy „nemohou být předmětem alegorického výkladu“.⁶²

Prijatie Kelsovho názoru by však mohlo nielen znemožniť plné pochopenie Písma, ale aj oslabiť jeho literárnu a myšlienkovú hodnotu v očiach rímskych čitateľov, ktorí, ako uvádza Jiří Šubrt, alegóriu dobre poznali už z Vergíliových a Ovidiových eposov.⁶³ Okrem primárneho, explikatívneho, zámeru, spojeného s podporou nikajskej vierouky, sa tak za Iuvenovými alegorickými dodatkami môže skrývať aj zámer sekundárny, a to ten apologetický, ktorý spočíva

⁵⁹ BARTON & MUDDIMAN, *The Oxford Bible Commentary*. s. 880.

⁶⁰ MCGILL, *Juvenus's Four Books of the Gospels*, s. 257.

⁶¹ DE GIANNI, *Evangeliorum liber quartus. Introduzione, testo criticamente riveduto, traduzione e commento*, s. 299.

⁶² Preklad je prevzatý z publikácie ŠEDINA, M.: *Órigenés: Proti Kelsovi III-IV*. Praha : Oikoymenh, 2018.

⁶³ ŠUBRT, J.: *Římská literatura*. Praha : Oikoymenh, 2005, s. 385 – 388.

v snahe dokázať, že rovnako ako pohanská klasika, aj štylisticky často podceňovaná Biblia v sebe môže ukrývať hlbšie pravdy alegorickej povahy.⁶⁴

ZÁVER

Ako sme mali možnosť vidieť, Iuvencius interpretuje pôvodný text evanjelia mnohými alegorickými pasážami. Nepriateľa v Ježišovom výklade na tému Piate prikázanie (Mt 5, 21-26) považuje za alegóriu ľudského tela, hriechne zaobchádzanie s ktorým môže človeku uškodiť pred Bohom (I. 509 – 515). Chlieb v modlitbe Otčenáš (Mt 6, 9-15) nevníma doslovne, ale obrazne ako chlieb života (I. 594 – 596). V podobenstve o dvoch bránach (Mt 7, 13-14) dopĺňa, že tú úzku treba chápať ako bránu do neba a že človek cez ňu môže prejsť len vďaka svojej cnosti (I. 679 – 684). K výzve „Kto má uši, nech počúva“ z podobenstva o rozsievачovi (Mt 13, 1-19) dodáva, že Ježiš má na mysli „uši duše“ (II. 754) a už o niekoľko veršov ďalej (Mt 13, 11; II. 761) hovorí o „očiach duše“ ako predpoklade pochopenia Kristových podobenstiev. V reakcii na otázku učeníkov, prečo káže v podobenstvách (Mt 13, 10-17), Ježiš u Iuvenca hovorí, že „ten, kto má“, je tým, „kto je hoden“ a že „ten, kto nemá“, je „hriechnym človekom bez Božích darov“, ukazujúc, že Kristove slová sa netýkajú svetského, ale duchovného majetku (II. 762 – 764). Podobenstvo o prvom a poslednom mieste pri stole (Mt 20, 28) básnik dealegorizuje poukazovaním na kontrast medzi pýchou toho, kto sa ženie na najlepšie miesto, a pokorou toho, kto sa uspokojí s málom (III. 616 – 620). V podobenstve o zlých vinohradníkoch (Mt 21, 33-46) zase označuje syna majiteľa vinice za „súčasť“ svojho otca (III. 726 – 728) naznačujúc tak súpodstatnosť Otca a Syna v duchu nikajského vierovyznania. K podobenstvu o svadbe kráľovho syna (Mt 22, 1-14) dodáva, že nepatrične zaodetý hosť mlčal, kvôli svojmu hriechnemu srdcu (III. 765 – 767). Podobenstvo o desiatich pannách (Mt 25, 1-13) je s pomocou slova *adventus* vysvetlené ako obraz druhého príchodu Pána a spojeného s posledným súdom (IV. 224 – 226), kým majetok v podobenstve o strieborných talentoch (Mt 25, 14-30) je zase opísaný ako majetok, ktorý má človek vo svojom srdci (IV. 255 – 256). Význam slova „kalich“ je v modlitbe v Getsemanskej záhrade (Mt 26, 36-46) vykreslený ako Ježišov trpitel'ský úd (IV. 488 – 493).

Uvedené pasáže možno rozdeliť na alegorizujúce a dealegorizujúce, a to v závislosti od toho, či nimi básnik prisudzuje alegorický význam úsekom, ktorých výklad je primárne doslovný, alebo nimi odkrýva skrytý význam úsekov, ktoré sú už zo svojej podstaty alegorické. Z týchto dvoch skupín jednoznačne

⁶⁴ V prospech tohto tvrdenia hovorí aj viacero preukázateľne apologetických pasáží eposu prezentovaných v našom článku WINTNER, *Apologetika osudom v Iuvencovom epose evangeliorum libri quattuor*, 2025.

prevažujú pasáže dealegorizujúce. Je viditeľné, že Iuencovi ide skôr o dodatočné vysvetlenie všeobecne prijímaného výkladu Písma než o prezentáciu alternatívnych či vlastných exegetických záverov, hoci ojedinele možno v jeho epose nájsť aj tie. Väčšina alegorických pasáží má podobu stručných niekoľkoslovných exegetických dodatkov, čo svedčí o básnikovej snahe zachovať východiskový text v čo najpôvodnejšej podobe. Výnimkou je len už uvedené nahradenie veršov o nepriateľovi výkladom o hriešnom užívaní ľudského tela. Väčšina alegorických pasáží sa tiež týka Ježišovho učenia obsiahnutého jednak v reči na vrchu, no predovšetkým v podobenstvách. Len v prípade kalicha básnik vykladá aj tie Kristove slová, ktoré nemajú explicitne didaktický účel. Celkovo je Iuencova alegoréza zameraná na výklad Ježišových slov, ale nie skutkov. Básnikovým prioritným cieľom bolo zjavne podať výklad evanjelia zrozumiteľný aj pre teologicky menej rozhladených čitateľov z radov rímskych pohanov či neofýtov, miestami spojený so snahou o pravoverný výklad Písma v duchu nikajskej vierouky. Druhotne sa však mohol snažiť aj o to, aby poukázal na alegoricko-exegetický potenciál Biblie, ktorý svätej knihe kresťanstva pohanská kritika v danej dobe upierala. Zámer Iuencovej alegorézy teda nemusel byť výhradne explikatívny (príp. dogmatický), ale aj apologetický.

Mgr. Viktor Wintner, Ph.D.
Filozofická fakulta
Masarykova univerzita
Arna Nováka 1
602 00 Brno
Česká republika

Obnova provincie Školských bratov na Slovensku po páde komunizmu (1990 – 1994)

Štefan Patrik Kováč

The Restoration of the Province of the Brothers of the Christian Schools in Slovakia after the Fall of Communism (1990 – 1994)

Abstract: The Congregation of the Brothers of the Christian Schools (FSC), founded by St. John Baptist de La Salle, arrived in Slovakia in 1899 (in Mojmirovce). It carried out its work in the field of youth education and training for fifty years—until April 1950, when the order was effectively dissolved by the new totalitarian one-party regime (the Communist Party of Czechoslovakia, KSČ), which took power after 1948, although no official decree or law to that effect was ever issued. At that time, as part of Operation K2, raiding squads of armed militiamen from the LM (so-called People's Militia), ZNB (National Security Corps), and members of the State Police (ŠtB), and gathered the brothers from Bojná, Mojmirovce, and elsewhere into the FSC novitiate monastery in Močenok (which later served other priests and eventually nuns as well). In this study, the author examines the attempt to revive the congregation in 1968–1969 and its subsequent full public restoration in the period following the fall of communism, the establishment of several communities in Slovakia, and the founding of two schools—a Church elementary school and a High school. The study addresses the challenging times following the fall of the totalitarian regime, the decimated state of the province in our territory, and the assistance provided by the Polish district.

Keywords: Brothers of the Christian Schools, teaching, restoration, teacher, FSC

1. ÚVOD

Zámerom predkladanej štúdie, ktorá je súčasťou výskumu pôsobenia Kongregácie školských bratov na území Slovenska, je poukázať na významný prínos tohto inštitútu pre nižšie stupne škôl od ich príchodu až po súčasnosť. Také bolo aj pôsobenie rehole vo viacerých slovenských obciach v období rokov 1899 – 1950 až po násilné ukončenie činnosti rehole komunistickým režimom. V práci sa budeme venovať obnoveniu činnosti bratov z radov kongregácie Bratov kresťanských škôl po páde totalitného režimu v roku 1989. Všimneme si aj neúspešný pokus o obnovenie národnej provincie FSC v období tzv.

Dubčekovho odmäku 1968 – 1969. Pri spracovaní štúdie sme použili historicko-kritický výskum so zameraním na metódu historickej a obsahovej analýzy literatúry a primárnych, teda archívnych prameňov.

Ako sme písali v Teologickom časopise 1/2025,¹ rehoľa učiteľov z Francúzska – Bratia kresťanských škôl (FSC, *Fratrum Scholarum Christianarum*) prišla na Slovensko (vtedy v Rakúsko-Uhorsku) v roku 1899 najprv do Mojmíroviec² pri Nitre, potom do Bojnej pri Topoľčanoch, zriadili si školastikát v Spišskej Kapitule (1924), noviciát v Močenku (1928). Na svojich pôsobiskách pracovali nielen vo formačnej (odovzdávanie dobrej zvesti) a vzdelávacej sfére na ľudových, meštianskych školách a v Učiteľskom ústave, ale aj osvetovej a kultúrnej. Neskôr ich hierarchia slovenskej Cirkvi volala aj do iných miest a zakladali aj iné diela (napr. výchovný ústav – polepšovňu či formovanie učňov v študentskom domove). Sľubný rozvoj tohto lasalianskeho diela zahatali udalosti Februára 1948, a najmä rozhodnutie totalitnej moci vyrovnáť sa s rehoľnými spoločenstvami Katolíckej cirkvi v akciách K1 a K2 a R, ktoré tvrdo zasiahlo aj kongregáciu Bratov kresťanských škôl.

V roku 1968 našiel delegát a zástupca generálneho superiora z Ríma v ČS-SR veľmi zdecimovanú komunitu školských bratov roztrúsených po celom štáte, ktorí prežili prenasledovanie v 50. rokoch 20. storočia (koncentračné kláštory, nútené práce v táboroch PTP, šikanovanie zo strany štátnej moci).

2. POKUS O OBNOVU PROVINIE V ROKU 1968

V roku uvoľnenia Dubčekovej jari socializmu s ľudskou tvárou sa podarilo bývalému provinciálovi Srí Lanky (Cejlónu), Indie a Pakistanu Br. prof. Vincencovi F. Gottwaldovi (1916 – 1996) dostať na Moravu³ (do rodnej obce Tupesy). V tom čase zastával funkciu prvého tajomníka (prakticky zakladateľa) podpornej organizácie rehole školských bratov a jej misijných aktivít Secoli (pôsobil v nej od roku 1967 do roku 1979, kedy sa ujal funkcie viceprezidenta Betlehemskej univerzity).⁴ Po skontaktovaní sa s Br. prof. Jánom Jaroslavom Rybanským, FSC (1909 – 1992),⁵ vtedy úradníkom prekladateľom v chemickom závode v Brati-

¹ KOVÁČ, Štefan Patrik: Pôsobenie Školských bratov na Štátnom výchovnom ústave v Slovenskej Lupči (1939 – 1948) a jeho učítelia a vychovávateľa. In: *Teologický časopis*. 2025, roč. XXIII, č. 1, s. 57 – 72.

² V čase existencie Rakúsko-Uhorska niesla obec názov Urmín.

³ GOTTWALD, Vincent F.: *Essai historique: Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*. Viedeň: Vyd. Institution de La Salle, 1995, s. 2.

⁴ Décès de Frère Vincent Gotwald. In: *F. S. C. Flash*, Bureau du Supérieur, Nr. 34, 20. Február 1996. Nos Frères décèdes, Rím: Archív Hlavného domu FSC (*Archivio Fratelli delle Scuole Cristiane, Casa Generalizia*) v Ríme (AFdSCCG), GF 418, f. 1, s. 1.

⁵ GOTTWALD, V. F.: *A Short Biography of Brother Jan Rybansky*. Bratislava – Viedeň, 1993.

slave (SSR), zvolali akúsi kapitolu slovensko-českej provincie do obce Tupesy (Morava). Koncom júla 1968 sa jej zúčastnilo 18 bratov, ktorí reagovali na rozposlané pozvánky a prežili prenasledovanie rehoľníkov v 50. rokoch. Vymenili si na nej názory, skúsenosti i informácie a brat Vincent im zodpovedal otázky; prišiel z centrálného domu rehole. Oboznámil slovenských bratov so závermi generálnej kapituly FSC v Ríme, ktorú viedol generálny superior brat Charles Henry Buttimer.⁶ Bratov osobitne zaujalo nové pravidlo inštitútu Život modlitby. V druhom bode sa riešilo ekonomické zabezpečenie zostávajúcich bratov (plat v sekulárnom zamestnaní, dôchodky). Rozmýšľali o založení spoločného fondu na pomoc starým bratom.

Nakoniec bratia vyjadrili túžbu zvoliť si provinciála (vizitátora). Jednohlasne si vybrali Br. J. J. Rybanského. Br. Vincent sa podujal tento návrh predniesť na generálnu radu do Ríma (centrum rehole FSC). *Československú socialistickú republiku* opustil v hodine dvanástej. Cestoval posledným vlakom v noci z 20. na 21. augusta 1968.⁷ Nasledujúci deň sa uskutočnila invázia vojsk Varšavskej zmluvy do krajiny.

Hlavný predstavený inštitútu FSC Br. Ch. Henry (v úrade 1966 – 1976) reagoval rýchlo a vymenoval Br. Jaroslava za kánonického vizitátora (provinciála) pre slovensko-českú provinciu (menovanie bolo odovzdané cez rakúsku provinciu FSC z Viedne).⁸ Počas normalizácie v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch však mohla fungovať len veľmi obmedzene.

Br. Jaroslav Rybanský toto poverenie zastával v rokoch 1968 – 1990. Ako vizitátor neverejne navštevoval približne tridsať Školských bratov roztrúsených po republike. Nemali oficiálne ustanovenú komunitu ani dom. Bolo to veľmi náročné a únavné, musel absolvovať dlhé cesty autobusom alebo vlakom.⁹ Niekedy mu pomáhal rakúsky provinciál. Prakticky každý rok sa neverejne schádzal s Br. V. Gottwaldom v Tupesoch, aby mal kontakt s centrom kongregácie v Ríme. Založil spoločný fond pre potreby provincie.¹⁰ Bratia so sekulárnym zamestnaním doň prispievali podľa svojich možností, aby pomohli chorým alebo starším spolubratom. Z fondu sa pokrývali nákupy liekov, liečba, iné služby či náklady na pohreb. V roku 1976 sa bratovi J. J. Rybanskému podarilo získať

Viedeň: Archív Inštitútu školských bratov vo Viedni (*Schulverein De La Salle – Strebersdorf*, skr. ASchVLSS), č. 2711-22-04, s. 1.

⁶ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 3.

⁷ GOTTWALD, *Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie*, 1994. Rím: AFdSCCG, NB 450, f. 7, s. 2.

⁸ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 3.

⁹ GOTTWALD, *Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie*, 1994, s. 2.

¹⁰ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 3.

vstupné vízum¹¹ do Talianska, povolenie vycestovať z ČSSR a v Ríme sa dokonca zúčastnil na práci generálnej kapituly FSC,¹² na ktorej sa raz za niekoľko rokov schádzajú školskí bratia z celého sveta.

Provinciál ešte v roku 1975 odišiel z Chemických závodov J. Dimitrova do dôchodku. Vo svojom jednoizbovom byte v Bratislave sa venoval výchove mladých ľudí, k čomu ho inšpirovala charizma sv. Jána Krstiteľa de La Salle. Uvoľnili sa mu tak ruky a mohol byť oveľa aktívnejší.¹³ Vyučoval katechizmus, formoval mladých ľudí v kresťanskom svetonázore, viedol ich k modlitbe, a bezplatne vyučoval angličtinu (aj tie hodiny vedel využiť na evanjelizáciu).

Brat vizitátor sa v tomto období viac stretával s bratmi a v skupinke dvoch-troch absolvovali spolu duchovné cvičenia, modlili sa, hoci oficiálne boli na turistickom pobyte. Raz sa na nich dokonca podarilo osobne zúčastniť aj rakúskemu provinciálovi Brunovi Schmidovi (v úrade v rokoch 1978 – 1986 a 1994 – 1996).¹⁴ Jeho postavenie, *podobne ako iných bratov, bolo chúlостivé. Sledovala ho tajná polícia. Kontrolovali i jeho listy, knihy a dokumenty.*¹⁵ Svoj úrad vykonával v spolupráci a s pomocou rakúskej provincie.

Brata J. Rybanského, utajeného provinciála, sa podarilo navštíviť aj Gerardovi Rummerymu, neskôr zastávajúcemu úrad generálneho radcu pre kontakt s bratmi z východnej Európy (od roku 1986 to 1993). Vo svojich spomienkach píše:

„Komunisti ho zamestnali ako tlmočníka a prekladateľa v chemickej továrni, ktorá vyvážala svoje výrobky na Západ. Z tohto dôvodu mu bol pridelený byt, ktorého adresu sme vedeli. Predchádzajúce skúsenosti však ukázali, že úrady kontrolovali jeho poštu aj telefón, takže mu nebolo možné dať vedieť o našom príchode. Rozhodli sme sa preto navštíviť jeho byt pre prípad, že by tam bol. Ak by sme ho nenašli, chceli sme mu tam nechať odkaz s informáciou, kde sa môžeme stretnúť. Aj po vyše 40 rokoch (knihu písal v roku 2011) si živo pamätám, ako som sa výťahom dostal na piate poschodie k bytu, kde býval brat Ján. Keď som vyšiel z výťahu, videli sme štyri byty,

¹¹ RUMMERY, Gerard. *Brothers to one another. The De La Salle Brothers behind the Iron Curtain (Romania, Hungary, Czecho-Slovakia)*. Melbourne : LaSallian Educational Services, 2011, s. 25.

¹² Autor osobne videl zápisy provinciála do kariet slovenských, moravských a českých bratov pri návšteve archívu generálneho domu vo februári 2025.

¹³ GOTTWALD, Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie, 1994, s. 2.

¹⁴ Geschichte der Schulbrüder in Österreich von 1857 bis 2007 [online]. [Cit. 30.10.2024]

¹⁵ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 3. RUMMERY, *Brothers to one another. La Salle Brothers behind the Iron Curtain*, s. 25 – 26.

tri so svetlami pod dverami, odkiaľ bolo počuť, že ľudia vo vnútri chodia, ale v byte brata Jána nebolo vidieť žiadne svetlo. Keď sme zaklopali na jeho dvere, svetlá v ostatných troch bytoch okamžite zhasli a zo susedných bytov už nebolo počuť žiadny zvuk. Pod dverami sme mu nechali odkaz s telefónnym číslom hotela, kde sme boli ubytovaní s podpisom SJB. Ten na základe predchádzajúcich skúseností mal poznať, že ide o kontakt zo zahraničia. Nasledujúci deň sme sa s ním na krátky čas stretli v ubytovni a dali mu peniaze pre izolovaných bratov, ktorí nemali pravidelné zamestnanie alebo ktorí žili so svojimi rodinami.¹⁶

Keď na prelome rokov 1989/1990 skolaboval komunistický režim i v ČSSR, J. Rybanského na ulici oslovil cudzí človek, ktorý pripustil, že ho často sledoval. Zaujímalo ho, či bolo skutočne pravdou, že bol „tajným jezuitom“.¹⁷ Svoj úrad provinciála skončil v roku 1990, keď vedenie a organizáciu prebral delegát hlavného predstaveného Bratov kresťanských škôl z Ríma.

3. VEREJNÁ OBNOVA INŠTITÚTU ŠKOLSKÝCH BRATOV A PROVINIE

Po páde Železnej opony, ku ktorej výrazne prispel sv. Ján Pavol II.,¹⁸ a zrušení vedúcej úlohy KSCĽ v československej ústave už v decembri 1989, keď sa obnovila náboženská sloboda, mnohí slovenskí školskí bratia v zahraničí ako i doma – po štyridsaťročnej púti púšťou – zacítili príležitosť vzkriesiť činnosť Kongregácie bratov kresťanských škôl v SR (pôvodne celej ČSR). Veľkú časť organizačnej práce uskutočnil Moravan Br. Vincent F. Gottwald FSC.¹⁹ Na

¹⁶ RUMMERY, *Brothers to one another*, s. 3 a 4.

¹⁷ RUMMERY, *Brothers to one another*, s. 26.

¹⁸ Za všetky modlitby a kroky, ktoré zostávali pre verejnosť neznáme, uveďme aspoň jednu skutočnosť. Keď obrodné procesy v Poľsku najmä z radov veriach Katolíckej cirkvi i hnutia *Solidarność* boli na vzostupe, na hraniciach krajiny sa zhromaždili sovietske vojská s úmyslom ich potlačiť podobne ako v r. 1968/1969 v ČSSR. Vtedy napísal pápež list generálnemu tajníkovi KSSZ Brežnevovi. Ten oficiálne neodpovedal, ale ako dôsledok bolo stiahnutie ich tankov od hraníc.

¹⁹ Br. Gottwald sa narodil v roku 1916 na Morave a vstúpil medzi bratov, aby sa stal misionárom. Noviciát absolvoval v rokoch 1933 – 1934 vo francúzštine v Lembecq-lez-Hal v Belgicku, v tom čase centre Inštitútu, potom školastikát v Doveri v Anglicku a na Cejlóne. Tu začal svoju misiu v r. 1935, učil v hlavnom meste Colombo a inde (Kandana a Kurunegala), pričom sa stal riaditeľom školy *St. Anthony's College*, ktorú sám založil (1942). Po druhej svetovej vojne absolvoval v roku 1947 druhý noviciát v Ríme, ďalej študoval v Anglicku a Írsku. V r. 1947 získal *Bachelor of Arts degree with honors* na Londýnskej Univerzite a 1951 *Post-Graduate Diploma in Education*. V roku 1956 sa stal vizitátorom provincie Cejlón-India-Pakistan. V tejto funkcii bol aj delegátom generálnej kapituly FSC v Ríme v rokoch 1966 – 1967. Po kapitule ho požiadali, aby založil centrálny sekretariát Inštitútu

Cejlón a v Pakistane úzko spolupracoval s Br. Františkom Mankoveckým²⁰ a inými slovenskými bratmi. Úmysel generálneho predstaveného FSC v Ríme, ako i modlitby mnohých boli vypočítané a kongregácia s výdatnou pomocou bratov z Rakúska, Poľska, Belgicka, Anglicka, Francúzska a iných²¹ oficiálne obnovila svoju prácu²² na Slovensku v roku 1991.

Generalát FSC v Ríme po odstúpení totalitného režimu (prezident Dr. G. Husák abdikoval 10. decembra 1989) určil Br. Vincenta Františka Jozefa Gottwalda,²³ ktorý pochádzal zo slovensko-českej predvojnovnej provincie, ako mimoriadneho delegáta generálneho predstaveného Johna Johnstona pre ČS-SR.²⁴ V tom čase pracoval ako archivár na Betlehemskej univerzite FSC v Izraeli a hoci sa už v mysli pripravoval na odpočinok a dôchodok, poverenie v rámci sľubu poslušnosti 30. januára 1990 v Betleheme prijal.²⁵ Štatút provincie centrálna správa kongregácie zmenila na „štatút delegácie“²⁶ (príprava obnovenia slovenských komunit).

Generálny predstavený plán obnovy konzultoval s posledným slovenským provinciálom Br. Jánom J. Rybanským FSC. Vo februári 1990 mu v liste²⁷ pí-

FSC na podporu misijnej činnosti (Secoli) a prepojil inštitút so skupinami FAO a UNESCO v rámci Organizácie spojených národov. V roku 1979 sa podieľal na založení a financovaní Betlehemskej univerzity, na ktorej potom aj pracoval. *Honorary Doctorate in Education* mu udelila univerzita De La Salle College, Memphis (USA). RUMMERY, *Brothers to one another*, s. 101 – 102. Na odpočinok sa utiahol v septembri 1992. *Brother V. F. Gottwald through the years*. Rím: AFdSCCG, NB 450, f. 5. Zomrel vyčerpaný prácou v Rakúsku 24. februára 1996 a jeho telo uložili na cintoríne bratov pri dome FSC v Maria Laubegg. Až do konca svojho života dodržiaval sľub, ktorý zložil: „Ísť kamkoľvek ma pošlú, robiť čokoľvek, o čo ma požiadajú.“

²⁰ KOVÁČ, Š. P. Učiteľ – misionár. In: *Hlasy z domova a z misii*. 1992, roč. 38, č. 6, s. 11.

²¹ Príloha: Školskí bratia na Slovensku. In: FABER, Alfonz. *Ján de La Salle, zakladateľ modernej výuky a výchovy, patrón učiteľov a vychovávateľov*. Bratislava : Lúč, 1991, s. 52.

²² FIETKO, Gregorz: *Ján de La Salle – patrón učiteľov. Kresťanská lasaliánska škola ako znak Božieho kráľovstva na zemi*. Prešov : Vyd. M. Vaška, 1999, s. 57.

²³ Gen. predstavený mu píše: *Because I know you well and have great respect for your competence, good judgment, and devotion, I am hoping that you will be able to serve as my Delegate* (eng.). JOHNSTON, J. *Fax V. F. Gottwaldovi do školy Notre Dame (Betlehem, Izrael)*. Rím, 31. januára 1990. Rím : AFdSCCG, NB 650.

²⁴ GOTTWALD, V.: *Essai historique: Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*. Viedeň : Vyd. Institution de La Salle, 1995, s. 3.

²⁵ „*Je n'avaít pas le coeur de dire NON à la demande du Frère Supérieur.*“ (Nemal som srdce povedať NIE na žiadosť brata (hlavného) predstaveného, prekl. ŠPK.) GOTTWALD, Vincent F.: *List čs. bratom v diaspóre (Aux Frères Tchéco-Slovaques en diaspora)*. Betlehemska univerzita, Betlehem, 18. decembra 1990 (delegát tam trávil vianočné sviatky). Rím : AFdSCCG, NB 650, f. 1.

²⁶ GOTTWALD, *Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie*, 1994, s. 2.

²⁷ „Brat Rybanský, ubezpečujem vás a všetkých bratov, že sme pripravení urobiť všetko, čo je v našich silách, aby sme vám v tejto historickej chvíli pomohli. Prosím, aby všetci bratia vedeli, akí sme šťastní, že Boh odmenil ich mimoriadnu vernosť rehoľnému zasväteniu ako bratov kresťanských škôl. Teraz musíme prijať múdre a, samozrejme, realistické

sal: „*Brother Rybansky, I assure you and all the Brothers that we are ready to do everything we can to help at this historic moment. Please let all the Brothers know how happy we are that God has rewarded their extraordinary fidelity to their religious consecration as Brothers of the Christian Schools. We need now to make decisions that are wise and, of course, realistic. You and all your Brothers are in my thoughts and prayers.*“

Po ukončení svojich povinností na univerzite Br. Gottwald 5. apríla opúšťa Izrael a hneď sa 6. apríla spolu s provinciálom rakúsko-maďarsko-nemeckej provincie Br. Brunom Schmidom (1933 – 1996),²⁸ ktorý mal sídlo vo Viedni-Strebersdorfe (rakúskom hlavnom dome FSC), premiestnili na Moravu do obce Tupesy (rodnej obce V. F. Gottwalda, domu jeho sestry).²⁹ Tá sa v roku 1990 stala administratívnym centrom, v ktorej delegácia na obnovenie činnosti Bratov kresťanských škôl účinkovala.

Medzitým generálny predstavený John Johnston z Ríma komunikuje napr. s provinciálom v Egypte, aby uvoľnil Bratov Eugena Olejníka a Jána – Jeana pre nové pôsobenie doma na Slovensku. Odvoláva ich z moslimskej krajiny *après tant d'années de service dévoué comme missionnaires en Egypte. Mais leur vie de missionnaires est loin d'être finie! C'est comme missionnaires qu'ils retourneront dans leur patrie.*³⁰

Delegát ústredného domu FSC Gottwald sa spojil s dovtedy tajným provinciálom J. J. Rybanským FSC, aby si spoločne naplánovali nasledujúce kroky a ustanovili členov do organizačnej rady pre obnovu provincie.³¹ Dohodli sa na návšteve všetkých komunistický útlak preživších školských bratov, ktorým pripravili zároveň na koniec júla 1990 duchovné cvičenia v dome FSC vo Viedni-Strebersdorfe.³² S rakúskym provinciálom navštívili³³ napr. Mojmírovce (Urmin), kde žil Br. J. Celestín Willisch, Br. Izidora Hlaváča v Chynoranoch (zastával funkciu organistu a kantora farnosti), Br. Mrázika, ktorý sa bol v charitnom

rozhodnutia. Vy a všetci vaši bratia ste v mojich myšlienkach a modlitbách.“ (prekl. ŠPK). JOHNSTON, J.: *Fax Jánovi Rybanskému a Brunovi Schmiedovi (cez Viedeň)*. Rím, 1. februára 1990. Rím : AFdSCCG, NB 650.

²⁸ B. Schmid má veľkú zásluhu na obnove života školských bratov na Slovensku. Navštevoval slovenských bratov a pomáhal provinciálovi J. Rybanskému aj v r. 1986 – 1990. V menšej miere potom aj jeho nasledovník Br. Klemens Ladner. RUMMERY, *Brothers to one another*, s. 100 a 103.

²⁹ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 4.

³⁰ po toľkých rokoch oddanej služby misionárov v Egypte. Ich misionársky život sa však ani zďaleka neskončil! Budú sa vracat do svojej vlasti ako misionári (prekl. ŠPK). JOHNSTON, John: *List provinciálovi v Egypte Br. Didierovi Albovi do Cairu (Collège St. Paul)*. Rím 3. decembra 1990. Rím : AFdSCCG, NB 650, f. 1.

³¹ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 4.

³² GOTTWALD, *V. Aux Frères Tchéco-slovaques en diaspora*, Betlehem 18. 2.1990.

³³ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 5.

domove sestier Vincenta de Paul a staral sa o údržbu a ústredné kúrenie domu, alebo Br. Hyacinta vo Veľkom Šariši, o ktorého sa starala rodina jeho synovca, či Br. prof. Andreja Pitoniaka, ktorý ostal v Košiciach. Niektorých navštívili aj s členom generálnej rady (*General Council*) Br. Gerardom Rummerym, styčnou osobou s Rímom, ktorý spomína:

„Ďalším aspektom týchto návštev bolo pre mňa stretnutie s mnohými bratmi v opatrovateľských centrách alebo v rodinách, ktorí mali často na nočnom stolíku svoj pôvodný *Manuál zbožnosti*, modlitebnú knižku bratov z obdobia pred 50. rokov. Spomínam si najmä na jedného slovenského brata, ktorý nikdy nezabudol na jednu vec. Keď sme odchádzali, brával túto modlitebnú knihu do rúk a ukazoval nám ju, akoby nám chcel pripomenúť, že je s nami zjednotený vo svojej každodennej modlitbe.“³⁴

Konštatovali roztrúsenosť bratov po celej Slovenskej republike (po revolúcii z názvu SSR vypustili „socialistická“) a ich izolovanosť.

Predstavený pripravovanej rehoľnej komunity v hlavnom meste SR volal do roboty na obnovení a revitalizácii pôsobenia v SR slovenských školských bratov, učiacich za hranicami,³⁵ najmä v misiách, vrátane Br. Františka Anzelma S. Mankoveckého³⁶ z Izraela³⁷ (pôsobil tam na sklonku života v období 1980 – 1993). Avšak väčšina týchto učiteľov³⁸ bola v pokročilom veku, s ktorým prichádzajú aj choroby, prípadne mnohí boli na odpočinku a nemali dosť síl na takú náročnú „pioniersku“ a priekopnícku činnosť, ako je naštartovanie činnosti a učenia – pre nich – v úplne nových podmienkach postkomunistickej krajiny na konci svojej životnej cesty. Pomocnú ruku, popri mladých bratoch z Poľska, však podali:³⁹ Ján Pitoňák, Br. Ladislav Eugene Olejník,⁴⁰ Br. Izidor

³⁴ RUMMERY, *Brothers to one another. The De La Salle Brothers behind the Iron Curtain*, s. 101.

³⁵ V roku 1990 v zahraničí pôsobilo ešte 36 slovenských školských bratov. GOTTWALD, V. *Letter to brothers in diaspora*. Betlehem (University) 18. decembra 1990. Strojopis. Viedeň : ASchVLSS, č. 2711-21-02, s. 1.

³⁶ KOVÁČ, Š. P.: Kresťanskú školu v Pakistane založil slovenský misionár. In: *Katolícke noviny*. 2016, roč. 131, č. 19, s. 32.

³⁷ MANKOVECKÝ, F.: *List Štefanovi Patrikovi Kováčovi*. Jeruzalem 4. marca 1990. OAFASM Piešťany, krab. 3, f. 4. Dušu odovzdal Pánovi v lete roku 1994 v Dome FSC vo Francúzsku.

³⁸ Celkový zoznam bratov pochádzajúcich zo slovensko-českej provincie obsahoval 53 mien (vrátane bratov Bednárovcov vo V. Británii, Jána-Jeana Kapustu z Markušoviec či Štefana Etienne Ševčíka z Jablonkova pôsobiaceho v Oriente. *Zoznam bratov*. 31. 12. 1990. Rím : AFdSCCG, NB 650, f. 1.

³⁹ FIETKO, G. Inštitút školských bratov. In: BELÁK, B. (ed.) *Katolícke Slovensko 2000. Panoráma Katolíckej cirkvi na Slovensku v jubilejnom roku 2000*. Trnava : SSV, 2001, s. 313.

⁴⁰ GOTTWALD, *Aux Frères Tchéco-Slovaques en diaspora*. Betlehem 18. 12. 1990.

Hlaváč, Br. Severin Pavol Pitoniak, Br. František Dezider Demeter, Br. Vojtech Etienne Lenický (1922 – 2003⁴¹) a Br. Vendelín Róbert Mrázik.

Br. Vincent F. Gottwald, ktorého ústredie z Ríma určilo ako svojho delegáta, ktorý mal znovu naštartovať „slovenskú provinciu“, pionierske obdobie obnovy hodnotí: *It is difficult to put down on paper, in a short letter, a descriptions of the legion of problems and difficulties which the Church and the religious congregations have to face now, after the long 42 years of communist persecution and oppression. Reconstruction of the truly Christian education of youth is most probably one of the greatest difficulties. It is a great challenge to all concerned to undo the godless antigod education of youth during such a long period of over 40 years.*⁴²

Rehoľa školských bratov mala od začiatku požehnanie cirkevnej vrchnosti, napríklad na návšteve 8. mája 1990 Mons. Ján Sokol, arcibiskup, vyjadril radosť z poznania, že inštitút sa etabluje v jeho Trnavsko-bratislavskej arcidiecéze,⁴³ a slúbil všemožnú pomoc, podporu⁴⁴ a požehnanie. Podobne konal kardinál Tomášek a Mons. Dominik Duka,⁴⁵ vtedy provinciál dominikánov v Prahe, predseda Národnej konferencie vyšších rehoľných predstavených.

Delegát V. F. Gottwald hľadal pomoc aj v zahraničí,⁴⁶ koncom jari a začiatkom leta 1990 absolvoval napríklad pobyt v Anglicku v Oxforde, kde chcel zabezpečiť anglické učebné materiály pre školu pripravovanú v Bratislave.⁴⁷ Stretol sa tam aj so školskými bratmi slovenského pôvodu – Br. J. Bednárom a jeho rodným Br. Ernestom, aby ich pozval budovať slovenskú komunitu v SR. Na takú veľkú úlohu sa však už necítili (navyše E. Bednár pracoval na vydaní knihy o fyzike⁴⁸) a zostali pracovať vo Veľkej Británii. V Londýne sa mu, s pomocou provinciála Thomasa Campbella podarilo zabezpečiť ďalšie výučbové materiály a v Paríži finančnú pomoc. Pomohol mu aj Br. Stephen Harding z komunity

⁴¹ LENICKÝ, Juraj: *Rehoľný život v Močenku*. Diplomová práca. Bratislava : RKCMBF Univerzity Komenského, 2018, s. 102.

⁴² Je ťažké v krátkom liste opísať obrovské množstvo problémov a ťažkostí, ktorým musia čeliť – Cirkev (Katolícka cirkev) a rehoľné spoločenstvá teraz – po dlhých 42 rokoch komunistického prenasledovania a útlaku. Pravdepodobne najväčšou ťažkosťou je obnovenie kresťanskej výchovy mládeže. Je to veľká výzva pre všetkých, ktorých sa to týka, aby napravili bezbožnú a protibožskú výchovu mládeže počas dlhého obdobia viac ako 40 rokov. GOTTWALD, V. *Letter to Bro. General Secretary*. Bratislava-Rusovce 24. 8. 1992. Strojopis. Rím : AFdSCCG, k. NB 450, f. 6, s. 1.

⁴³ GOTTWALD, Vincent F.: *Fax to Bro. Gerard Rummery, Rome*. Viedeň asi 10. mája 1990.

⁴⁴ Hneď slúbil napr. zakúpiť breviáre pre bratov na duchovnú obnovu do Strebersdorfu (Rak.).

GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 7.

⁴⁵ GOTTWALD, *Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie*, 1992, s. 7.

⁴⁶ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 8.

⁴⁷ GOTTWALD, Vincent F. *List Br. Gerardovi Rummerymu do Ríma*. Viedeň 20. máj 1990.

⁴⁸ GOTTWALD, *Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie*, 1994, s. 7.

Beulah Hill v Londýne,⁴⁹ v ktorej v rokoch 1950 – 1952 pobudol aj F. Mankovecký,⁵⁰ ktorý tam prišiel zo Srí Lanky (vtedy Cejlón).⁵¹ V Čechách zatiaľ prebiehali snahy o reštitúciu ústavov FSC za požehnania kardinála Františka Tomáška (Učiteľský ústav v sv. Jánovi pod Skalou mal po prerobení na väzenie so zamrežovanými oknami pre „kulakov“ a politicky nespoľahlivé osoby obsadené Ministerstvom vnútra ako národný policajný archív,⁵² v sirotinci Johaneum sídlil archív Ministerstva zdravotníctva a dom v Prahe-Bubenči slúžil ako ľudová škola umenia).⁵³ Johaneum sa mal použiť na založenie jazykovej školy.⁵⁴ Podobné kroky boli vykonané v SR na vrátenie majetku⁵⁵ rehole FSC v Bojnei.⁵⁶ Z Čiech volal bratov do práce na obnovu F. Hanusku a z Moravy Filipa Jozefa Palúcha.

2. júla 1990 sa konalo zasadanie rady školských bratov a bolo to vlastne prvé oficiálne stretnutie domácich rehoľníkov po nútenej izolácii. Na porade sa preberali štyri body:⁵⁷ 1. organizovanie každoročného duchovného cvičenia v júli vo Viedni-Strebersdorfe (plán, účastníci a pod.), 2. kroky na navrátenie nehnuteľností FSC od štátu na Slovensku a v Čechách, 3. obnovenie sľubov a modlitba za povolania, 4. spolupráca s kňazmi a biskupmi i úradnými orgánmi. Delegát Br. Vincent Jozef poslal posolstvo všetkým biskupom krajiny, aby im predstavil inštitút a získal ich podporu na získavanie lasalienských povolaní. (Ich odozva bola výborná.)

Prvé rekolekčné stretnutie⁵⁸ (duchovná obnova) časti bratov Slovákov, zjednotených v atmosfére pokoja a rozjímania,⁵⁹ ktorí zostali verní svojmu sľubu a kongregácii (iní, väčšina, sa už s týmto svetom rozlúčili, z inštitútu vystúpili

⁴⁹ GOTTWALD, Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie, 1992, s. 7.

⁵⁰ KOVÁČ, Š. P.: Misionár – učiteľ. In: *Katolícke noviny*. 1992, roč. 107, č. 35, s. 13.

⁵¹ MANKOVECKÝ, F.: Ceylončania. In: *Katolícke misie, príloha Božského Srdca Ježišovho*. 1936, roč. IX, č. 8, s. 119.

⁵² (Řeholní život v církvi) Kongregace Školských bratří – Fratres Scholarum Christianarum (FSC). In: *Katolícký týdeník*. 1991, roč. 2, č. 8, s. 3.

⁵³ Tieto nehnuteľnosti sa pre kongregáciu podarilo zachrániť pre zákon o reštitúciách cirkevného a iného majetku v ČR. OLEJNÍK, Ladislav Eugenne, GOTTWALD, V. F.: *Historique de la délégation de Tchéco-Slovaquie*. Bratislava-Rusovce, 31. decembra 1991. Strojopis. Rím : AFdSCCG, NB 450, f. 7, s. 5. ZEMAN, 50 let od posledních maturit Učitelského ústavu ve Svatém Janě pod Skalou 1942 – 1992, s. 16.

⁵⁴ GOTTWALD, V. F.: *List generálnemu predstavenému do Ríma*. Tupesy, Morava, 16. novembra 1990, č. 900642. Rím : AFdSCCG, krab. NB 650, f. 1.

⁵⁵ RUMMERY, Gerard: *A Visit to Czechia and Slovakia 4 – 6th May 1990*. Rím 8. mája 1990. Rím : AFdSCCG, krab. NB 650, f. 1.

⁵⁶ OLEJNÍK, Ladislav Eugenne, GOTTWALD, V. F.: *Historique de la délégation de Tchéco-Slovaquie*. Bratislava-Rusovce 31. decembra 1991. Strojopis. Rím : AFdSCCG, NB 450, f. 7, s. 5.

⁵⁷ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 9.

⁵⁸ OLEJNÍK, GOTTWALD, *Historique de la délégation de Tchéco-Slovaquie*, s. 1.

⁵⁹ GOTTWALD, Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie, 1994, s. 8.

alebo si založili rodiny) po štyridsiatich rokoch komunistického režimu (pripojili sa k nim dvaja slovenskí bratia, vrátiac sa domov z Egypta) sa uskutočnilo vo Viedni-Strebersdorfe 23. – 28. júla 1990. Prítomný bol aj rakúsky provinciál a G. Rummery⁶⁰ z Ríma. V záverečný deň bol sviatkom pre Br. Severina Pitoniaka,⁶¹ ktorému generálny predstavený z Ríma dovolil zložiť večné sľuby; zostal verný kongregácii BKŠ, hoci v roku 1948 zložil v Bojnjej len dočasné sľuby.

Prvá rehoľná komunita vznikla 9. februára 1991⁶² v Bratislave, v mestskej časti Rusovce.⁶³ Dom pre slovenskú komunitu FSC sa zakúpil z finančnej podpory od európskych provincií Bratov kresťanských škôl.⁶⁴ Prvú pioniersku komunitu tvorili: Br. Ján-Jean Pitoňák, Br. Eugen Olejník⁶⁵ (dvaja z Egypta), Br. Pavol Severin Pitoniak (s dočasnými sľubmi zloženými po vojne), J. Andrej Pitoniak, Macej Dzambor, Br. Piotr Wach a F. V. Gottwald (J. J. Rybanský bol hospitalizovaný, podstúpil operáciu – amputáciu nohy, a ku komunite sa pridal neskôr, Br. Hyacint Kopas zomrel o krátky čas 27. mája 1991). Rehoľný dom/kláštor prišiel osobne požehnať trnavský arcibiskup Mons. Ján Sokol.⁶⁶ Na slávnosti sa zúčastnil, aby zdôraznil dôležitosť návratu školských bratov na slovenskú pôdu, generálny predstavený John Johnston z Ríma (v úrade 1986 – 2000) s dvomi generálnymi tajomníkmi rehole Br. Gerardom Rummerym, ktorý veľa urobil pre túto historickú chvíľu slovenskej komunity (napríklad finančné zbierky), a Br. Josephom (členovia hlavnej rady FSC), prišli bratia z Rakúska, Poľska, Nemecka, Talianska, Holandska, Francúzska a Belgicka,⁶⁷ tak isto bývalí bratia; pozvaní boli aj predstavitelia vlády SR z rôznych rezortov.

J. Johnston vyjadril – ako zástupca všetkých 8 200 bratov, s ktorými spolupracuje 34 000 laických učiteľov, vychovávajúcich 840 000 mladých ľudí vo viac ako 80 krajinách – nesmiernu radosť z obnovy inštitútu v krajine. Vo svojom slávnostnom prejave hovoril⁶⁸ o nenáhodnom 300. výročí tzv. *Heroic*

⁶⁰ Jeho funkcia bola *General Councillor in liaison with the Brothers of Eastern Europe* (ang. generálny radca pre kontakt s bratmi z východnej Európy od r. 1986 to 1993). RUMMERY, *Brothers to one another. The De La Salle Brothers behind the Iron Curtain*, s. 71.

⁶¹ GOTTWALD, *Un essai de l'histoire du district de Tcheco-Slovaquie*, 1994, s. 8.

⁶² RUMMERY, G.: *Developments in Eastern Europe*. Rím 12. marca 1991. Rím: AFdSCCG, krab. NB 650, f. 1.

⁶³ FIETKO, *Ján de La Salle – patrón učiteľov*, s. 57.

⁶⁴ GOTTWALD, V.: *Letter to Bro. General Secretary*. Bratislava-Rusovce 24. 8. 1992. Strojopis. Rím : AFdSCCG, krab. NB 450, f. 6.

⁶⁵ Strávil 45 rokov apoštolátu v Libanone. SVÄTOKRÍŽNY, Jozef: *Slovenskí misionári vo svete v 20. storočí*. Prešov : Vyd. Michala Vaška, 2002, s. 193.

⁶⁶ GOTTWALD, V.: *Letter to brothers in diaspora*. Betlehem (University) 18. decembra 1990. Strojopis. Viedeň: ASchVLSS, č. 2711-21-02, s. 1.

⁶⁷ OLEJNÍK, GOTTWALD, *Historique de la delegation de Tcheco-Slovaquie*, s. 1.

⁶⁸ JOHNSTON, J.: *Inauguration of the Community in Rusovce* (prejav). 9. February 1991. Rím : AFdSCCG, krab. NB 470, f. 7, s. 1 – 2.

vow (Hrdinských sľubov), ktoré v tomto období oslavuje celá rehoľa. V roku 1691 svätý zakladateľ vtedy spolu s ostatnými bratmi čelil veľkým ťažkostiam a prekážkam, ale oni zložili *heroické sľuby* a založili dom FSC vo Vaugirarde blízko Paríža. Teraz sa zakladá podobný dom na Slovensku, ktorý má byť centrom pre katechetickú a pastorálnu aktivitu školských bratov a domovom ich komunity. Tak isto zvýraznil, že v tento deň, 9. februára, celá Katolícka cirkev a kongregácia slávi sviatok sv. Miguela Ferba Cordera, FSC, vynikajúceho katechéty, ktorý bol pre mládež nielen *truly an ambassador and co-worker of Jesus Christ, but also His loving presence* (skutočný vyslanec a spolupracovník Ježiša Krista, ale aj jeho milujúca prítomnosť). Odporúčal im ho ako inšpiráciu a príhovorca.

Okrem obnovy komunitného života školských bratov a otvorenia školy, ktorá je prioritný prostriedok evanjelizácie kongregácie, má päť priorit:⁶⁹ (1) katechetickú a pastorálnu prácu s mládežou, (2) spoluprácu s oddanými laikmi (napríklad zo spoločenstva *Signum Fidei*⁷⁰), ktorí zdieľajú apoštolské ciele a ideály inštitútu, (3) formáciu katechétov, (4) vyučovanie jazykov, (5) podporu pre nové povolania a formáciu kandidátov. Špeciálne poďakoval za vynaložené enormné úsilie Br. Vincentovi F. Gottwaldovi a Br. Jánovi J. Rybanskému, ktorý pre zotavovanie sa po operácii nemohol byť prítomný na veľkej slávnosti.

Všetko sa pripravovalo už od zimy v spolupráci s Ministerstvom školstva SR, aby sa na začiatku školského roka 1991/1992 mohlo začať vyučovať na základnej škole v mestskej časti Rača. Iniciatíva nevyšla zo strany rehole, ale v apríli 1991 ministerstvo navštívila päťčlenná delegácia z račianskej farnosti na čele s administrátorom.⁷¹ Na to, aby mohli viesť školu, potrebovali viac školských bratov; preto V. F. Gottwald komunikoval s poľskou provinciou, ktorá poskytla pomoc.⁷² Škola dostala meno *Cirkevná základná škola sv. Jána de La Salle* a školskí bratia na nej začali učiť 2. septembra 1991.⁷³ Za riaditeľa zvolili bratia lasalianskeho laika. Nemohli ju viesť sami, lebo sa vyskytla ťažkosť s dokonalým ovládaním slovenčiny,⁷⁴ bratia boli viac desaťročí v misiách a poľskí bratia mali s ňou na začiatku tiež problémy.

V ten deň sa konala aj veľká slávnosť ku otvoreniu školy. Po privítaní riaditeľa vystúpil minister kultúry Dr. D. Palko, ktorý zdôraznil naliehavú potrebu

⁶⁹ JOHNSTON, *Inauguration of the Community in Rusovce*, s. 3 a 4.

⁷⁰ RUMMERY, *Developments in Eastern Europe*. 1991.

⁷¹ OLEJNÍK, GOTTWALD, *Historique de la delegation de Tcheco-Slovaquie*, s. 2.

⁷² GOTTWALD, V. F. *List generálnemu predstavenému do Ríma*, 1990, s. 2.

⁷³ Inštitút na Slovensku [online]. [Cit. 19.03.2024] Dostupné na: lasalle.sk/a/institut-skolskych-bratov

⁷⁴ LENICKÝ, V. E.: *Au frère Visiteur Bruno Schmied (správa do Viedne)*. Rím : AFdSCCG, krab. NB 650, f. 1.

kvalitnej morálnej a kresťanskej výchovy pre demoralizovanú a odkresťančenú slovenskú mládež. *Ministerstvo školstva* malo na akcii tiež svojich oficiálnych zástupcov. *Primátor mestskej časti Rača adresoval rodičom dôraznú výzvu, aby všemožne spolupracovali so školou v úprimnom kresťanskom duchu. Záverečné slovo mal farár O. F. Očenáš, ktorý hovoril o veľkom požehnaní, ktoré škola prinesie farnosti.*⁷⁵

V Bratislave – Rači im farnosť dala do užívania priestraný dom a kongregácia FSC zriadila v novembri 1991 druhú komunitu školských bratov (začínali ju piati bratia).⁷⁶ Za jej predstaveného/riaditeľa bol určený Br. Gregorz Fietko.⁷⁷ S prestavbou a adaptáciou budovy veľmi pomáhali členovia farnosti. Posvätenie priestorov sa konalo 15. mája 1992 so slávnostnou sv. omšou v novo-zriadenej kaplnke na druhom poschodí⁷⁸ s účasťou starostu Rače a zástupcami z ministerstva. V kaplnke uložili relikvie zakladateľa Jána K. de La Salle, Br. Miguela, Br. Mutiena a bratov-mučeníkov z Turonu.⁷⁹ Bratia-učitelia z tejto komunity boli určení na vyučovanie v škole. Dojatý farár po 40 rokoch ateistického prenasledovania veriacich vyslovil: *Deo gratias!*⁸⁰

Vyučovanie na škole prebiehalo v lasalianskej spiritualite. V každej triede sa prvá vyučovacia hodina začínala modlitbou a duchovným slovom. Pedagóg povedal žiakom hlavnú myšlienku dňa, podľa ktorej sa študenti snažili počas dňa správať a žiť. Laických učiteľov metodicky viedli školskí bratia. Hneď na začiatku školského roka sa uskutočnilo stretnutie učiteľov a bratov, na ktorom sa pedagógovia oboznámili s činnosťou, vedením a cieľom výchovy v týchto školách vo svete. Takéto mítingy sa potom konali pravidelne raz mesačne.

Učiteľom sa vytvoril priestor, aby mohli priebežne konzultovať s rehoľnými bratmi problémy, ktoré vznikali pri vyučovaní. Riaditeľ Mgr. M. Mihalík⁸¹ konštatoval, že rodičia svoje deti do školy prihlásili preto, lebo bude o nich postarané lepšie ako na štátnych školách, že sa bude k nim pristupovať s láskou.⁸²

⁷⁵ *Everybody seemed happy; many, and especially the good Parish Priest, had tears in their eyes: they had never seen anything so beautiful.* GOTTWALD, V. F. A new Lasallian school is opened in Czecho-Slovakia. In: *De La Salle Magazine* (published in Great Britain). 1991 (október), roč. a č. neznáme. Rím : AFdSCCG, krab. NB 470, f. 7, s. 220.

⁷⁶ Pri prestavbe a úpravy školy a domu FSC využili bratia aj dotáciu z Ministerstva kultúry SR. GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 14.

⁷⁷ GOTTWALD, Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie, 1994, s. 10.

⁷⁸ GOTTWALD, V.: *Letter to Bro. General Secretary*. Bratislava-Rusovce 24. 8. 1992. Strojopis. Rím : AFdSCCG, krab. NB 450, f. 6, s. 2.

⁷⁹ Bénédiction de la chapelle de la communauté Rača, Slovaquie, 15. máj 1992. Rím : AFdSCCG, NB 650, f. 7.

⁸⁰ OLEJNÍK, GOTTWALD, *Historique de la delegation de Tcheco-Slovaquie*, s. 3.

⁸¹ ŽÁKOVÁ, K.: Inštitút školských bratov. In: *Katolícke noviny*. 1998, roč. 113, č. 39, s. 18.

⁸² MIKO, Š. Tichomír: Rozhovor s riaditeľom CiZŠ M. Mihalíkom. In: *Katolícke noviny*. 1992, roč. 107, č. 4. Viedeň : ASchVLSS, č. 292-82-01.

Od júla 1992 vymenoval Rím nového predstaveného slovenskej „podprovincie“⁸³ (viacerých komunít). Po viac ako štyridsiatich rokoch pôsobenia v Libanone (začínal v roku 1947 v Bejrúte) stiahla rehoľa slovenského školského brata, riaditeľa škôl prof. Vojtecha Etienna Lenického, FSC do Bratislavy. Pôsobil tam s rodným bratom Jozefom Gabrielom Lenickým.⁸⁴

V nasledujúcom roku vzniklo aj Gymnázium školských bratov v Rači, kde školskí bratia začali učiť v roku 1993. Postupom rokov rehoľa zlúčila cirkevnú základnú školu a gymnázium do Cirkevnej spojenej školy sv. Jána de La Salle. Ďalšiu rehoľnú komunitu zriadila Kongregácia FSC v tom istom roku v Prešove,⁸⁵ ktorú viedli poľskí bratia inkorporovaní do slovenskej komunity (mali na starosti katechetický apoštolát mládežníckych skupín farností).

Celkovo možno povedať, že najväčšiu pomoc pri oživovaní činnosti Bratov kresťanských škôl na Slovensku poskytovala rakúska provincia na čele s provinciálmi Klemensom Ladnerom (1986 – 1994, 1996 – 2002), Brunom Schmidom (1994 – 1996, aj predtým, † 1996) a ekonómom bratom Johannom.

Ako iné rehole sa vedia postarať o zaslúžilých bratov, aj kongregácia FSC chcela ukázať láskavú starostlivosť o svojich. Pre starších bratov, ktorí prežili prenasledovanie z obdobia komunizmu, zriadila domy FSC⁸⁶ v obci, kde na Slovensku začínali, v Mojmírovciach (Urmíne)⁸⁷ a v Chynoranoch (1990 – 1998).⁸⁸ Obnovila a zriadila ich kongregácia FSC. Dom v Mojmírovciach s komunitou starších bratov rekonštruovali aj s pomocou Ministerstva kultúry a oficiálne ho otvoril Br. V. Etienne Lenický v roku 1993, ktorého Rím predtým vymenoval za nového delegáta generálneho superiora.⁸⁹ Túto komunitu zo začiatku tvoril Br. Celestín Willisch, o ktorého sa staral Br. Róbert Mrázik (†2005⁹⁰) a pridali sa Br. J. Hanuska s Br. F. Demeterom. Keď sa stav Br. Celestína zhoršoval, provinciál Klemens Ladner (1986 – 1994) ho preložil do

⁸³ LENICKÝ, *Rehoľný život v Močenku*, s. 102.

⁸⁴ Po obsadení československého veľvyslanectva v Libanone komunistami im obom odobrali ako „nespolahlivým“ doklady; občianstvo ČSSR sa im podarilo získať až v r. 1957. Br. Gabriel mal podobne ako Etienne vodcovské schopnosti, rehoľa ho tiež poverovala úradom riaditeľa škôl FSC. Zomrel 16. augusta 1989; vzkriesenie jeho telo očakáva v severnom Libanone. LENICKÝ, *Rehoľný život v Močenku*, s. 103.

⁸⁵ Inštitút na Slovensku [online]. [Cit. 19.03.2024]

⁸⁶ FIETKO, *Ján de La Salle – patrón učiteľov*, s. 58.

⁸⁷ GOTTWALD, V.: *Letter to Bro. General Secretary*. Bratislava-Rusovce 24. 8. 1992. Strojopis. Rím : AFdSCCG, krab. NB 450, f. 6, s. 2. Svoj dom daroval kongregácii Br. R. Mrázik. OLEJNÍK, GOTTWALD, *Historique de la delegation de Tchecho-Slovaquie*, s. 5.

⁸⁸ FIETKO, Inštitút školských bratov. In: BELÁK (ed.), *Katolícke Slovensko 2000*, s. 312.

⁸⁹ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 6.

⁹⁰ Nos Frères décèdes. Rím : AFdSCCG, GF 418, f. 1.

komunity FSC v Maria Laubegg⁹¹ (do Rakúska, s láskou sa tam o neho starali spolubratia; tam aj odovzdal dušu Pánovi 24. júla 1994).

Vincent F. J. Gottwald a V. E. Lenický, keďže mali k dispozícii najmä starších slovenských spolubratov, na pomoc zavolali troch mladých bratov z poľskej provincie, a takisto našli dosť nadšených laikov, ktorí priložili ruku k dielu. Dokonca niektorí pôvodní absolventi vzdelávacích zariadení školských bratov spreď roku 1950 ponúkli reholi pomoc pri reštitúciách, aby mohli získať majetok, ktorý im komunisti protiprávne zhabali.⁹²

Slovenská podprovincia sa snažila sprostredkovať slovenskej verejnosti lasaliansku literatúru a spiritualitu v domácom jazyku (najmä komunita v Rači), ako aj pomôcť samotným prežívajúcim bratom.⁹³ Prekladala napríklad pastoračné listy generálneho predstaveného z Ríma, dôležité dokumenty z generalátu, pedagogické štúdie a veci súvisiace s katolíckou školou z *Lasalian Review*, knihy (Faber: životopis zakladateľa – pripravil Br. Severin, 1 000 ks, GRIEGER, Paul: *Reholný život a jeho poslanie*, Bratislava 1993 a i.). Prídružená spoločnosť Secoli,⁹⁴ ktorú založil Generálny dom FSC v Ríme, prispievala na prekladateľskú a tlačiarenskú prácu.⁹⁵ Založilo sa hnutie *Signum Fidei*⁹⁶ pre laikov – podporovateľov lasalianskeho diela⁹⁷ (Václav Zeman, ČR).⁹⁸ Na Slovensku viedli pridružené dielo lasalianskej rodiny Signum Fidei Viktor a Mária Bezákoví z Bratislavy. Hnutie tvorilo 24 manželov (12 manželských párov) a desať slobodných laikov. Dovedna išlo o 34 podporovateľov a pomocníkov: od inžinierov elektrotechniky, ekonómie, stavebníctva a chémie cez doktorov prírodných vied až po lekárky. Vyčerpaného J. V. Gotwalda (†1996⁹⁹) na poste generálneho delegáta Ríma vystriedal v roku 1992 Br. V. Etienne Lenický, FSC¹⁰⁰ (G. Rummery po svojej návšteve komunity v Rusovciach, smeroval do

⁹¹ GOTTWALD, *Suppression et reconstruction du district en Tchéco-Slovaquie*, s. 6.

⁹² GOTTWALD, *Letter to Bro. General Secretary*. 1992, s. 2.

⁹³ Bratia za železnou oponou boli doslova odrezaní od ústredia, nepoznali jeho vývoj, fungovanie, nemali znalosť o dokumentoch z generálnych zhromaždení či od provinciála. V júli 1991 na druhých duchovných cvičeniach (Viedeň) už dostali aktualizované *Pravidlá* preložené do slovenčiny. OLEJNÍK, GOTTWALD, *Historique de la delegation de Tcheco-Slovaquie*, s. 2.

⁹⁴ *Service de Cooperation Lasallienne Internationale* (tal.), International LaSallian Cooperation Service (ang.). Rím : AFdSCCG, NB 650, f. 1.

⁹⁵ GOTTWALD, Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie, 1994, s. 10.

⁹⁶ GOTTWALD, Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie, 1994, s. 7.

⁹⁷ RUMMERY, G.: *Developments in Eastern Europe*. Rím, 12. marca 1991. Rím : AFdSCCG, krab. NB 650, f. 1, s. 1.

⁹⁸ (Řeholní život v církvi) Kongregace Školských bratří – Fratres Scholarum Christianarum (FSC). In: *Katolický týdeník*. 1991, roč. 2., č. 8, s. 3.

⁹⁹ Nos Frères décèdes. Rím: AFdSCCG, GF 418, f. 1.

¹⁰⁰ Jeho rodný Br. Jozef Gabriel Lenický tak isto dlho slúžil v Libanone, zomrel 16. augusta 1989 na Blízkom východe a je pochovaný v Bejrúte.

Rumunská, vo svojej správe do ústredia píše: *Br Vincent is very tired and has had to go to bed for three to five days at a time during the past month in order to keep himself going*¹⁰¹.)

V Slovenskej televízii a rozhlase mohli predstaviť svoje rehoľné a apoštolské povolanie širokej verejnosti. (Br.) Štefan Tichomír Miko bol veľmi aktívny v uverejňovaní článkov o slovenských školských bratoch najmä z historického pohľadu. Vo Viedni-Strebersdorfe sa každý rok konali rekolekcie, z ktorých niektoré viedli uvoľnený V. F. Gottwald a brat Paul Grieger FSC (mali prednášky o meditácii a psychológii komunitného života).

Slovensko-česká provincia bola začlenená do rakúskej provincie od 1. júla 1992 a Br. Bruno Schmid z Viedne¹⁰² sa stal predstaveným (vizitátorom) aj slovenským komunitám bratov.

V roku 1994 Rím vytvoril novú *Provinz Zentraleuropa* (Provinciu Stredná Európa), do ktorej patrilo Rakúsko (s ČR a Maďarskom), Slovensko, Rumunsko a Nemecko. V jej slovenskej časti pôsobilo 15 školských bratov (11 Slovákov vo veku 70 rokov a viac a štyria Poliaci vo veku 25 – 30 rokov). Zo slovenských bratov ôsmi prežili 40 rokov komunizmu a traja sa vrátili z misijných krajín (jeden z Libanonu, dvaja z Egypta). V júni 1994, kedy píše predstavený V. E. Lenický správu provinciálovi do Viedne, slovenská časť mala štyri komunity: v Bratislave-Rusovciach (2 bratia), Rači (5 bratov), Mojmírovciach (3 bratia) a v Prešove (2 bratia – práca na štátnych školách), ostatní žili v domovoch dôchodcov alebo u svojich rodín, čo je „dôsledok 40-ročného prenasledovania“.¹⁰³

V roku 2000 ešte viacerí bratia zo Slovenska, ktorí odišli pred rokom 1950 alebo počas totality, pôsobili v Libanone, Peru, Taliansku, vo Francúzsku a v Egypte. Predstaveným komunity Bratov kresťanských škôl na Slovensku bol v tom čase Br. Gregorz Fietko (z Poľska), keď popri starších slovenských bratoch mal v spoločenstve štyroch spolubratov¹⁰⁴ z poľskej provincie (Br. Krzysztofa Opalského, Br. Dariusza Szpryngiera, Br. Jacka Chacinského, Br. Macieja Dziambora) a slovenský dorast v Br. Petrovi Magáčovi (*1975) zo Spišskej Novej Vsi.

¹⁰¹ Br. Vincent bol veľmi unavený a počas posledného mesiaca musel chodiť spať tri až päťkrát (aj počas dňa), aby sa (vôbec) udržal na nohách. RUMMERY, G. *Some reflections on Rusovce visit (7th – 12th May)*. Rumunsko, máj 1991. Rím: AFdSCCG, krab. NB 650, f. 1, s. 1.

¹⁰² GOTTWALD, Un essai de l'histoire du district de Tchéco-Slovaquie, 1994, s. 11.

¹⁰³ *séquelles des 40 années de persécution*. LENICKÝ, V. E. Au frère Visiteur Bruno Schmied (správa do Viedne). Rím: AFdSCCG, krab. NB 650, f. 1.

¹⁰⁴ FIETKO, Inštitút školských bratov. In: BELÁK, Blažej (ed.): *Katolícke Slovensko 2000. Panoráma Katolíckej cirkvi na Slovensku v jubilejnom roku 2000*. Trnava : SSV, 2001, s. 313.

6. ZHODNOTENIE

Prvý pokus o obnovenie činnosti školských bratov v roku 1968 – pre zhoršenie sa spoločenskej situácie po príchode okupačných vojsk Varšavskej zmluvy – sa nepodaril. Avšak druhý vyšiel a školskí bratia účinkujú na Slovensku doteraz. Na záver môžeme skonštatovať, že obnovenie rehole Bratov kresťanských škôl najmä s pomocou poľských bratov v komunitách na Slovensku a potom zakladanie škôl znamenalo posilnenie cirkevného školstva na Slovensku – profesionálmi. Od roku 1991 prešli kvalitnou lasalienskou výchovou podľa vzoru zakladateľa kongregácie sv. Jána Krstiteľa de La Salle stovky mladých ľudí. Školskí bratia spolu s laickými učiteľmi a spolupracovníkmi dali stovkám žiakov na základnej škole i potom študentov na cirkevnom gymnáziu správnu orientáciu do života, hlbšiu znalosť katolíckej náuky spolu s prípravami na prijatie sviatostí, modlitbovú prax, učili ich rozjímať a meditovať; venovali sa im aj mimo školy. V skratke možno konštatovať, že okrem výborného vzdelania (na začiatku bol dopyt najmä po cudzích jazykoch), dostali aj pridanú hodnotu v duchovnej starostlivosti. Školskí bratia sa snažili čo najlepšie vyplniť odporúčenie svojho zakladateľa sv. Jána Krstiteľa de La Salle: „Keďže všetko vaše úsilie by malo smerovať k vštepeniu kresťanskej viery vašim žiakom, vašou povinnosťou je získať si ich srdcia. Pretože toto je najlepší spôsob, ako ich priviesť k tomu, aby žili kresťanským životom.“¹⁰⁵

Na bratov kresťanských škôl by sme nemali zabúdať, naopak – skôr sa ich obetavosťou v službe mladým ľuďom a spoločnosti inšpirovať.

Mgr. et Mgr. ThLic. Štefan Patrik Kováč
Teologická fakulta Košice
Katolícka univerzita v Ružomberku
email: spkovac@gmail.com

¹⁰⁵ FIETKO, Gregorz: *Ján de La Salle – patrón učiteľov*. Prešov : Vyd. M. Vaška, 1999, s. 40.

Synodálne rozlišovanie ako nástroj organizačnej obnovy cirkevných štruktúr

Ivan Ružička, Jozef Žuffa, Zdeno Pupík

Synodal Discernment as a Tool for the Organisational Renewal of Church Structures

Abstract: This study analyses the reform of the councils and commissions of the Conference of Bishops of Slovakia (KBS) as a case of synodal pastoral and organisational discernment. It follows three steps of the process: a working meeting in Nimnica, a questionnaire, and a working meeting of secretaries of councils and commissions in Žilina. In this sequence, participants first named the present reality and emerging questions of vision, then specified the experience of individual bodies, and finally reflected on strategic challenges facing the Church in Slovakia towards the year 2033. Methodologically it combines the pastoral-theological method see – judge – act, the synodal method of spiritual conversation, an expert focus group, phenomenological work with experience, and criteria of organisational development. The study also presents a catechumenal-mystagogical-synodal model of formation as one possible working stimulus, reads human experience as a secondary locus theologicus, and broadens the ad extra line. The results suggest that structural reform need not be reduced to redrawing an organigram; it can be supported by a process of shared discernment that relates organisational tools to the Church's mission.

Keywords: synodality, pastoral theology, organisational development, ecclesial discernment, see – judge – act, locus theologicus

1. ÚVOD

Reforma činnosti rád a komisií Konferencie biskupov Slovenska (ďalej KBS) predstavuje proces, v ktorom sa organizačná stránka postupne javí ako pastorálno-teologická otázka vízie, služby, participácie a spoločného rozlišovania. Na prvý pohľad ide o úpravu štruktúr: o počet orgánov, ich kompetencie, zloženie, mandáty a procesy spolupráce. Pri bližšom pohľade sa však objavuje ťažšia otázka: ako majú cirkevné štruktúry slúžiť poslaniu Cirkvi v konkrétnom historickom, spoločenskom a kultúrnom kontexte Slovenska. Preto je primerané hovoriť o synodálnom pastoračnom rozlišovaní. Je to proces, v ktorom sa stretáva skúsenosť zodpovedných aktérov, misijné poslanie Cirkvi a požiadavky organizačnej a pastorálnej účinnosti.

Zmyslom takejto premeny nie je samotná úprava štruktúr, ale ich obnova v službe misií Cirkvi, aby mohla v dnešnom kontexte vernejšie ohlasovať Krista a zároveň obnovovať vlastný vnútorný život, spoluprácu a rozlišovanie.

Verejne komunikovaný proces sa začal pracovným stretnutím biskupov, kňazov, rehoľníkov a laikov v Kúpeľoch Nimnica, ktorého témou bola Realita a vízia – Reflexia činnosti komisií a rád KBS. Podľa správy Tlačovej kancelárie KBS (ďalej TK KBS) stretnutie otvorilo priestor na spoločné uvažovanie o súčasnom fungovaní cirkevných štruktúr a o možnostiach ďalšieho smerovania Cirkvi na Slovensku v meniacich sa spoločenských podmienkach.¹ Prípravu stretnutia v Nimnici podporila aj správa, podľa ktorej mali biskupi a komisie KBS spoločne tvoriť víziu a posilňovať fungovanie rád. Téma aktualizácie činnosti rád a komisií sa následne objavila aj v rámci rokovania KBS na 113. plenárnom zasadnutí v Čičmanoch. Pracovné stretnutie tajomníkov rád a komisií KBS v Diecéznom centre v Žiline bolo verejne predstavené ako pokračovanie reformy rád a komisií zamerané na strategické výzvy.²

Medzi pracovným stretnutím v Nimnici a pracovným stretnutím tajomníkov rád a komisií KBS v Žiline sa uskutočnil dotazníkový zber Reforma rád a komisií KBS – dotazník. Dotazník zisťoval základné identifikačné údaje rád a komisií, ich personálne zloženie a administratívnu podporu. Skúmal tiež počet stretnutí v rokoch 2021 – 2025, témy a projekty za posledných päť rokov, organizované podujatia, ako aj existenciu pastoračných cieľov, vízií a vnútorného plánovania. Ďalej mapoval finančné zdroje z rozpočtu KBS i z iných zdrojov, problémy vo financovaní, otvorené návrhy a prieniky s inými radami a komisiami. Do analýzy bolo zahrnutých 19 odpovedí.

V procese sa ako pracovný strednodobý horizont objavil rok 2033. Ide o teologicky a symbolicky významný orientačný bod. Katolícka cirkev si v roku 2033 pripomenie dvetisíc rokov od vykúpenia, ktoré uskutočnil Ježiš svojím umučením, smrťou a zmŕtvychvstaním. Tento horizont môže pomôcť posunúť uvažovanie od krátkodobej organizačnej úpravy k otázke, akú podobu služby, misie a spolupráce môžu mať rady a komisie KBS v nasledujúcom období.³

Cieľom štúdie je sprostredkovať akademickému a teologickému prostrediu stav procesu aktualizácie činnosti rád a komisií a ukázať, že ďalšie rozlišova-

¹ TK KBS: Hľadanie vízie Cirkvi: Nimnica ako priestor rozlišovania, premeny a nových ciest. 30. január 2026. Dostupné online na: tkkbs.sk

² TK KBS: Biskupi a komisie KBS budú spoločne tvoriť víziu a posilňovať fungovanie rád. 27. január 2026.; TK KBS: Slovenskí biskupi rokovali v Čičmanoch na 113. plenárnom zasadnutí. 17. marec 2026.; TK KBS: KBS pokračuje v reforme svojich rád a komisií: V Žiline hovorili o strategických výzvach. 2. jún 2026. Dostupné online na: tkkbs.sk

³ Porov. TK KBS: Jubileum vykúpenia by mohlo byť prvým svätým rokom pre všetkých kresťanov. 15. január 2026. Dostupné online na: tkkbs.sk

nie môže byť podporené širšou odbornou spoluprácou. Štúdia preto nemá iba analytickú, ale aj komunikačnú a iniciálnu funkciu. Otvára priestor pre odborníkov z oblasti pastorálnej teológie, ekleziológie, synodality, sociálnych vied a organizačného rozvoja, aby mohli vstúpiť do ďalšieho rozhovoru tam, kde to bude pre proces užitočné.

Jedným z praktických výstupov štúdie je jednoduchý metodický sprievodca spoločným rozlišovaním, ktorý je zaradený pred záver článku. Je pripravený ako pomôcka pre menšie cirkevné komunity, rady, komisie, farské alebo rehoľné spoločenstvá, ktoré chcú podobným spôsobom pomenovať vlastnú realitu, rozlišovať ju vo svetle poslania Cirkvi a formulovať ďalší uskutočniteľný krok.

Hlavná výskumná otázka znie: Ako sa v postupnosti pracovného stretnutia v Nimnici, dotazníkového zberu a pracovného stretnutia tajomníkov rád a komisií KBS v Žiline formuje metodologický model synodálneho rozlišovania, ktorý môže slúžiť aktualizácii činnosti rád a komisií KBS v službe misii Cirkvi – teda vernejšiemu ohlasovaniu Krista dnes v rozmere ad intra aj ad extra – a zároveň vytvára priestor pre zapojenie širšieho odborného prostredia? Čiastkové otázky zisťujú, ako účastníci pomenúvajú realitu fungovania rád a komisií a aké strategické výzvy sa ukazujú smerom do roku 2033. Ďalej skúmajú, ako sa javí napätie a súvislosť medzi pôsobením Cirkvi dovnútra a navonok (ad intra – ad extra), ako možno výstupy čítať z perspektívy organizačného rozvoja a ako môže synodálna metodika podporiť spoluprácu, počúvanie, rozhodovanie a implementáciu.

V teologickej rovine je štúdia situovaná do pastorálnej teológie, ktorá nevychádza iba z normatívnych princípov, ale pozorne vníma a interpretuje realitu Cirkvi a spoločnosti. Konzultácie s tajomníkmi rád a komisií boli aj prejavom rešpektu voči ich osobnej, pracovnej, manažérskej a pastoračnej skúsenosti. To je pre túto štúdiu kľúčové: skúsenosť aktérov nie je iba doplnkový sociologický údaj, ale miesto, kde sa ukazuje, ako je cirkevná štruktúra žitá, prijímaná, využívaná alebo obchádzaná.

Skúmaný proces je koordinovaný na úrovni Generálneho sekretariátu KBS. Kancelár Generálneho sekretariátu KBS Juraj Sabadoš koordinuje jednotlivé pracovné kroky procesu a pomáha udržiavať kontinuitu medzi konzultáciami, pracovnými stretnutiami, výstupmi a komunikáciou s KBS.

Proces je zároveň odborne sprevádzaný osobami, ktoré doň prinášajú skúsenosť zo synodálnej práce, formácie a práce so skupinovou dynamikou. Mária Spišiaková, filozofka, pôsobiaca na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, a členka Národného synodálneho tímu, prispieva k reflexii procesu z hľadiska synodálnych prístupov a filozoficko-teologického rozlišovania. Sestra Renáta Jamborová, odborná asistentka na Teologickej fakulte Trnavskej univer-

zity v Trnave a zástupkyňa predsedu Konferencie vyšších rehoľných predstaviteľných na Slovensku, prináša do procesu skúsenosť z oblasti formácie rehoľníčok a rehoľníkov, sociálnej práce, supervízie a práce so skupinovú dynamikou.⁴

2. METODOLÓGIA

2.1 UCHOPENIE SKÚMANÉHO PROCESU

Text vychádza z kvalitatívneho dizajnu prípadovej štúdie. Empirickým jadrom je expertná fokusová skupina tvorená reprezentantmi rád a komisií KBS. Priebeh jej stretnutia bol facilitovaný v pastorálno-teologickom rámci „vidieť – hodnotiť – konať“ (trojkroková metóda, ktorá najprv pomenúva realitu, potom ju hodnotí vo svetle viery a napokon formuluje kroky). Stretnutie bolo vedené synodálnym spôsobom, ktorý zdôrazňuje počúvanie, rezonanciu a spoločné rozlišovanie. Výpovede účastníkov sú analyzované fenomenologicky ako prejavy žitej skúsenosti aktérov cirkevnej služby. Výsledky sú následne interpretované aj z perspektívy organizačného rozvoja, pretože cieľom procesu nie je iba opis reality, ale aj príprava aktualizácie organizácie a činnosti rád a komisií. Na túto metodologickú líniu nadväzuje aj metodická príloha s názvom *Sprievodca spoločným rozlišovaním*. Ide o aplikačný výstup metodologického rámca štúdie. Príloha prekladá použité princípy synodálneho rozlišovania, duchovného rozhovoru a pastorálno-teologickej metódy do jednoduchej štruktúry použiteľnej v menších cirkevných komunitách a v pracovných skupinách.

2.2 VÝSKUMNÉ VÝCHODISKÁ

Výskumný materiál tvorí niekoľko zdrojov. Patrí k nim prepis pracovného stretnutia tajomníkov rád a komisií KBS v Žiline z 2. júna 2026, syntetizované výstupy z dotazníka Reforma rád a komisií KBS – dotazník a metodické podklady pripravené na stretnutie. Ďalej sem patria verejné správy TK KBS a hlavný synodálny metodický dokument The Spiritual Conversation. Prepis zo Žiliny bol použitý ako interný výskumný materiál. Všetky citované výpovede

⁴ Poďakovanie: Ing. Mgr. Juraj Sabadoš – kancelár Generálneho sekretariátu Konferencie biskupov Slovenska; koordinátor procesu aktualizácie činnosti rád a komisií KBS. Odborné sprevádzanie: Mgr. Ing. Mária Spišiaková, PhD. – filozofka pôsobiaca na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity so sídlom v Bratislave; členka Národného synodálneho tímu. PhDr. Renáta Jamborová SSS, PhD. – pedagogička na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity so sídlom v Bratislave; zástupkyňa predsedu Konferencie vyšších rehoľných predstaviteľných na Slovensku; odborníčka v oblasti formácie, sociálnej práce, supervízie a práce so skupinovú dynamikou.

účastníkov v hlavnom texte pochádzajú z tohto materiálu; sú anonymizované a jazykovo očistené pri zachovaní významu. Keďže nejde o verejne dostupný prameň, pri jednotlivých citáciách sa ďalej neuvádzajú samostatné poznámky pod čiarou. Do interpretácie je ako interný pracovný materiál zahrnutý aj pre tento proces pripravený podklad Zdena Pupíka: Hľadanie vízie pre život Cirkvi na Slovensku 2027 – 2033. Katechumenálno-mystagogicko-synodálny model.

2.3 FOKUSOVÁ SKUPINA

Pracovné stretnutie tajomníkov rád a komisií KBS v Žiline možno metodologicky chápať ako expertnú fokusovú skupinu. Účastníci neboli náhodnou vzorkou. Boli zvolení zámerne ako reprezentanti jednotlivých rád a komisií KBS, prípadne ako osoby zapojené do pracovnej skupiny a odborného procesu. Ich relevantnosť nespočíva v štatistickej reprezentatívni, ale v kvalitatívnej expertnej reprezentácii skúsenosti jednotlivých oblastí. V zmysle metodiky fokusových skupín išlo o moderovanú skupinovú interakciu, ktorá umožnila zachytiť nielen jednotlivé názory, ale aj dynamiku spoločného pomenovania tém.

Na túto metodickú líniu nadväzuje aj predchádzajúca prípadová štúdia zo slovenského akademického prostredia, v ktorej bola synodalita skúmaná ako proces počúvania a participácie prostredníctvom fokusových skupín. Ukázala, že takto vedený rozhovor môže v teologickom prostredí slúžiť nielen na zber dát, ale aj na budovanie dôvery, otvorenej debaty a spoločného učenia. Počas pracovného stretnutia v Žiline sa podobná logika preniesla z akademického prostredia do prostredia cirkevných štruktúr KBS.⁵

Voľba konzultačného postupu nebola iba technickou metódou zberu dát. Bola aj prejavom rešpektu voči osobnej, pracovnej, manažérskej a pastorálnej skúsenosti tajomníkov rád a komisií. Práve táto skúsenosť je miestom, kde sa ukazuje, ako cirkevná štruktúra reálne slúži: kde prináša život, kde sa vyčerpáva a kde potrebuje obnovu. Preto sa v štúdiu pracuje nielen s obsahom výpovedí, ale aj s ich skúsenostnou a teologicko-pastoračnou hodnotou.

2.4 PASTORÁLNO-TEOLOGICKÝ RÁMEC ROZLIŠOVANIA

Základným pastorálno-teologickým rámcom bola metóda „vidieť – hodnotiť – konať“. Počas pracovného stretnutia v Žiline nešlo o abstraktnú schému, ale o praktický rytmus celého dňa. V kroku „vidieť“ sa pomenúvalo to, čo

⁵ Porov. ŽUFFA, J. – JAMBOROVÁ, R. – RUŽIČKA, I.: Synodalita ako počúvanie. Prípadová štúdia z akademického prostredia. In: *Studia Aloisiana*. 2024, roč. 15, č. 1, s. 9 – 18. Dostupné online na: tf.truni.sk/studia-aloisiana

v činnosti rád a komisií prináša život a čo ho oslabuje. V kroku „hodnotiť“ sa rozlišovalo, ktoré témy sa javia ako strategické pre Cirkev na Slovensku do roku 2033 a ako sa vzťahujú na pôsobenie Cirkvi dovnútra (ad intra) a navonok (ad extra). V kroku „konať“ sa uvažovalo, ako preniesť rozlišovanie do jednotlivých rád a komisií.

Táto metóda je vhodná pre pastorálnu teológiu, pretože pomáha vyhnúť sa dvom redukciám. Prvou je redukcia na čisto manažérsku optimalizáciu, ktorá by mohla zmeniť štruktúry bez hlbšieho prepojenia s poslaním Cirkvi. Druhou je redukcia na všeobecné teologické deklarácie, ktoré by neboli ukotvené v realite práce konkrétnych ľudí. Metóda „vidieť – hodnotiť – konať“ umožňuje začať pri realite, interpretovať ju vo svetle viery a poslania Cirkvi a až potom formulovať možné kroky.

2.5 VEDOMIE BOŽEJ PRÍTOMNOSTI

Synodálna dimenzia metodiky vychádza z presvedčenia, že synodálny rozhovor nie je iba komunikačnou technikou. Jeho východiskom je viera v živú prítomnosť Krista uprostred spoločenstva, ktoré sa v jeho mene zhromažďuje, počúva a rozlišuje. Náčrty realizačnej fázy Synody 2025 – 2028 pripomínajú, že rásť ako synodálna Cirkev si vyžaduje poznanie, ktoré sa dá získať len skúsenosťou, a táto skúsenosť otvára cestu na stretnutie s Pánom. Účastníci synodálneho zhromaždenia podľa tohto dokumentu zažili, že „prežívajúc rozhovor v Duchu, načúvajúc jeden druhému vnímali jeho prítomnosť uprostred nás: prítomnosť toho, ktorý darovaním Ducha Svätého naďalej vzbudzuje vo svojom ľuďe jednotu, ktorá je harmóniou odlišností“ (ZD 1).⁶ Bez tohto duchovného jadra by sa synodálna metóda mohla stať iba metodikou; s ním sa stáva skúsenosťou spoločenstva, ktoré spoločne rozlišuje.

Aj pracovné stretnutie v Žiline vychádzalo z tohto predpokladu. Pracovný rozhovor nebol len konzultáciou, ale priestorom, v ktorom účastníci hľadali Krista v inom človeku a načúvali hlasu Ducha. V tomto rámci je dôležité aj kladenie otázok.

Táto dimenzia bola odvodená od praxe duchovného rozhovoru. Dokument *The Spiritual Conversation* zdôrazňuje dva základné postoje: aktívne počúvanie a hovorenie zo srdca. Cieľom tejto metódy je vytvoriť atmosféru dôvery

⁶ GENERAL SECRETARIAT OF THE SYNOD: *Pathways for the Implementation Phase of the Synod*. 2025. Citovaný text pozri XVI ORDINARY GENERAL ASSEMBLY OF THE SYNOD OF BISHOPS: *Final Document*. 2024, čl. 1. Dostupné online na: synod.va

a prijatia, aby účastníci mohli slobodnejšie pomenovať to, čo sa v nich deje, a aby skupina mohla zachytiť pohyby, ktoré sa v rozhovore objavujú.⁷

Počas pracovného stretnutia v Žiline bola metóda duchovného rozhovoru adaptovaná do pracovného kontextu. Zachované však boli jej základné prvky: osobné stíšenie, pomenovanie vlastnej skúsenosti, počúvanie bez okamžitej polemiky, zachytávanie rezonancií a spoločné pomenovanie výstupov. Synodálnosť sa tu prejavila nielen ako téma, ale ako spôsob práce.

Pre kvalitu takéhoto procesu je rozhodujúce aj kladenie otázok. Podobne ako v práci s umelou inteligenciou, kde výsledok závisí od promptu, aj facilitovaná skupina odpovedá podľa toho, aký rámec a aké otázky jej položíme. Vhodne formulovaná otázka neuzatvára rozhovor do vopred predpokladaného riešenia, ale otvára priestor na počúvanie, pomenovanie skúsenej reality a spoločné rozlišovanie. Takýto proces je výstižne charakterizovaný v súvislosti s encyklikou *Magnifica Humanitas* a prácou s umelou inteligenciou na stránke Teologickej fakulty Trnavskej univerzity: dôležitejšie než rýchla odpoveď je učiť sa klásť lepšie otázky, overovať výstupy a rozlišovať medzi informáciou a významom.⁸

2.6 LOCUS THEOLOGICUS CEZ SKÚSENOŠŤ

Ľudská skúsenosť môže byť chápaná ako sekundárny, avšak nie vedľajší zdroj, *locus theologicus* (miesto teologického poznávania). Normatívnym miestom poznávania zostáva Božie zjavenie v Kristovi, v Písme a v Tradícii. Ľudská skúsenosť nie je zdrojom zjavenia a nenahrádza normatívne kritériá viery. Je však miestom prijatia, porozumenia a existenciálneho rozpoznanie pravdy zjavenia.

Táto perspektíva je v pastorálnej teológii dôležitá. Skúsenosť aktérov ukazuje, ako je evanjelium prijímané, žité, sprostredkované alebo obchádzané v konkrétnom cirkevnom prostredí. Benedikt XVI. v úvode encykliky *Deus caritas est* pripomína, že „byť kresťanom nie je výsledkom etického rozhodnutia alebo veľkej idey, ale stretnutia s udalosťou, s Osobou, ktorá dáva životu nový horizont a tým aj rozhodujúce zameranie“.⁹ Kresťanská viera sa teda dotýka ľudskej skúsenosti a premieňa horizont života. Skúsenosť nie je zdrojom zjavenia, ale je miestom, kde sa zjavenie osobne prijíma a nadobúda existenciálnu zrozumiteľnosť.

⁷ GENERAL SECRETARIAT OF THE SYNOD: *The Spiritual Conversation. Methodological resource*. Dostupné online na: synod.va

⁸ Porov. ŽUFFA, J. – URBANČOK, M. – MALÍČKOVÁ, L.: Zostať ľuďmi v čase umelej inteligencie. Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave 2. jún 2026. Dostupné online na: tf.truni.sk/magnifica-humanitas

⁹ BENEDIKT XVI.: *Deus caritas est. Encyklika o kresťanskej láske*. 2005, č. 1. Dostupné online na: vatican.va

2.7 INTERPRETÁCIA AKO ZDROJ POROZUMENIA

Fenomenologická rovina analýzy spočíva v tom, že výpovede účastníkov nie sú chápané iba ako názory na reformu, ale ako výpovede o žitej skúsenosti služby v cirkevných štruktúrach. Zaujímá nás, čo účastníci vnímajú ako živé a čo ich službu oslabuje. Zaujímá nás tiež, kde sa objavuje únava, kde nádej, čo prežívajú ako nejasné a čo sa im javí ako strategické. Analytický postup pozostával z čítania prepisu rozhovoru ako celku, identifikácie významových jednotiek, tematického zhľukovania a interpretácie v pastorálno-teologickom a organizačno-rozvojovom rámci.

2.8 SPOLOČNÉ UČENIE SA

Organizačný rozvoj chápe zmenu ako participatívny proces učenia sa organizácie. V cirkevnom prostredí sa tento proces dopĺňa o teologický rámec, aby sa štruktúry neposudzovali len podľa efektivity, ale podľa služby poslaniu Cirkvi. V tejto štúdií preto sledujeme najmä diagnózu reality, participáciu aktérov, jasnosť mandátov a zodpovedností, kapacity a profesionalizáciu, komunikáciu a spätnú väzbu, medziodborovú spoluprácu, realizovateľnosť výstupov a udržateľnosť procesu.

3. VÝSLEDKY

3.1 POMENOVANIE REALITY A VÍZIE

Pracovné stretnutie v Nimnici predstavovalo dôležitý úvodný krok procesu, v ktorom sa otvorili témy reality, vízie, potreby pastoračného plánovania, koordinácie a aktualizácie fungovania rád a komisií. Správa TK KBS prezentovala Nimnicu ako priestor rozlišovania, premeny a nových ciest. Na pracovnom stretnutí v Žiline sa účastníci k týmto témam opakovane vracali ako k podnetom, ktoré pomohli rozšíriť pohľad na reformu za hranice čisto technickej úpravy.

Z výstupov pracovného stretnutia v Nimnici sa na úvod pripomenuli najmä témy chýbajúcej alebo neaktualizovanej vízie, slabej vnútornej informovanosti, formalizmu a prekryvania kompetencií. Zazneli aj témy únavy, nedostatočného ohodnotenia a potreby väčšej odvahy hovoriť pravdivo. Pomenovalo sa aj napätie medzi bezmocnosťou v tvorivom rozvíjaní odpovedí na konkrétne potreby pastoračnej situácie a udržiavaním stavu, ktorý sa už svojimi možnosťami javí ako „vyčerpaný“. Tieto témy vytvorili základ pre dotazník aj pre ďalšie rozlišovanie v Žiline.

Význam pracovného stretnutia v Nimnici možno vidieť v tom, že popri organizačnej otázke otvorilo aj tému širšieho smerovania a pastoračného plánovania. Pre akademickú reflexiu je tento posun dôležitý, pretože ukazuje, že cirkevná reforma môže byť čítaná nielen ako rozhodovanie o štruktúre, ale aj ako proces pomenovania reality, zmyslu služby a možností ďalšieho smerovania.

3.2 KONKRETIZÁCIA REALITY

Dotazník Reforma rád a komisií KBS nadviazal na pracovné stretnutie v Nimnici tým, že priniesol konkrétnejšie informácie o fungovaní jednotlivých rád a komisií. Do analýzy bolo zahrnutých 19 relevantných odpovedí a jeden testovací záznam bol vyradený.

Výsledky dotazníka ukázali najmä šesť okruhov: rozdielnu mieru fungovania jednotlivých rád a komisií; nejasnosť mandátov a očakávaní; nedostatok kapacít, času a administratívnej podpory; napätie medzi reprezentáciou, odbornosťou a pracovnou kapacitou členov; tematické prieniky medzi viacerými orgánmi; a potrebu samostatne riešiť otázku financovania, profesionalizácie a spätnej väzby.

Tieto zistenia sú organizačne významné. Rozdielna miera fungovania ukazuje, že nemožno uplatniť jednu schému na všetky orgány. Niektoré majú plán, pravidelnosť a výstupy; iné existujú skôr formálne alebo bez jasného mandátu. Dotazník zároveň ukázal, že niektoré orgány potrebujú byť trvalo aktívne, iné môžu fungovať skôr projektovo alebo ako expertné zázemie aktivované podľa potreby.

3.3 OD INDIVIDUÁLNYCH SKÚSENOSTÍ K SPOLOČNÉMU POMENOVANIU

Na proces po pracovnom stretnutí v Nimnici nadviazalo pracovné stretnutie tajomníkov rád a komisií KBS v Žiline, predstavené v správe TK KBS pod názvom KBS pokračuje v reforme svojich rád a komisií: V Žiline hovorili o strategických výzvach. V analytickej perspektíve tejto štúdie predstavuje stretnutie v Žiline prechod od pomenovania reality a vízie k spoločnému rozlišovaniu strategických tém a k hľadaniu spôsobu, ako zapojiť jednotlivé rady a komisie do ďalšej fázy procesu.

Pracovné stretnutie v Žiline malo štyri pracovné bloky: Na spoločnej ceste, Vidieť realitu, Pomenovať strategické témy do roku 2033 a Preniesť proces ďalej. Už úvodný vstup zdôraznil, že nejde o samotnú štruktúru, ale o život, ktorý má pulzovať medzi realitou a štruktúrou. Jeden z programových vstupov to pomenoval slovami: „Nie je to o samotnej štruktúre, ale o tom, aby pulzoval život medzi realitou a štruktúrou.“

Impulz *ad intra* – *ad extra* pomohol účastníkom chápať reformu nielen organizačne, ale aj teologicko-pastoračne. Zdôraznil dôležitosť prepájania vnútornej identity Cirkvi a jej misie navonok. Tento rámec sa ukázal ako dôležitý pre neskoršie rozlišovanie strategických tém.

3.4 ČO POSILŇUJE A ČO OSLABUJE SLUŽBU

Prvý pracovný blok sa sústredil na otázku: Čo je za úspechom a čo za neúspechom práce rád a komisií. Účastníci si najprv zapísali kľúčové slová a potom ich krátko predstavovali v pléne. Vznikla viditeľná mapa reality, v ktorej sa postupne zoskupovali pozitívne a oslabujúce motívy.

Medzi pozitívnymi motívmi sa opakovane objavovali trpezlivosť, nádej, vzťahy, otvorenosť, odbornosť, zanietenosť, sieťovanie a dobrá vôľa. Jeden z hlasov pomenoval význam vzťahov takto: „Ak by medzi nami neboli vzťahy, asi nerobíme nič. Pri veľkých tlakoch by sa tímy rozpadali.“

Výraznou pozitívnou témou bola odbornosť. Účastníci pomenúvali, že rady a komisie majú hodnotu vtedy, keď sa možno oprieť o kompetentných ľudí. Odbornosť však nebola chápaná izolovane. V spoločnom zbere sa prepojila so zanietenosťou: „Pozitívna skúsenosť je vtedy, keď sú v radách a komisiách odborníci, ktorí majú kompetenciu aj zanietenie.“

Medzi oslabujúcimi faktormi sa opakovane objavovala pracovná vyťaženosť, nedostatok času, nejasné roly a neprepojenosť. Zaznievali aj uzavretosť, demotivácia, formálnosť, nedotiahnutie vecí a nejasný dopad a vplyv na realitu. V jednej z výpovedí zaznelo: „Chýba reálny výtlak a s tým súvisí demotivácia. Ľudia pracujú, ale nevidia, čo sa s výstupmi deje.“

Kapacity boli jednou z najsilnejších tém. Účastníci viackrát spomenuli, že nápady existujú, ale chýba niekto, kto ich dotiahne. V jednej výpovedi zaznelo, že „duch je ochotný, ale telo slabé“: nie pre nedostatok viery alebo dobrej vôle, ale pre nedostatok času, podpory a ľudí schopných niesť výstupy medzi stretnutiami.

Osobitne dôležitá bola otázka jasnosti štatútov, kompetencií a mandátov. Viacerí účastníci rozlišovali medzi radou a komisiou, medzi pastoračným a odborným výstupom a medzi poradnou funkciou a verejným hlasom. V jednej výpovedi sa objavil motív nejasného zmyslu rady: „Po rokoch práce ani nie je jasné, na čo tá rada vlastne je.“ Táto veta vyjadruje nielen individuálnu frustráciu, ale systémový problém mandátu.

3.5 SMEROVANIE V STREDNODOBOM HORIZONTE

Druhý pracovný blok otvoril horizont roku 2033. Účastníci boli pozvaní pomenovať témy, ktoré sa im javili ako dôležité pre Cirkev na Slovensku v najbližších rokoch. Tento blok posunul rozhovor od reality k strategickému hodnoteniu.

Medzi strategickými témami *ad intra* sa objavili najmä: synodalita, formácia, malé spoločenstvá a posilnenie identity. Zaznela tiež permanentná formácia kňazov, nové pastoračné štandardy, štandardizácia procesov a počúvanie vnútri Cirkvi. Jeden z účastníkov formuloval synodalitu ako spôsob kráčania, ktorý by mohol oživovať miestne spoločenstvá tak, aby sa stávali vychádzajúcou Cirkvou aj mimo svojho ohraničeného videnia.

Formácia sa objavovala vo viacerých podobách: formácia kňazov, laikov, lídrov, mladých, rodín a členov rád a komisií, ako aj intelektuálna formácia viery. Ako spoločný menovateľ línie *ad intra* sa javí formácia chápaná diferencovane, mystagogicky a synodálne. Nejde iba o vzdelávací program alebo technickú prípravu na službu, ale o proces sprevádzania človeka v rôznych etapách jeho vzťahu k viere a Cirkvi.

Ad extra sa objavili témy misie, evanjelizácie, komunikácie a dialógu. Zaznelo aj počúvanie ľudí mimo Cirkvi, služba chudobným, periférie, ekológia a ochrana stvorenstva. Účastníci pomenovali tiež umelú inteligenciu, nové technológie, digitálnu kultúru, financovanie a nezávislosť od štátu. V jednej z výpovedí zaznelo: „Nebudeme vedieť evanjelizovať, kým nebudeme počúvať, čím ľudia mimo Cirkvi žijú a čo vlastne potrebujú.“

Veľmi silnou prepojujovou témou bola rodina a mladí. V diskusii zaznelo, že bez manželov a rodín nebude mať Cirkev stabilný základ pre budúcnosť. Zároveň sa objavil motív vykorenenosti mladých ľudí a potreba vytvárať spoločenstvá, ktoré pre nich budú miestom prijatia, formácie a misie. Rodina a mládež sa tak ukázali nielen ako sektorové témy, ale aj ako okruhy prepájajúce dimenziu *ad intra* a *ad extra*.

3.6 POROZUMENIE RÔZNYM CESTÁM VIERY

V pracovnom podklade k hľadaniu vízie Cirkvi na Slovensku 2027 – 2033 sa ponúka katechumenálno-mystagogicko-synodálny model ako jedna z možných pomôcok pre ďalšie rozlišovanie.¹⁰ Jeho prínos spočíva v tom, že formá-

¹⁰ PUPÍK, Z.: Hľadanie vízie pre život Cirkvi na Slovensku 2027 – 2033. Katechumenálno-mystagogicko-synodálny model. Interný pracovný materiál, 2026.

ciu nechápe iba ako odovzdávanie obsahu, ale ako cestu sprevádzania človeka v konkrétnej životnej a duchovnej situácii. Prepája preto otázku, kde sa človek na ceste viery nachádza, akú pastoračnú odpoveď môže potrebovať a k akému cieľu smeruje. Tento model pomáha spresniť, čo môže v strategickej línii *ad intra* znamenať formácia.

Katechumenálny rozmer tu označuje postupné uvádzanie človeka do viery, ktoré počíta s hľadaním, počúvaním evanjelia, osobným rozhodovaním, sprevádzaním a začleňovaním do života Cirkvi. Mystagogický rozmer nadväzuje na prijatú sviatosťnú skúsenosť a pomáha človeku porozumieť tomu, čo prijal, aby to mohlo postupne preniknúť do jeho každodenného života. Synodálny rozmer vytvára prostredie, v ktorom sa táto cesta deje cez počúvanie, dialóg, rozlišovanie, participáciu a spoluzodpovednosť.

Takýto diferencovaný pohľad nemá ľudí zaradovať do pevných kategórií. Skôr pomáha citlivejšie vnímať, aký typ pastoračnej blízkosti môže byť v konkrétnej situácii primeraný. Človek vzdialený od viery môže potrebovať najmä dôveru, prijatie a priestor na otázky. Hľadajúci človek môže potrebovať počuť kerygmu, teda základné ohlasovanie evanjelia ako pozvanie na stretnutie s Kristom. Človek rozhodujúci sa pre Krista môže potrebovať sprevádzanie pri rozlišovaní a obrátení. Ten, kto vstupuje do života Cirkvi, môže potrebovať uvedenie do viery, sviatostí a spoločenstva. Človek po prijatí sviatostí môže potrebovať mystagógiu, teda pomoc pri porozumení a žití toho, čo prijal. Zrelý kresťan môže potrebovať duchovné sprevádzanie a rozlišovanie povolania. Angažovaný laik môže potrebovať formáciu pre službu a spoluzodpovednosť. Misijný učeník môže potrebovať podporu pri vyslaní, evanjelizácii a formovaní ďalších učeníkov.

Zmyslom tohto modelu nie je určiť, kam človek „patrí“. Ponúka skôr jazyk, ktorý môže pomôcť Cirkvi lepšie porozumieť, čo človek v konkrétnej chvíli potrebuje a aká pastoračná odpoveď mu môže pomôcť rásť vo viere, spoločenstve a službe.

Synodalitu možno v tomto modeli chápať ako prostredie celej pastoračnej cesty. Jednotlivé kroky – od prvého hľadania, cez uvádzanie do viery, až po službu a misiu – sa potom nemusia javiť ako oddelené aktivity, ale ako časti jednej cesty. Táto cesta sa rozvíja v počúvaní, rozlišovaní a spoluzodpovednosti.

V horizonte roku 2033 môže tento model slúžiť ako jedna z pracovných vízií *ad intra*: Cirkev na Slovensku ako komunita učeníkov, ktorá sprevádza človeka na ceste viery, pomáha mu prehľbovať sviatosťný život a učí sa kráčať synodálnym spôsobom. Nejde o definitívnu formuláciu cieľa, ale o možný jazyk ďalšieho rozlišovania.

Súčasťou tejto cesty je aj mystagógia, ktorú možno chápať ako sprevádzanie po prijatí sviatosti, nielen ako katechézu, ktorá po nej nasleduje. V slovenskom

pastoračnom kontexte býva príprava pred sviatosťou spravidla rozvinutá, kým sprevádzanie po jej prijatí ostáva menej rozpracované. Práve táto fáza môže byť dôležitá pre novobirmovancov, mladé manželské páry či rodičov po krste dieťaťa. Mystagogický prístup sa tak ponúka ako most medzi sviatosťou pastoraáciou, formáciou a misiou.

3.7 *MAGNIFICA HUMANITAS* – ANTROPOLOGICKÉ VÝZVY

Témy *ad extra* pomenované v Žiline – umelá inteligencia, nové technológie, dôstojnosť človeka, komunikácia, sociálna angažovanosť, ekológia a verejný priestor – možno ďalej čítať vo svetle encykliky Leva XIV. *Magnifica Humanitas* o ochrane ľudskej osoby v čase umelej inteligencie. List pápeža poskytuje širší antropologický horizont, v ktorom možno chápať spoločenské výzvy pomenované účastníkmi.¹¹

Magnifica Humanitas rozvíja otázku dôstojnosti ľudskej osoby v kontexte umelej inteligencie, technokratickej paradigmy a digitálnej moci. Venuje sa tiež sociálnym a ekonomickým štruktúram, pravde, komunikácii, práci, slobode a spoločenskej zodpovednosti. Pre ďalšie rozlišovanie rád a komisií môže byť užitočné vnímať, že takéto témy sa zvyčajne nedajú riešiť izolovane iba v jednej komisii. Môžu si vyžadovať interdisciplinárne prepojenie teológie, sociálneho učenia Cirkvi, komunikácie, vzdelávania, pastorácie, etiky, práva a spoluprácu na budovaní spravodlivejšej a ľudsky dôstojnejšej spoločnosti.

Línia *ad extra* tak môže otvárať otázku, ako vytvárať stabilnejší rámec rozlišovania popri potrebných rýchlych verejných reakciách. Ak sa Cirkev vyjadruje k umelej inteligencii, digitálnej kultúre, dôstojnosti práce, ekologickým a sociálnym otázkam alebo verejnému priestoru, môže byť užitočné uvažovať o pružnom prepojení medzi orgánmi, ktoré spája odbornú kompetenciu, pastoračnú citlivosť a komunikačnú zrozumiteľnosť.

3.8 INTERPRETAČNÝ KLÚČ

Impulz *ad intra* – *ad extra* sa v diskusii v Žiline ukázal ako užitočný interpretovaný rámec. Pomohol pomenovať, že život Cirkvi má vnútornú rovinu – formáciu, slávenie, sprevádzanie, spoločenstvo a starostlivosť o vlastnú identitu – a zároveň misijnú rovinu, ktorá ju vedie ku svetu, kultúre, spoločnosti a zraniteľným skupinám.

¹¹ LEV XIV.: *Magnifica Humanitas*. Encyklika o ochrane ľudskej osoby v čase umelej inteligencie. 2026. Dostupné online na: vatican.va

V jednej z programových formulácií zaznelo: „Ak by chýbala vnútorná identita, misia sa zmení na aktivizmus; keby chýbala misia, Cirkev sa môže zapuzdriť sama do seba.“ Identita Cirkvi tu nevystupuje ako jeden pól napätia, ale ako prvok, ktorý spája, vysvetľuje a integruje obe dimenzie – *ad intra* aj *ad extra*. Cirkev je svojou identitou misijná a misia vyrastá z identity. Pre ďalšie rozlišovanie rád a komisií z toho vyplýva otázka, ako môžu byť štruktúry stvorené identitou, ktorá sa prejavuje v zhromažďovaní, formácii a slávení, ako aj v ohlasovaní, službe a dialógu so spoločnosťou.

3.9 TYPY PRÁCE RÁD A KOMISIÍ

Z doterajšej analýzy vyplynulo, že rady a komisie nemusia byť chápané jedným modelom. Niektoré môžu mať trvalý strategicko-pastoračný charakter, iné môžu poskytovať odborné stanoviská. Ďalšie môžu vytvárať metodiky, prepájať aktérov alebo realizovať projektové a spoločensko-misijné úlohy.

Typ práce	Charakteristika	Príklad očakávaného výstupu
Strategicko-pastoračné orgány	Pomenávajú dlhodobé smerovanie, priority a víziu v konkrétnej oblasti života Cirkvi.	Stratégia, vízia, dlhodobé priority.
Odborné a poradné komisie	Prinášajú expertízu, stanoviská a odborné podklady pre rozhodovanie KBS.	Stanovisko, expertíza, odporúčanie.
Formačno-metodické tímy	Vytvárajú metodiky, vzdelávacie nástroje a podporu pre diecézy, farnosti a cirkevné prostredia.	Metodika, formačný materiál, školenie.
Sieťovacie a koordinačné platformy	Prepájajú ľudí, inštitúcie, diecézy, hnutia, odborníkov a prax.	Koordinačná platforma, spoločný kalendár, sieť spolupráce.
Projektové a spoločensko-misijné pracovné skupiny	Reagujú na konkrétne výzvy, pripravujú časovo ohraničené projekty a verejné iniciatívy.	Projekt, kampaň, spoločenský alebo misijný výstup.

Toto rozlíšenie nie je návrhom novej štruktúry, skôr analytickým nástrojom, ktorý pomáha pomenovať, prečo určitý orgán existuje a čo sa od neho očakáva. Zároveň pomáha vyhnúť sa chybe, že sa od každého orgánu bude očakávať rovnaký typ práce.

4. DISKUSIA

4.1 REFORMA ŠTRUKTÚR CEZ ROZLIŠOVANIE

Výsledky naznačujú, že reforma rád a komisií KBS sa počas procesu začala chápať širšie než iba ako technická alebo organizačná úprava. Otázky zlúčenia, zrušenia alebo premenovania jednotlivých orgánov ostávajú dôležité, no v diskusii sa ukázalo, že pred nimi alebo spolu s nimi môže byť užitočné rozlišovať aj víziu, strategické témy, typ mandátu a spôsob, akým budú výstupy rád a komisií vstupovať do rozhodovania.

Takto chápaná reforma neoslabuje potrebu organizačných rozhodnutí, ale zasadzuje ich do pastoračného rámca. Zníženie počtu orgánov alebo úprava štruktúry môžu byť užitočné vtedy, keď zároveň pomáhajú obnoviť zmysel služby, jasnosť mandátov a prepojenie s poslaním Cirkvi. Tento prístup možno vnímať v súlade s misijnou logikou *Evangelii gaudium*, ktorá chápe cirkevné štruktúry ako nástroje evanjelizácie a služby, nie ako cieľ sám osebe.¹²

4.2 PRIESTOR NA ROZLIŠOVANIE REALITY

Synodalita sa v procese neobjavovala iba ako jedna z tematických oblastí, ale aj ako spôsob práce. Podobnú dynamiku možno napríklad vidieť aj v reflexii synodálnych procesov vo farnostiach.¹³

V tejto perspektíve synodalita neostáva iba konzultačnou metódou, ale môže sa stať spôsobom, ako spoločenstvo lepšie rozumie vlastnej realite a hľadá primerané formy ďalšieho života. Účastníci neboli len informovaní o pripravovanej reforme; boli pozvaní pomenovať vlastnú skúsenosť, vzájomne sa počúvať a uvažovať nad tým, ako preniesť proces do vlastných rád a komisií.

Medzinárodná teologická komisia chápe synodalitu ako spôsob života a poslania Cirkvi, v ktorom Boží ľud kráča spoločne a rozlišuje cesty evanjelizácie. V tomto svetle možno pracovné stretnutie v Žiline vnímať ako jeden z pokusov uplatniť synodálnu logiku v prostredí pomocných orgánov biskupskej konferencie.

Hodnota tohto procesu nespočívala predovšetkým v tom, že by priniesol okamžité odpovede na všetky otvorené otázky. Jeho význam možno vidieť skôr

¹² FRANTIŠEK: *Evangelii gaudium. Apoštolská exhortácia o ohlasovaní evanjelia v súčasnom svete*. 2013. Dostupné online na: vatican.va

¹³ Ako príklad možno uviesť štúdiu, kde autori ukazujú, ako synodálne stretnutia môžu vytvárať priestor na vzájomné počúvanie, pomenovanie potrieb spoločenstva a vznik konkrétnych pastoračných iniciatív. Porov.: SPIŠIAKOVÁ, M. – KARABA, M.: Príklady synodálneho procesu vo farnostiach Devínska Nová Ves a Leopoldov. In: *Studia Aloisiana*. 2024, roč. 15, č. 1, s. 29 – 43.

v tom, že vytvoril priestor, v ktorom mohli byť skúsenosti, napätia a očakávania účastníkov vypovedané, zachytené a prenesené do ďalšieho rozlišovania.

4.3 PRIJATIE SKÚSENOSTI

Téza o ľudskej skúsenosti ako o sekundárnom mieste teologického poznávania pomáha lepšie porozumieť tomu, prečo bolo v tomto procese dôležité počúvať skúsenosť tajomníkov rád a komisií. Keď tajomníci hovoria o preťaženi, nejasných rolách alebo chýbajúcej motivácii pre svoju prácu, možno tieto výpovede chápať nielen ako opis organizačných ťažkostí, ale aj ako svedectvo o tom, ako sa cirkevná služba konkrétne žije, kde sa v nej stráca zmysel a kde sa naopak objavuje život, nádej a ochota pokračovať.

Normatívnym zdrojom viery zostáva Božie zjavenie v Kristovi, Písme a Tradícii. Ľudská skúsenosť ho nenahrádza, je však miestom, kde sa toto zjavenie prijíma, nadobúda existenciálnu zrozumiteľnosť alebo kde naráža na prekážky a neprijatie. V tomto zmysle pastorálna teológia vníma skúsenosť aktérov cirkevnej služby ako dôležitý materiál na rozlišovanie.

Táto perspektíva má aj evanjelizačný význam. Skúsenosť človeka dneška – hľadanie zmyslu, slobody, krásy, ale aj osamelosť, krehkosť či strata dôvery – je dôležitým východiskom pre evanjelizáciu. Evanjelium neprichádza k človeku ako cudzí prvok, ale dotýka sa najhlbších otázok jeho existencie. Podobnú logiku ohlasovania ukazuje aj Pavlova reč v Areopágu, ktorá vychádza z hľadania, ktoré ľudia už nesú v sebe – od oltára neznámemu Bohu k vyznaniu, že „v ňom žijeme, hýbeme sa a sme“ (porov. Sk 17, 22-28). Ak Cirkev uvažuje o aktualizácii svojich štruktúr, môže jej pomôcť najprv počúvať, kde ľudia v jednotlivých oblastiach zažívajú život, únavu, nádej, blokády alebo neprijatie.

4.4 DÔSTOJNOSŤ ČLOVEKA V ČASE UMELEJ INTELIGENCIE

Strategické témy *ad extra* ukazujú, že sa otvára otázka novej podoby prítomnosti Cirkvi v spoločnosti – komunitotvornej, schopnej spájať ľudí dobrej vôle. Nejde iba o mediálnu komunikáciu alebo príležitostné stanoviská, ale o schopnosť rozlišovať antropologické, technologické, sociálne a kultúrne zmeny a odpovedať na ne teologicky ukotveným, odborne kompetentným a verejne zrozumiteľným spôsobom. Encyklika Magnifica Humanitas na to poskytuje širší rámec, keď otázku umelej inteligencie chápe nielen ako technickú tému, ale ako otázku dôstojnosti človeka, pravdy, práce, slobody a integrálneho ľudského rozvoja. Pre rady a komisie KBS môže byť tento rámec podnetom na uvažovanie o interdisciplinárnom prepojení medzi pastorá-

ciou, sociálnym učením Cirkvi, etikou, komunikáciou, vzdelávaním, právom a verejnou politikou.¹⁴

4.5 ORGANIZAČNÝ ROZVOJ V CIRKEVNOM PROSTREDÍ

Z hľadiska organizačného rozvoja pracovné stretnutie v Žiline a jeho príprava naplňajú viacero kritérií: vytvárajú diagnózu reality, zapájajú relevantných aktérov, pomenúvajú mandáty, roly a kapacity a otvárajú otázku spätnej väzby a implementácie smerom ku KBS. Takéto uvažovanie nadväzuje na líniu pastoračného plánovania, ktorá v slovenskom prostredí už skôr pracovala s prepojením skúsenosti, rozlišovania a konkrétnych krokov v živote farností a pastoračných rád.¹⁵

Zároveň sa ukazuje, aké dôležité je pre organizačný rozvoj v Cirkvi hodnotové ukotvenie. Samotné zefektívnenie procesov nemusí stačiť, ak sa tým neposilní misia; samotná profesionalizácia nemusí priniesť obnovu, ak sa stratí synodálna participácia; nové orgány nemusia priniesť očakávané ovocie, ak nebudú mať jasný mandát a spätnú väzbu. Apoštolská konštitúcia *Praedicate evangelium* poskytuje dôležitý rámec, pretože reformu cirkevných štruktúr viaže na službu evanjelizácii a poslaniu Cirkvi.¹⁶

4.6 ROK 2033 AKO STRATEGICKÝ HORIZONT

Horizont roku 2033 pomáha pýtať sa na víziu Cirkvi na Slovensku v dlhšom časovom horizonte. Nesie aj symbolický a teologický význam, pretože pripomína dvetisíc rokov od udalostí vykúpenia – od Kristovho utrpenia, smrti a zmŕtvychvstania. Takýto horizont môže pomôcť, aby sa aktualizácia rád a komisií neviazala iba na otázku efektívnejšej štruktúry, ale aj na otázku, ako môže Cirkev na Slovensku v najbližších rokoch vierohodne slúžiť evanjeliu.

Počas pracovného stretnutia v Žiline sa ukázalo, že strategické témy nemožno redukovať na interné agendy. Synodalita, formácia, rodina, mladí, misia, ekológia, umelá inteligencia, komunikácia a periférie prekračujú hranice jednej rady alebo komisie. Práve preto môže horizont roku 2033 pomôcť klásť otázku, aký typ koordinácie, odbornosti a spolupráce môže byť užitočný, aby tieto témy neostali izolované.

¹⁴ LEV XIV.: *Magnifica Humanitas*.

¹⁵ ŽUFFA, J. – PUPIK, Z.: *Vidieť, hodnotiť, konať. Pastoračné plánovanie vo farnostiach*. 1. vyd. Trnava : Dobrá kniha, 2015.

¹⁶ FRANTIŠEK: *Praedicate Evangelium. Apoštolská konštitúcia o Rímskej kúrii a jej službe Cirkvi vo svete*. 2022. Dostupné online na: vatican.va

4.7 AKADEMICKÉ PROSTREDIE AKO PARTNER PROCESU

Skúsenosť zo stretnutia v Žiline naznačuje, že akademické a odborné prostredie môže byť v ďalšej fáze procesu užitočným partnerom. Jeho prínos spočíva najmä v tom, že môže pomôcť pomenovať skúsenosť, spresniť metodologický rámec, overiť argumentačnú konzistentnosť návrhov a ponúknuť jazyk, ktorý je zrozumiteľný pre odborné aj cirkevné prostredie.

V tomto zmysle môže akademické spracovanie procesu slúžiť ako podporný nástroj ďalšieho rozlišovania. Môže pomôcť ukázať, že ide o proces, v ktorom sa prepája synodálne počúvanie, pastorálno-teologická interpretácia a organizačné učenie (rast schopnosti Cirkvi reflektovať vlastnú skúsenosť, učiť sa z nej a postupne rozvíjať svoje riadenie a procesy).

Súčastou ďalšieho postupu môže byť aj primeraná validácia a recepcia pripravovaných návrhov. Validácia tu znamená odborné preverenie ich kvality, metodologickej primeranosti a argumentačnej udržateľnosti. Recepcia označuje proces, v ktorom sa návrhy stávajú zrozumiteľnými a prijateľnými pre tých, ktorých sa týkajú: tajomníkov, členov rád a komisií, odborného prostredia, vedenia KBS a širšieho cirkevného prostredia.

Akademické prostredie tak môže ponúknuť metodickú, teologickú, sociologickú, organizačnú a pastoračnú expertízu. Jeho úloha pritom zostáva podporná a analytická: pomáhať premýšľať, triediť, pomenúvať a pripravovať podklady, ktoré môžu podporiť ďalšie rozlišovanie a rozhodovanie v rámci KBS.

4.8 METODOLOGICKÉ OHRANIČENIE ŠTÚDIE

Štúdiá vychádzajú z kvalitatívneho materiálu jedného konkrétneho procesu. Jej cieľom preto nie je kvantitatívne zovšeobecnenie na všetky cirkevné štruktúry, ale analytické zachytenie procesu, ktorý môže byť metodologicky inšpiratívny pre podobné formy synodálneho a organizačného rozlišovania.

Dôležitou metodologickou okolnosťou je aj reflexívna pozícia autorov. Všetci boli do procesu zapojení ako jeho aktéri, metodologickí facilitátori alebo teologicko-pastorační sprievodcovia. Táto skutočnosť je v štúdiu priznaná ako súčasť participatívnej pastorálno-teologickej metodológie. Reflexivita tu neslúži na oslabenie zistení, ale na transparentné pomenovanie vzťahu medzi skúmaným procesom a jeho interpretáciou. Kroky opísané v štúdiu sú medzikrokmi procesu, nie jeho závermi; vstupujú do ďalšieho rozlišovania a rozhodovania na úrovni KBS.

5. METODICKÁ PRÍLOHA: SPRIEVODCA SPOLOČNÝM ROZLIŠOVANÍM

Nasledujúci sprievodca predstavuje praktický výstup štúdie. Vychádza z analyzovaného procesu a ponúka rámec, ktorý môže byť použitý aj v menších komunitách, pracovných tímoch, vo farských, v rehoľných alebo odborných skupinách. Ponúka jednoduchú a samostatne použiteľnú pomôcku na spoločný rozhovor v rade, komisii, vo farskom alebo v rehoľnom spoločenstve. Nejde o mechanický postup, ktorý treba splniť, ale o spôsob, ako vytvoriť priestor pre počúvanie a rozlišovanie.

5.1. ZÁKLADNÉ POSTOJE ROZHOVORU

Pred začiatkom je vhodné pomenovať niekoľko postojov, ktoré vytvárajú bezpečný priestor pre synodálne rozlišovanie. Nejde o pravidlá výkonu, ale o spôsob prítomnosti, ktorý dovoľuje, aby sa rozdielne pohľady nestali prekážkou, ale obohatením. Keď druhého skutočne počúvame, nevzdávame sa vlastného pohľadu, ale dovoľujeme mu, aby sa rozšíril o skúsenosť iného človeka.

- Hovoríme v ja-jazyku – pomenúvame vlastnú skúsenosť a vnímanie („Ja vnímam...“, „Podľa mojej skúsenosti...“), nie všeobecné sudy.
- Počúvame bez prerušovania a okamžitého hodnotenia – najprv sa snažíme porozumieť, čo sa cez skúsenosť druhého ukazuje.
- Vychádzame zo skúsenosti, nie z abstraktných stanovísk.
- Rešpektujeme ticho ako súčasť rozlišovania a necháme doznieť, čo sme počuli.
- Pomenúvame napätia, ale nehľadáme vinníkov.
- Rozlišujeme medzi osobným názorom, skúsenosťami z danej oblasti a možným spoločným hlasom skupiny.

5.2. ODPORÚČANÝ RÁMEC STRETNUTIA

Odporúčaná veľkosť skupiny je približne 6 až 12 účastníkov a čas stretnutia okolo 90 minút. Stretnutie vedie facilitátor, ktorý otvára jednotlivé fázy, drží pokojný rytmus rozhovoru, stráži čas a dbá, aby každý dostal primeraný priestor. Každá fáza sa môže začať krátkym stíšením, ktoré pomáha prejsť od bežnej pracovnej dynamiky k pozornému počúvaniu.

5.3. TRI FÁZY ROZHOVORU

FÁZA 1 – VIDIEŤ REALITU

Cieľ: Pomenovať realitu bez toho, aby sme ju hneď hodnotili alebo riešili.

Postup: krátke stíšenie – každý si individuálne zapíše svoje odpovede – postupné zdieľanie v skupine, bez okamžitej reakcie, vysvetľovania či polemiky.

Pomocné otázky: Čo v našej oblasti prináša život a dobré ovocie? Čo našu činnosť oslabuje alebo robí nejasnou? Čo by sme nemali prehliadnúť?

Možný výstup: Pomenovanie toho, čo prináša život, a toho, čo oslabuje službu; jedna alebo dve skutočnosti, ktoré si skupina chce preniesť do ďalšieho rozlišovania.

FÁZA 2 – ROZLIŠOVAŤ, ČO SA UKAZUJE AKO DÔLEŽITÉ

Cieľ: Prejsť od opisu reality k rozlišovaniu tém, ktoré si vyžadujú spoločnú pozornosť.

Postup: Skupina hľadá témy, ktoré sa opakovane vracajú alebo majú vnútornú váhu; facilitátor môže pripomenúť horizont roku 2033 ako pozvanie a uvažovať aj o dlhšom smerovaní služby Cirkvi.

Pomocné otázky: Aká téma sa nám javí ako dôležitá smerom k roku 2033? Týka sa viac vnútorného života Cirkvi (formácia, spoločenstvo, liturgia, sprevádzanie), alebo jej pôsobenia v spoločnosti (komunikácia, služba, kultúra, zraniteľní)? Ktoré témy potrebujeme riešiť spolu s inými radami či komisiami?

Možný výstup: Dve alebo tri témy, ktoré skupina vníma ako dôležité pre ďalšie rozlišovanie; pomenovanie tém, ktoré presahujú jednu radu alebo komisiu; jedna otázka, ktorú možno preniesť ďalej v širšom procese.

FÁZA 3 – NAZNAČIŤ ĎALŠÍ KROK

Cieľ: Premeniť rozlišovanie na konkrétny ďalší krok, ktorý nemusí byť hneď veľkým rozhodnutím.

Postup: Skupina pomenuje, čo vie v procese ponúknuť a čo naopak potrebuje od širšieho rámca KBS alebo pracovnej skupiny.

Pomocné otázky: Aký konkrétny výstup vieme ponúknuť v ďalšom procese? Aký typ podpory, mandátu alebo prepojenia by nám pomohol? Koho ešte potrebujeme prizvať a ako zapojíme členov našej rady či komisie?

Možný výstup: Krátka spätná väzba v rozsahu jednej až dvoch strán; jedna hlavná téma, jedna otvorená otázka a jeden možný ďalší krok; návrh, ako bude skupina pokračovať v rozhovore.

5.4. ROLA FACILITÁTORA

Facilitátor nie je ten, kto prináša hotové riešenie. Jeho úlohou je pomáhať skupine počúvať, udržiavať smer rozhovoru a vytvárať priestor, v ktorom môžu odznieť rôzne názory. Vníma nielen to, čo sa opakuje, ale aj to, čo skupinu prekvapí, zneistí alebo pozve k hlbšiemu premýšľaniu. Dobrým znamením nie je len rýchly konsenzus, ale aj presnejšie definovaná otázka či väčšia ochota kráčať procesom spoločne.

5.5. KRÁTKE UZAVRETIE STRETNUTIA

Na konci stretnutia môže facilitátor pozvať účastníkov, aby každý krátko zhrnul jednou vetou:

- S čím zo stretnutia odchádzam?
- Čo bolo pre mňa dnes kľúčové?
- Čo budem riešiť ďalej?
- Čo nesmiem zabudnúť?

Takéto krátke záverečné kolo pomáha, aby sa rozhovor neuzavrel iba organizačne, ale aj vnútorne pre každého účastníka.

6. ZÁVER

Analýza doterajších krokov procesu – pracovného stretnutia v Nimnici, dotazníka a pracovného stretnutia v Žiline – spolu s pripravenou metodickou prílohou naznačuje, že reforma cirkevných štruktúr sa môže začínať už pred samotným organizačným rozhodnutím. Dôležitým krokom je spoločné pomenovanie reality, jej trpezlivé rozlišovanie a hľadanie spôsobu, ako skúsenosť aktérov premeniť na použiteľné podklady pre ďalšie rozlišovanie a rozhodovanie.

Reorganizácia a s ňou spojené kroky preto nemožno chápať iba ako otázku personálnej stabilizácie, ekonomickej efektívnosti alebo racionalizácie fungovania. Ich hlbším kritériom je misia Cirkvi – ohlasovanie Krista dnes. V rovine *ad intra* ide o prehĺbenie a očistenie vlastného života Cirkvi, o posilnenie spoločensťva, spoluúčasti a schopnosti rozlišovať. V rovine *ad extra* ide o aktualizovanie jej prítomnosti vo svete, citlivé rozpoznávanie adresátov evanjelia a hľadanie primeraných foriem služby, dialógu a ohlasovania. Práve v tejto súvislosti sa ukazujú tri základné roviny synodálneho kráčania: spoločenstvo, spoluúčasť a misia.

Prínos skúmaného procesu spočíva najmä v prepojení viacerých rovín. Pastorálno-teologická rovina ponúka metódu „vidieť – hodnotiť – konať“. Sy-

nodálna rovina prináša dôraz na počúvanie, bezpečný priestor a spoločné rozlišovanie. Fenomenologická rovina umožňuje čítať výpovede účastníkov ako žitú skúsenosť pre cirkevnú službu. Organizačno-rozvojová rovina pomáha pomenovať mandáty, kapacity, roly, spätnú väzbu a možnosti implementácie.

Katechumenálno-mystagogicko-synodálny model môže v ďalšej fáze procesu poslúžiť ako jedna z pracovných pomôcok pri hľadaní strategických línií. V rovine *ad intra* ponúka jazyk na uvažovanie o formácii ako o ceste viery, ktorá zahŕňa uvádzanie do viery, prehľbovanie sviatostného života, sprevádzanie, službu a misiu. V rovine *ad extra* sa otvára otázka antropologickej a spoločenskej reflexie dôstojnosti človeka, zvlášť v kontexte technológií, umelej inteligencie, sociálnych zmien a verejného priestoru.

Výsledky zároveň ukazujú, že za organizačnými otázkami sa objavujú hlbšie témy: únava aj nádej, odbornosť aj preťaženosť, túžba po zmysle aj frustrácia z nevyužitých výstupov, potreba vízie aj potreba konkrétnej podpory. Reforma rád a komisií tak môže byť chápaná nielen ako úprava štruktúr, ale aj ako aktualizácia ich služby vzhľadom na poslanie Cirkvi. Niektoré prierezové témy sa na pracovnom stretnutí v Žiline explicitne neobjavili, ale pre ďalšie rozlišovanie zostávajú dôležité – patrí k nim napríklad ochrana maloletých a zraniteľných osôb, demografická budúcnosť a mier. Ich systematické pomenovanie môže byť úlohou ďalšej fázy procesu.

Záverečné slovo biskupa Tomáša Galisa zvýraznilo duchovný rámec procesu a pripomenulo, že obnova cirkevných štruktúr má často podobu rozsievania, ktorého ovocie dozrieva postupne. Zaznelo v ňom povzbudenie, aby účastníci svoju konkrétnu službu vnímali ako miesto misie: „Každý z vás je misionárom presne na tom mieste, kde sa nachádza.“ Táto perspektíva pomáha chápať reformu rád a komisií nielen ako organizačný proces, ale aj ako pozvanie obnoviť vedomie poslania v konkrétnych službách Cirkvi. Štúdia je akademickým spracovaním procesu a pozvánkou na ďalšiu odbornú spoluprácu; nepredstavuje odporúčania pre rozhodovanie KBS ani definitívne závery, ale je príspevkom do širšieho rozlišovania, ktoré pokračuje na úrovni biskupov, rád a komisií, akademickej obce a širšieho cirkevného prostredia.

Synodálna obnova cirkevných štruktúr sa preto nemusí začínať iba novým organigramom (vizuálnou schémou rád, komisií a ich vzájomných vzťahov). Na začiatku môže stáť ochota počúvať realitu, prijať skúsenosť tých, ktorí službu nesú, rozlišovať strategické témy a premieňať ich na konkrétne, zodpovedné a uskutočniteľné kroky.

PaedDr. ThLic. Ivan Ružička¹⁷
Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK
Kapitulská 11, 814 99 Bratislava
e-mail: tajomnik@kbs.sk

doc. Jozef Žuffa, PhD.¹⁸
Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Kostolná 1, 814 99 Bratislava
e-mail: jozef.zuffa@truni.sk

ThLic. Zdeno Pupík, PhD.¹⁹
Inštitút Communio
Jána Kalinčiaka 1, 010 01 Žilina
e-mail: hovorca@dcza.sk

¹⁷ Výkonný sekretár Konferencie biskupov Slovenska; téma dizertačnej práce: Synodálny proces na Slovensku a nové perspektívy v ekleziológii.

¹⁸ Pastoralný teológ, metodologický facilitátor procesu reformy.

¹⁹ Pastoralný teológ, odborník na pastoračné plánovanie; autor teologicko-pastoračného impulzu na rozlišovanie pôsobenia Cirkvi *ad intra* – *ad extra*.

Exploring the social challenges and family perceptions of Theravāda Buddhist Monks in Kathmandu, Nepal

Richa Kafle, Fr. Dr. Bobby Joseph S.J.

Abstract: Nepal, the birthplace of the Buddha, has been gradually growing in Theravāda Buddhism since 1950s. Despite the country has rooted spiritual history of Buddha, the dominance of other religion has shaded Theravāda Buddhism and the monks are often not valued and respected for their roles. This qualitative study explores the lived experiences of Theravāda Buddhist monks residing inside Kathmandu Valley who are originally from Hindu religion background. Through ten semi-structured interviews conducted in the local language, this study examines the complexities of monastic life in contemporary society of Nepal. Findings reveal that monks face challenges in maintaining *Sīla* (monastic discipline), particularly due to lack of knowledge on Theravāda Buddhism, societal misconceptions, inadequate institutional support, and the rise of urban living. Social interactions and family influences also shape the monks' spiritual journeys and the inner conflict between religious obligations and societal expectations may cause hurdle to the monks. This paper emphasizes the crucial role of community practices of alms in sustaining the monks both materially and spiritually. The findings of this paper highlight the lack of attention to the everyday realities of Theravāda monastics in Nepal. By documenting these experiences, the study contributes to a broader understanding of traditional monastic life and their adaptations within changing cultural and social frameworks of society. This research encourages more inclusive discourse on religious life and its evolving dynamics in Nepali society.

Keywords: Sila, Buddhism, Monks, Theravāda, Nepali Society

INTRODUCTION

Buddhism stands as one of the three major world religions and is characterized as an atheistic belief system. Buddhism is Nepal's second-largest religion, with 8.2% of the country's population according to the 2021 census. Theravāda is the school of Buddhism that contains the earliest surviving record of the Buddha's teachings. *Sīla* serves as the foundational first step on the path

to liberation, progressively leading to mental composure (*samādhi*) and insight (*paññā*) which ultimately enable the destruction of all taints that cause suffering.¹ Moreover, Theravāda Buddhism revolves around the four noble truths of Buddha: the life is full of suffering (*Duhkha*), that there is a cause of this suffering (*Duhkha-samudaya*), it is possible to stop suffering (*Duhkha-nirodha*), and there is a way to extinguish suffering (*Duhkha-nirodha-marga*). Eight-fold Path (*astangika-marga*) is a way to extinguish the sufferings.²

Before the abolishment of the Rana Regime in Nepal, monks couldn't easily function in the activities of Theravāda Buddhism in the country. Though, Mahayana Buddhism was in practice through Newari community but Theravāda Buddhism was completely vanished from Nepal. After the 1950s, King Tribhuvan has made it much easier and Theravāda Buddhism renewal took place with the foundation of Maha Bodhi Society that was initiated by the Anagarika Dharmapala.³ With the revival of Theravada buddhism in Nepal, becoming a monk and following the monastic path is seen as a very important and respected. For many of the monks who have ordained, it's more than just a choice. It's a calling to live a spiritual life and let go of material things. But choosing to live as a monk isn't easy in every community.

As a land where Buddha was born, people are still lagging behind to understand the significance that Theravāda Buddhist monks hold. Monks faces social challenges such as going against what society expects, not getting support from their families, being treated differently, social exclusion and so on. In some communities, people are very supportive and build strong relationships with monks. But in other places, monks' sacrifices are often overlooked. Thus, this study is important to disseminate awareness among general public regarding their challenges while dedicating their lives to practicing and preserving these teachings.

The objective of this study is to explore the social challenges *Theravāda* Buddhist monks are facing in the context of Kathmandu, Nepal. This study seeks to highlight the challenges that Theravāda Buddhist monks face while preserving the Buddha's teachings and understand how they navigate societal expectations, how families respond to their monastic commitments, and what tensions or supports exist within these relationships. By shedding light on

¹ PREMASIRI, P.: The Concept of Sila in Theravada Buddhist Ethics, In: *Journal of Humanities and Social Sciences* 3/2020, s. 1-17.

² GYI, Y. T., VERMA, D. K.: Ethical Values of Pañcasila in Buddhism and its Impact on Human Beings. In: *International Journal of Research Publication and Reviews* 4/2023, s. 4567-70.

³ KLOPPENBORG, R.: Theravada Buddhism in Nepal. In: *Kailash*. 2004, s. 301-21.

these lived experiences, this research seeks to contribute to a more nuanced understanding of monastic life in contemporary Nepali society. It also aims to study the perceptions of family towards the *Theravāda* Buddhist monks. As there has been less study in Nepal regarding this topic, it is important to study it because monks' problems are often overlooked and this needs to be highlighted.

LITERATURE REVIEW

Theravāda Buddhism is one of the oldest surviving schools of Buddhism which has taken diverse forms across different Asian countries. As it spread from its historical roots, its role within society and the monastic community has adapted to various socio-political and cultural contexts. This literature review explores how Theravāda Buddhism has evolved in Nepal, Thailand, China, and Myanmar and challenges that monks have faced. It focuses on the role of monasteries in religious, social, and political life in the important transformations. By comparing these contexts, the review aims to provide insight into how religious traditions evolve in response to internal dynamics and external pressures.

THERAVĀDA BUDDHISM IN NEPAL

The Theravāda movement in Nepal is a relatively recent development which is influenced more by external forces rather than by indigenous social change. As Tewari notes⁴, the movement did not originate from within Nepalese society but its inspiration came from outside the country. Currently, there are more than 40 Theravāda viharas in Nepal. The Theravadin bhikkhus are highly active, engaging in activities such as conducting Pali classes, preaching sermons, and raising funds for viharas. They are also involved in daily religious practices like reciting sutras, performing puja, and publishing religious materials. Contrast to this, Theravāda Buddhism has expanded in India significantly through conversions and specially among so-called lower castes people through Dr. B. R. Ambedkar. However, the movement in Nepal is to revive and rationalize existing Buddhist traditions. Its support base largely consists of traditional Buddhists practitioners rather than the one who convert which

⁴ TEWARI, R. C.: Socio-Cultural Aspects of Theravada Buddhism in Nepal. In, *Journal of the International Association of Buddhist Studies* 6/1983, s. 67–93.

indicate that movement functions more as a reformative revival than a radical transformation.

MONASTIC SOCIAL ENGAGEMENT IN THAI BUDDHISM

As a fundamental social factor, religion plays a key role in shaping societal beliefs and behaviors. In Thailand, however, there seems to be a lack of understanding regarding the social welfare role of monks as per the Buddha's teachings (Buddha-cariyā). According to Juruan and Boonyarattanasoontorn, monks are expected to offer both material and mental support for societal well-being.⁵ But there is a belief that temples should not serve as centers for welfare activities and monks are also discouraged from establishing foundations or organizations which aim at benefit of public. These contrasts can negatively contribute to misunderstandings and reduced faith among lay Buddhist which ultimately affects how Buddhism is practiced and perceived in Thai society.

DECLINE OF MONASTIC VALUE IN CHINESE BUDDHISM

The Chinese Buddhist monastic community (sangha) has witnessed a notable decline in the number of young men entering monastic life over the past two decades. This trend has become especially evident in regions like Hong Kong, Taiwan, Malaysia, and Singapore. (TSUI, B. P. M.: The self-perception of Buddhist monks in Hong Kong today. (cit. 1983)) claim this decline to political changes in China and the decrease of traditional religious practices.⁶ Once where China was a major source of monastic recruitment, they now play a minimal role in sustaining the sangha. It raises the concerns about long-term future of Chinese Buddhism in these regions.

POLITICAL ENGAGEMENT OF MONKS IN MYANMAR

In Myanmar, the intersection between monastic life and political engagement has long been a contentious issue. After the fall of the Burmese monarchy in 1886, monastic involvement seems highly prominent in political sector. However, senior monks and religious authorities have said that the proper

⁵ JURUAN, P. T., BOONYARATTANASOONTORN, J.: The roles of Buddhist monks in promoting social welfare and social work in changing towards the era of digital society. In: *Journal of MCU Buddhapanya Review* 8/2023, s. 1-13.

⁶ TSUI, B. P. M.: The Self-Perception of Buddhist Monks in Hong Kong Today. In: *Journal of the Hong Kong Branch of the Royal Asiatic Society* 23/1983, s. 23-40.

monastic conduct requires political neutrality. As WALTON, M. J.: *Monks in Politics, Monks in the World: Buddhist Activism in Contemporary Myanmar*. (cit. 2015) highlights, the Sangha Maha Nayaka Committee has explicitly prohibited monks from engaging in any forms of politics. Some senior monks argued that those who participate in political activities, including involvement in the independence movement, are “not true monks,”. It also bring a tension between social activism and traditional monastic ideals.

The role and perception of Theravāda monastic communities vary significantly across national contexts. While Nepal’s movement is focused on revitalization among existing Buddhists, Thailand grapples with modern interpretations of monastic responsibilities. Meanwhile, the Chinese Buddhist sangha faces a crisis of continuity, and Myanmar’s monks must face complex boundaries between spiritual and political life. Together, these cases demonstrate the variety of complexity and challenges that monks often encounter in diverse socio-cultural and political systems.

METHODOLOGY

The researcher has adopted a qualitative research design to explore the experiences of Theravāda Buddhist monks in Nepal who are from Hindu religion background. The research is conducted in selected Theravāda Buddhist monasteries in Kathmandu Valley where 10 questions were prepared to interview the participants after the pilot studies. The questions were prepared based on the objectives of the study and translated to the local Nepali dialects.

For the primary method, the data were collected by conducting in-depth interviews. The research purposive sampling is used to select the participants who are excellent at providing insights into the research open-ended questions. Selected monks are educated men who have spent at least five years in the monastic life and are willing to share their experiences. The study included eleven participants who agreed to audio-recording their sharing in the recording device. Moreover, the study is also a literature review based on the library method. This study’s resources are from various journals and published articles. The findings are compared with published literature from different international journals from developing countries.

The target population for this research consists of Theravāda Buddhist monks residing inside the Kathmandu Valley who are originally from Hindu religion background and have minimum five years of experience as monks. The study area for this research is Theravāda Buddhism practitioner monks

residing inside Kathmandu Valley. The study area focused on different monasteries that follow Theravada Buddhism.

DETAILS OF PARTICIPANTS

Participant	Gender	Age	Experience year	Ethnicity	Hometown	Educational attainment
Participant 1	M	47	6 Years	Brahmin	Province 3	High School
Participant 2	M	48	16 years	Brahmin	Province 1	High School
Participant 3	M	47	15 years	Brahmin	Province 5	High School
Participant 4	M	84	9 years	Brahmin	Province 3	Secondary level
Participant 5	M	36	5 years	Chhetri	Province 3	High School
Participant 6	M	36	5 years	Brahmin	Province 3	High School
Participant 7	M	45	5 Years	Brahmin	Province 3	High School
Participant 8	M	28	5 years	Chhetri	Province 1	Undergraduate
Participant 9	M	35	17 years	Brahmin	Province 3	Masters
Participant 10	M	40	6 years	Brahmin	Province 3	Masters
Participant 11	M	35	5 years	Brahmin	Province 1	High School

RESULTS / FINDINGS

The study highlights the unique experiences of Theravāda Buddhist monks from Hindu families, emphasizing their motivations, social challenges, and family perspectives. The primary motivation for ordination was rooted in understanding the Four Noble Truths and the Eightfold Path. The findings show how difficult it is for these monks to deal with the mix of different faiths, as they face unique challenges from society and their families that are different from other Theravāda monks.

Theravāda Buddhist monks have not felt much respect by the general public in Nepal. Out of 11 participants, 6 participants stated that they are often treated as beggars, ascetic or a random preacher. Other 5 participants have said that they are treated neutral like a normal person, neither respected nor disrespected. It highlights a broader lack of recognition and respect for their role. When monks leave their monasteries, they have often faced significant obstacles related to public transportations, people's attitude and commitment

to monastic rules. Except one of the participants who doesn't use public transportation, other monks have been encountered accidental touch with other passengers, especially women passengers which have occurred problem to their monastic code. As a result, monks often prefer to stay within the monastery where they feel more secure and respected.

As Nepal has deeply rooted tradition of *dāna* (charity), it has been a positive factor while performing Bhikṣāṭana. Despite the misunderstanding Bhikṣāṭana as a demand of money or food, it is continuing smoothly. According to all participants, Bhikṣāṭana's tradition is generally viewed positively in Nepal. Lay followers (upasak/upasika) have been playing a crucial role in bridging this gap by educating the communities about the importance of Bhikṣāṭana. All of participants agreed that when they venture outside, they face challenges concerning food and access to public facilities like transport and restrooms. To navigate these difficulties, monks rely heavily on the support of lay followers (upasak/upasika), who assist them in maintaining their monastic code. Five of the participants who do not handle money stated that they have faced disrespectful behaviour by people while asking for help in using public washroom. As they cannot pay for the charges of public washroom, people in-charge doesn't try to understand their monastic codes and thinks that are lying and misbehave with them. It has made them safer and more respected to stay in vihar and do not go out. Six other participants stated that they face difficulties in public places. To deal with it, they go with *upasak* (lay-follower), and also avoid going outside until its very urgent.

Out of seven Brahmin monks, six of them explained that they are not given much respect and support from their family. They have faced more challenges comparing to others. One of the participants stated that he was blamed as "*Dharma Birodi*" when he decided to be monk. Their society assume that they must be going through a personal tragedy or mental health issue to leave behind a materialistic life. They blamed for every unfortunate thing that happens in their family. Families are not accepting them as monks and do not try to understand their path. Families are not ready to accept them as *bhikshu* and treat them as their son or brother. They have also have received many negative comments. As a result, they choose to create distance with families. They are not receiving any kind of support from their families. Another participant stated that he was not allowed to touch his mother's body after she passed away. Rest of the participants shared that they are given support as their family understand the value of Buddha's teaching.

Families of four participants have accepted their decision over time. Their family members have also shown participation in meditation camps as well.

Three of the participants' families who have knowledge about this path have not shown any hinderances to the monks. Four participants explained that their family doesn't try to understand their sacrifices and the path they are following. As family members understand their sacrifices, they have shown support to them, but when families have not understood, then they don't provide support at all. Five participants stated that their family is trying to bring them back. Other four told that their family has gave up on bringing them back. However, two of the participants' family is supporting their decision, doesn't trying to bring them back and also have joined meditation camp.

Despite the challenges, they are highly motivated to follow the path of Buddhism as they believe one must rise above traditions and religions and take the negativity as an opportunity to foster the path of enlightenment.

DISCUSSION

This study explores the lived experiences of eleven Theravāda Buddhist monks from Hindu family background in Nepal. It specially focused on the personal motivations of monks behind their monastic commitment while navigating social challenges and different family perspectives. The findings reveal that their decision to adopt monastic life is primarily driven by a philosophical and spiritual alignment with the Buddha's teachings, Four Noble Truths and the Eightfold Path.

As Bhante Pematana and Siew Luan Khong emphasize, the practice of sharing and caring for others plays a key role in reducing self-centeredness, the monks' common idea also is to having compassion and service.⁷ In Nepal, the cultural foundation of *dāna* (charity) supports the practice of *bhikṣāṭana*, reinforcing monastic values through mutual dependence between monks and lay supporters. However, monks today face the challenge to balance traditional religious roles with evolving with social expectations. Feener and Fountain argue that in politically or economically unstable contexts, monks are sometimes seen as being aligned with the government.⁸ These aspects complicate the monks' efforts to maintain a clear spiritual identity amid growing political and social pressures. Moreover, Thai monks in Indonesia have adapted to their environment by engaging in religious tourism and storytelling to maintain

⁷ PEMARATANA, B., KHONG, B. S.: Understanding Mindfulness and the Buddha's Teachings in Traditional and Contemporary Settings: A Conversation With. In *The Humanistic Psychologist* 49/2021, s. 111-21.

⁸ FEENER, M. R., FOUNTAIN, P.: Religion in the Age of Development. In: *Religions* 9/2018, s. 1-23.

their practice (BUABAN, J.: Invented identity of Thai monks in Indonesia. (cit. 2020)), while Nepali monks generally stick to a more conservative model of monasticism that centres on traditional withdrawal, meditation, and community support.⁹

Nepal's Theravāda monks have also started using different medium to uphold practices of *Dhamma Desanā* rather than just sticking to the old techniques and even in Europe, Buddhism and their knowledge and practices are run through digital platforms and organized networks.

CONCLUSION

This research has explored how Theravāda monks adapt to society while dealing with numerous challenges. The findings revealed that monks have faced social, cultural, and personal obstacles in balancing their monastic commitments and family expectations. However, their constant faith in the Buddha's teaching have slowly impacted positively towards others and could tackle to their challenges. This study contributes to a deeper understanding of the resilience and transformative potential within contemporary Theravāda monasticism.

ACKNOWLEDGMENT

The authors gratefully acknowledges the invaluable participation of the eleven Theravāda Buddhist monks who shared their personal experiences for this study. Sincere thanks are also extended to the Buddhist monasteries and communities in Nepal for facilitating access to participants and supporting the data collection process. Their cooperation and understanding of the research objectives were crucial to the data collection process.

Richa Kafle
 Graduate, Bachelor's of Social Work (BSW)
 St. Xavier's College, Kathmandu, Nepal
 email: rheeckakafle@gmail.com

Fr. Dr. Bobby Joseph S.J.
 Campus Director
 St. Xavier's College, Kathmandu, Nepal
 email: bobyjsj@sxc.edu.np

⁹ BUABAN, J.: Invented identity of Thai monks in Indonesia. In: *Manusya* 2/2020, s. 170–187.

LUKÁČOVÁ, Jana:

Činnosť Gréckokatolíckej cirkvi v Československu po roku 1968.

Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. 2025, 216 s.

ISBN 978-80-555-3594-4

Dlhé obdobie 18 rokov, počas ktorých Gréckokatolícka cirkev nemohla na území Československa de iure pôsobiť, skončilo v prelomových časoch Pražskej jari. Nádeje, ktoré s touto epochou našich národných dejín spájali nielen gréckokatolícki veriaci, ale aj mnohí ďalší občania ČSSR, sa však naplnili až po vyše dvoch decéniách v súvislosti s pádom totalitného režimu. Situáciu v Gréckokatolíckej cirkvi v rokoch 1968 až 1989, teda v období normalizácie, pútavo opisuje monografia Mgr. Jany Lukáčovej, PhD., z Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove. Kniha sa po úvode člení na štyri kapitoly, záver, resumé, zoznam prameňov a literatúry, menný register a prílohy.

Úvodná kapitola *Rok 1968 ako rok spoločenskej zmeny v Československu* opisuje politické premeny v ČSSR počas obrodného obdobia. Prevratné myšlienky v spoločnosti uzreli svetlo sveta už v roku 1967 na stránkach časopisu *Kultúrny život*. Podľa autorky prvý tajomník ÚV KSČ a prezident republiky Antonín Novotný zmenám v spoločnosti naklonený nebol, pričom členov Matice slovenskej v tomto roku dokonca obvinil z nacionalizmu a separatizmu. Po jeho odvolaní z najvyšších straníckych a štátnych

funkcií bol v apríli 1968 prijatý Akčný program KSČ. Koncept „socializmus s ľudskou tvárou“, ktorý presadzoval nový šéf štátostrany Alexander Dubček, však kritizovali predstavitelia Varšavskej päťky (Sovietsky zväz, Poľsko, Maďarsko, Bulharsko a NDR). Jana Lukáčová poznamenala, že práve A. Dubček nastolil otázku legalizácie Gréckokatolíckej cirkvi. Prvý tajomník ÚV KSS Vasil Biľak zase zdôraznil negatívnu skutočnosť, že po roku 1950 boli gréckokatolícki duchovní poslaní do výroby. Arcibiskup Eduard Nécsey v máji 1968 verejne požadoval: „Nová ústava socialistickej republiky by mala jasne vysloviť právo Cirkvi na úplnú náboženskú slobodu, a nielen na slobodu vyznania.“ Ďalšej obrode v štáte mal zamedziť tzv. Varšavský list ústredných výborov komunistických strán krajín varšavskej päťky z júla 1968, na čo reagovalo vysvetľujúcou odpoveďou Predsedníctvo ÚV KSČ. Koniec všetkým snahám o zmenu systému v ČSSR však dala intervencia armád 5 štátov Varšavskej zmluvy o mesiac neskôr.

Kapitola *Rok 1968 ako rok obnovy Gréckokatolíckej cirkvi v Československu* sa už venuje bližšie cirkevným otázkam. Pomocný biskup Vasil Hopko, prepustený z väzenia v roku 1963, rozposlal v marci 1968 žiadosť o re-

habilitáciu Gréckokatolíckej cirkvi. Adresoval ju vláde ČSSR, prvému tajomníkovi ÚV KSČ, prvému tajomníkovi ÚV KSS, pravoslávne metropolitovi v Prahe a slovenským aj ukrajinským masovokomunikačným prostriedkom. O mesiac neskôr sa na stretnutí 133 kňazov a 64 laikov v Košiciach kreoval Prípravný akčný výbor na obnovenie Gréckokatolíckej cirkvi na čele s ThDr. Jánom Murínom. V snahe o rehabilitáciu veriaci vypracovali Pamätný list o rehabilitácii Gréckokatolíckej cirkvi. Prelomovým sa stal zakladajúci zjazd Diela katolíckej obnovy na Velehrade. V júni 1968 bolo prijaté vládne nariadenie č. 70/1968 Zb. o hospodárskom zabezpečení Gréckokatolíckej cirkvi štátom. Majetky sa mali medzi Pravoslávnu a Gréckokatolíckou cirkvou rozdeliť dohodou. V prípade jej nemožnosti malo s definitívnou platnosťou rozhodnúť Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre kultúru a informácie. Gréckokatolícky biskupský úrad bol zriadený v Prešove, kde v júli 1968 došlo aj k prevzatíu Katedrály sv. Jána Krstiteľa.

Z kapitoly *Postavenie Gréckokatolíckeho duchovenstva v rokoch 1968 – 1969* vyplýva rozbor statusu kňazov katolíkov východného obradu po legalizácii cirkvi. Mnoho z nich komunistický režim po roku 1950 vysídil do českej časti spoločného štátu, viacerých pritom na perifériu republiky blízko hraníc. Zo 182 farností sa veľká väčšina pripoji-

la ku Gréckokatolíckej cirkvi, iba 26 farností zostalo zachovaných v rámci Pravoslávnej cirkvi. V decembri 1968 sa stal Vasil' Hopko svätiacim biskupom a Ján Hirka dočasným ordinárom s právami rezidenčného biskupa a apoštolského administrátora. V roku 1969 došlo k premiestneniu Gréckokatolíckeho biskupského úradu z Košíc do Prešova.

Najrozsiahlejšia záverečná kapitola *Problematika gréckokatolíckeho duchovenstva v konsolidačnom období* sa týka postavenia kňazov v Československu v rokoch 1968 až 1989. Autorka sa podrobne venuje problematike systematizácie farností, napríklad o vyriešení sporov medzi veriacimi v obci Úpor však rozhodol rozsudkom okresný súd tak, že tamojšia Gréckokatolícka cirkev sa stala nástupcom Pravoslávnej cirkvi. V niektorých farnostiach, ako napríklad v Ladomirovej či Pichnom nedostali kňazi štátny súhlas na výkon svojho povolania. Postupne sa obnovila aj výučba náboženstva na základných školách. V roku 1968 mala Cirkev len 175 duchovných oproti 335 v roku 1948, preto bolo pre potreby veriacich kľúčové štúdium ďalších adeptov kňazstva. Katolícki bohoslovci byzantského obradu v tom čase študovali na rímskokatolíckych cyrilometodských bohosloveckých fakultách v Bratislave a v českých Litoměřiciach. Do roku 1978 už bola Cirkev systematizovaná v 13 dekanátoch, z ktorých sa 12 nachádzalo na území Slovenska.

Recenzovaná monografia je autorkou vhodne doplnená o resumé v slovenskom, ruskom, maďarskom a anglickom jazyku. Výskum Jany Lukáčovej bol založený aj na archívnych zdrojoch z Českej i Slovenskej republiky vrátane Archívu Gréckokatolíckeho arcibiskupského úradu v Prešo-

ve. Možno konštatovať, že publikácia prehľadne spracúva vývoj Gréckokatolíckej cirkvi v Československu od jej rehabilitácie v roku 1968 až do Nežnej revolúcie. Pozornosť všetkým záujemcov o cirkevné dejiny na našom území v dobe neslobody si určite zaslúži.

PhDr. JUDr. Rudolf Manik, PhD., MBA, MHA
Masarykova 2,
040 01 Košice
email: rudomanik@gmail.com

POKYNY PRE PRISPIEVATELOV

Rukopisy sa prijímajú iba v elektronickej forme a v jednej tlačenej kópii (vo formáte MS Word). Rozsah štúdie je 10 – 20 normostrán (normostrana = 1 800 znakov). Každá štúdia musí obsahovať anglické resumé, kľúčové slová v slovenčine a v angličtine a názov v oboch jazykoch. K textu má byť pripojený zoznam použitej literatúry a kontaktná adresa autora (jeho pracoviska s elektronickým kontaktom e-mail).

Rozsah recenzie, článku (napr. správa z konferencie): 3 – 5 strán.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať potrebné stylistické a jazykové úpravy.

Neobjednané rukopisy sa nevracajú.

Viac informácií nájdete na www.tftu.sk

Adresa redakcie:

Teologická fakulta Trnavskej univerzity
Kostolná 1, P. O. Box 173
814 99 Bratislava
tel.: +421 2 544 33 237
fax: +421 2 544 30 244
e-mail: teologicky.casopis@tftu.sk
www.tftu.sk

Teologický časopis si môžete objednať na adrese:

Dobrá kniha
P. O. Box 26
Štefánikova 44, 917 01 Trnava
tel.: 033/59 34 221
e-mail: dobrakniha@dobrakniha.sk
www.dobrakniha.sk